

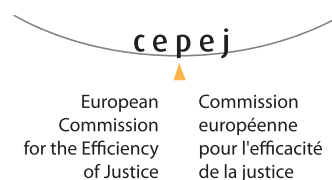
მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპული კომისია (CEPEJ)

საქმეთა წონების განსაზღვრა
სასამართლო სისტემებში

CEPEJ-ის კვლევა No. 28

Translation co-funded
by the European Union

მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპული კომისია (CEPEJ)

საქმეთა წონების განსაზღვრა სასამართლო სისტემაში

CEPEJ-ის კვლევა No. 28

მიღებული CEPEJ-ის მიერ, 2020 წლის 2 ივლისს

ევროპის საბჭო

ინგლისური გამოცემა:

Case weighting in judicial systems - CEPEJ Studies No. 28

ფრანგული გამოცემა:

La pondération des affaires dans les systèmes judiciaires - Les Etudes de la
CEPEJ No.28

ტექსტი შექმნილია და გამოიყენება ევროპის საბჭოს ნებართვით.

მოცემული დოკუმენტი გამოქვეყნდა ევროპის საბჭოსთან
შეთანხმებით, მაგრამ მასზე სრულად პასუხისმგებელია მთარგმნელი.

თარგმანი მომზადდა და იბეჭდება ევროპის საბჭოს პროექტის
„სასამართლო სისტემის ანგარიშვალდებულებისა და ეფექტიანობის
გაუმჯობესება და ადვოკატთა პროფესიონალიზმის ამაღლება
საქართველოში“ - ფარგლებში, რომელიც თანადაფინანსებულია
ევროკავშირისა და ევროპის საბჭოს მიერ, „პარტნიორობა
კარგი მმართველობისათვის“ (PGGI) ფარგლებში. მის შინაარსზე
პასუხისმგებლობა ეკისრება მხოლოდ ევროპის საბჭოს და იგი
შეიძლება არ ასახავდეს ევროკავშირის შეხედულებებს.

2022 წელს გამოქვეყნებული მოცემული პუბლიკაცია წარმოადგენს 2020
წლის გამოცემის თარგმანს და მასში წარმოდგენილია ორიგინალური
პუბლიკაციის მონაცემები, რომელიც ეხება წევრ ქვეყნებს 2022 წლის
მარტამდე მდგომარეობით. მინისტრთა კომიტეტის 2022 წლის 16
მარტის გადაწყვეტილების შემდეგ, რუსეთის ფედერაცია აღარ არის
ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფო

(500 სიტყვამდე) ამონაწერთა გამრავლება დასაშვებია გარდა
კომერციული მიზნებისა, თუ დაცულია ტექსტის მთლიანობა,
ამონაწერი არ გამოიყენება კონტექსტის მიღმა, არ იძლევა არასრულ
ინფორმაციას ან სხვაგვარად არ შეჰყავს მკითხველი შეცდომაში
ტექსტის ბუნების, მოცულობის ან შინაარსის მიხედვით. ორიგინალი
ტექსტი ყოველთვის უნდა იყოს მითითებული შემდეგნაირად:
„© ევროპის საბჭო, გამოცემის წელი“. ყველა სხვა თხოვნა, რომელიც
ეხება დოკუმენტის მთლიანად ან ნაწილის გამრავლებას/თარგმნას,
უნდა გაეგზავნოს ევროპის საბჭოს კომუნიკაციების დირექტორატს
(F-67075 Strasbourg Cedex ან publishing@coe.int).

ყველა თხოვნა, რომელიც ეხება ამ დოკუმენტის ან მისი რომელიმე
ნაწილის ხელახლა გამოქვეყნებას ან თარგმნას, უნდა მიმართოს
კომუნიკაციის დირექტორატს (publicing@coe.int). დოკუმენტთან
დაკავშირებული ყველა სხვა კორესპონდენცია უნდა გაეგზავნოს
მართლმსაჯულების ეფექტიანობის ევროპულ კომისიას
(CEPEJ) cepej@coe.int

ყდა და დიზაინი: დოკუმენტების და პუბლიკაციების წარმოების
დეპარტამენტი (SPDP), ევროპის საბჭო

ფოტო: Shutterstock

წინამდებარე გამოცემა არ არის რედაქტირებული დოკუმენტების და
პუბლიკაციების წარმოების დეპარტამენტის (SPDP) მიერ, ბეჭდვითი და
გრაფიკული შეცდომების შესწორების მიზნით.

ევროპის საბჭოს გამომცემლობა

F-67075 Strasbourg Cedex

<http://book.coe.int> © ევროპის საბჭო, 2022 წლის ნოემბერი. ყველა
უფლება დაცულია. ლიცენზირებულია ევროკავშირისთვის პირობებით

სარჩევი

1.	შესავალი	5
2.	განმარტება და მიზნები	6
2.1.	რას ნიშნავს საქმეთა წონები?	6
2.2.	საქმეთა წონების მიზნები და შესაძლო გამოყენება	7
3.	ევროპის სასამართლო სისტემებში საქმეთა წონების განსაზღვრის პრაქტიკის მიმოხილვა	7
3.1.	ონლაინ კითხვარი და გასაუბრებები ევროპაში საქმეთა წონების განსაზღვრის პრაქტიკის შესახებ	8
3.2	ევროპის 6 ქვეყანაში საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემის სიღრმისეული მიმოხილვა	16
3.2.1	ავსტრია	16
3.2.2	დანია.....	18
3.2.3	ესტონეთი.....	20
3.2.4	გერმანია.....	22
3.2.5	რუმინეთი	24
3.2.6	ნიდერლანდები	25
4.	აშშ-ში მოქმედი შეწონილი დატვირთულობის მოდელის მიმოხილვა	28
5.	შედარებითი რეზიუმე.....	32
6.	რეკომენდაცია	41
7.	დასკვნითი კომენტარები	45
	ბიბლიოგრაფია	47

1. შესავალი

წინამდებარე კვლევის მიზანია საქმეთა წონების განსაზღვრის სხვადასხვა სისტემის მიმოხილვა; ასევე, სასამართლო სისტემებისა და გადაწყვეტილების მიმღებ პირთა უზრუნველყოფა ინსტრუმენტებით, აღნიშნული სისტემების შესაფასებლად და თავიანთი სასამართლოსთვის შესაფერისი სისტემის ასარჩევად. ამ მიზნით, მეორე თავი განმარტავს ტერმინს „საქმეთა წონები“ და განიხილავს საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემის გამოყენების გზებს. ერთმანეთისგან განარჩევენ სისტემებს, რომელთა მიზანია საქმეთა სირთულის შეფასება და მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება. არსებითად, საქმის წონა მიუთითებს, თუ რამდენად მეტ ან ნაკლებ დროს მოითხოვს კონკრეტული საქმე, სხვებთან შედარებით. ეს განისაზღვრება იმ დროისა და ძალისხმევის შეფასებით, რომელსაც საშუალოდ მოითხოვს თითოეული საქმის წარმოება/განხილვა. საქმეთა წონების მიზანი არ არის ინდივიდუალურ მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ მოსამართლის საქმიანობის შეფასება კომპლექსური და სენსიტიური საკითხია და განსაკუთრებულ სიფრთხილეს საჭიროებს. „საერთაშორისო სტანდარტების“¹ თანახმად, მოსამართლის შეფასება უნდა ეფუძნებოდეს იმ ინდიკატორთა ხარისხობრივ და რაოდენობრივ ანალიზს, რომელთა ჩამონათვალიც უფრო ფართოა, ვიდრე საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემაში გამოყენებული ინდიკატორები. სწორედ ამიტომ, საქმეთა სირთულის შეფასება მკაფიოდ უნდა გაიმიჯნოს მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასებისგან.

მე-3 თავი ზოგადად მიმოიხილავს საქმეთა წონების განსაზღვრის პრაქტიკას ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებში, მათ მიერ შევსებულ ონლაინ კითხვარებსა და გასაუბრებისას წარმოდგენილ ინფორმაციაზე დაყრდნობით. ამის შემდეგ, მე-3 თავში სიღრმისეულად არის განხილული კონკრეტულ წევრ სახელმწიფოებში (ავსტრია, დანია, ესტონეთი, გერმანია, რუმინეთი და ნიდერლანდები) დანერგილი საქმეთა წონების განსაზღვრის მოდელები. მე-4 თავი სარეკომენდაციო ჩარჩოს სახით განიხილავს საქმეთა წონების განსაზღვრის ამერიკულ მოდელს. მე-5 თავში წარმოდგენილია კვლევის მიგნებათა მოკლე, შედარებითი რეზიუმე; ბოლო თავში კი თავმოყრილია რეკომენდაციების არასრული ჩამონათვალი, რომელსაც მთავარი სახელმძღვანელო პრინციპების სახე აქვს. რეკომენდაციები განკუთვნილია ნებისმიერი სასამართლო სისტემისთვის, რომელიც ესწრაფვის საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემის დანერგვას ან შეფასებას. აღნიშნულ კონტექსტში, კვლევა განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს წარმატებული მოდელის ძირითად ელემენტებზე. ერთ-ერთი ასეთი ელემენტია მოსამართლეთა, როგორც მთავარ დაინტერესებულ მხარეთა არსებითი და შეუცვლელი წვლილი საქმეთა წონების ლეგიტიმური და სანდო სისტემის შექმნის პროცესში. მარტივად რომ ვთქვათ, სისტემა ვერ იქნება წარმატებული მოსამართლეთა სრული თანამშრომლობისა და აქტიური ჩართულობის გარეშე.

1 გაერო, დამოუკიდებელი სასამართლოს ძირითადი პრინციპები, 1985; ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტი, რეკომენდაცია No. R (94) 12, მიღებულია 1994 წლის 13 სექტემბერს; ევროპის საბჭო, ევროპული ქარტია მოსამართლეთა სტატუსის შესახებ და განმარტებითი მემორანდუმი, სტრასბურგი, 1998; ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭო (CCJE) დამოუკიდებელი სასამართლოსა და მოსამართლეთა უცვლელობის სტანდარტების შესახებ, CCJE (2001) OP N°1, სტრასბურგი, 2001; მართლმსაჯულების საბჭოების ევროპული ქსელი, დუბლინის დეკლარაცია სასამართლოს წევრთა შერჩევისა და დანიშვნის სტანდარტების შესახებ, 2012 წლის 9-11 მაისი; ევროპის მოსამართლეთა საკონსულტაციო საბჭო (CCJE) მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასების, მართლმსაჯულების ხარისხისა და სასამართლოს დამოუკიდებლობის პატივისცემის შესახებ, CCJE (2014) OP N°17, სტრასბურგი, 2014; მოსამართლეთა საერთაშორისო ასოციაცია, მოსამართლეთა საყოველთაო ქარტია, 2017 წლის 14 ნოემბერი.

2. განმარტება და მიზნები

2.1. რას ნიშნავს საქმეთა წონები?

ტერმინი „საქმეთა წონები“ (ან „შენიშნული დატვირთულობა“) ამერიკის შეერთებულ შტატებში შემოიღეს 1970-იანი წლების ბოლოს.² საქმეთა წონების საშუალებით ფასდება განსხვავებული ტიპის საქმეთა სირთულე, იმ დაშვებით, რომ საქმეთა ერთი ტიპი მეორე ტიპისგან განსხვავდება დროისა და ძალისხმევის მიხედვით, რომელსაც მოითხოვს კონკრეტული ტიპის საქმის განხილვა.

საქმის წონა გამოიხატება რამდენიმე ფორმით. ტრადიციული ფორმაა რიცხვების გამოყენება, რომლებიც ასახავს თითოეული ტიპის საქმეზე განულები სამუშაოს ხანგრძლივობას, საქმის აღძვრიდან გადაწყვეტამდე. ამ მხრივ, საქმეთა წონები მოიცავს არა საქმის დასრულების დროს (ე.ი. რამდენი დღე ან წელი გავიდა საქმის აღძვრიდან დასრულებამდე), არამედ, თითოეული კატეგორიის შემთხვევაში, საქმესთან დაკავშირებულ მოვლენებზე დახარჯული დროის რეალურ ხანგრძლივობას (წუთებსა და საათებს).³ ტერმინი „საქმესთან დაკავშირებული მოვლენები“ მოიცავს სასამართლო აქტივობებს, რომლებიც ტარდება საქმეთა ნებისმიერი ტიპის შემთხვევაში და მოითხოვს მოსამართლეების/სასამართლოს ყურადღებას. ასეთი მოვლენების მაგალითებია:

საქმის შესწავლა (მაგ.: სასამართლო სხდომების მომზადების პროცესში);

სასამართლო სხდომების გამართვა (წინასასამართლო განხილვა, საქმის არსებითი განხილვა და არსებითი განხილვის შემდგომი მოსმენა);

სასამართლოს განკარგულებებისა და განჩინებების მომზადება (მათ შორის, დროებითი და საბოლოო განჩინება, განჩინების შემდგომი განკარგულებები და ა.შ.);

საქმესთან დაკავშირებული სხვა საქმიანობა, რომელიც ხორციელდება მოსამართლის ან სასამართლოს სხვა მოხელეთა მიერ.

მაგალითისათვის, თუ იმ საქმის წონა, რომელიც მცირე მოცულობის სასარჩელო მოთხოვნას შეიცავს, ფასდება „1“-ით, ეს ნიშნავს, რომ ამ ტიპის საქმესთან დაკავშირებული ყველა აქტივობის/მოვლენის დასრულება, საშუალოდ, 1 საათს მოითხოვს. შესაბამისად, თუ კოლექტიური საჩივრის წონა შეადგენს 5 საათს, ეს ნიშნავს, რომ 1 კოლექტიური საქმე 5-ჯერ მეტ დროს მოითხოვს, ვიდრე მცირე მოცულობის სასარჩელო მოთხოვნა. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, 1 კოლექტიური საჩივარი უტოლდება 5 მცირე მოცულობის სასარჩელო მოთხოვნას.

საქმის წონის გამოხატვის კიდევ ერთი გზა არის დროის ერთეულთა ფარდობით ღირებულებებში გადაყვანა, ან საქმეთა თითოეული კატეგორიის მიმართ ნიშნების (ქულების) ან ბენჩმარკების (რიცხვითი ან ანბანური) გამოყენება. მაგალითად, „1“ ან „A“, შესაძლოა, გამოყენებული იყოს იმ ტიპის საქმეთა მიმართ, რომელთა წარმოებაც ყველაზე ნაკლებ დროს მოითხოვს (საქმის შეტანიდან საქმის დამთავრებამდე), ხოლო სხვა კატეგორიების საქმეთა წონები განისაზღვრება აღნიშნულთან მიმართებით. ამავდროულად, როდესაც საქმის წონა წარმოდგენილია ფარდობითი ღირებულებების, ნიშნების ან ბენჩმარკების სახით, აღნიშნული მკაფიოდ არ გამოხატავს ერთ წელიწადში შემოსულ საქმეთა გადასაწყვეტად საჭირო სასამართლო დროს. ამის მიღწევა შესაძლებელია მხოლოდ იმ ტიპის წონებით, რომლებითაც ფასდება ან „იზომება“ თითოეული კატეგორიის საქმეზე დახარჯული სასამართლო დრო.

მოკლედ რომ შევაჯამოთ, საქმეთა წონები სხვადასხვა ტიპის საქმეს განსხვავებულ წონას ანიჭებს, ითვალისწინებს რა მათ სირთულეს, ასევე, მათ მიმართ სასამართლოსგან საჭირო ყურადღებას. ამრიგად, საქმეთა წონები მიუთითებს, თუ რამდენად მეტ ან ნაკლებ დროს მოითხოვს თითოეული ტიპის საქმე, სხვა ტიპის საქმეებთან შედარებით.⁴

² მას შემდეგ „შტატის სასამართლოთა ეროვნული ცენტრმა“ (NCSC) ჩაატარა 100-ზე მეტი კვლევა, ხოლო 35-ზე მეტი ქვეყანა ამჟამად ეყრდნობა NCSC-ის შენიშნული დატვირთულობის ფორმულას. გთხოვთ, გაითვალისწინოთ, რომ CEPEJ-ის ლექსიკონი სასამართლოს დატვირთულობას განმარტავს შემდეგნაირად: „მოცემულ დროს მიმდინარე საქმეთა ჯამს პლუს მოცემულ პერიოდში შემოსულ საქმეთა რაოდენობა.“ თუმცა, საჭირო მოსამართლეთა რაოდენობის განსაზღვრისთვის დატვირთულობის დადგენისას, როგორც წესი, დატვირთულობა აღნიშნავს შემოსულ საქმეთა რაოდენობას.

³ Kansas District Court Judicial and Clerk Staff Weighted Caseload Study (October 31, 2011).

⁴ Federal Judicial Center, 2003-2004 District Court Case Weighting Study, 2005.

2.2. საქმეთა წონების მიზნები და შესაძლო გამოყენება

თავდაპირველად, საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემა გამოიყენებოდა მოსამართლეთა საქმიროების დასადგენად, ბოლო 40 წლის განმავლობაში კი ეს სისტემა განვითარდა და გამოიყენება, მათ შორის, შემდეგი მიზნებით:

- მოსამართლეთა, სასამართლოს მოხელეთა, პროკურორთა და/ან საზოგადოებრივ (სახაზინო) ადვოკატთა რაოდენობის განსაზღვრა;
- დაფინანსებასა და ბიუჯეტთან დაკავშირებულ მოთხოვნათა გამყარება;
- სასამართლო სისტემის სხვადასხვა სტრუქტურულ დანაყოფს შორის პერსონალის განაწილება;
- სასამართლოებში საქმეთა განაწილება;
- პროდუქტიულობის კვთებისა და შეფასების სტანდარტების დადგენა;
- სხვადასხვა სტრუქტურული დანაყოფის გაერთიანება, ან მათი ზომის შემცირება და სხვა.

საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემა ასევე ქმნის შემდგომი ანალიზისა და ისეთი ქმედებების საფუძველს, როგორცაა: სასამართლო პროცედურებში კრიტიკული მნიშვნელობის საკითხების იდენტიფიცირება, საქმეთა წარმოების კუთხით მოსამართლეთა კარგი პრაქტიკის გამოვლენა, და კონკრეტული პროგრამების დაგეგმვა სამართალწარმოების ხანგრძლივობის შესამცირებლად.

3. ევროპის სასამართლო სისტემებში საქმეთა წონების განსაზღვრის პრაქტიკის მიმოხილვა

ევროპის სასამართლო სისტემებში საქმეთა წონების განსაზღვრის პრაქტიკაზე განახლებული მონაცემების მოსაპოვებლად, შევქმენით ონლაინ კითხვარი, რომელიც 21 კითხვისგან შედგებოდა. მისი დიზაინი 2019 წლის თებერვალში განიხილა სასამართლო დროის მართვის სამუშაო ჯგუფმა (CEPEJ-SATURN), ხოლო 2019 წლის მარტში კითხვარი გაეგზავნათ წევრ სახელმწიფოებს.

SATURN -ის სამდივნომ ის ელექტრონული ფორმით გაუგზავნა ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოთა ეროვნულ კორესპონდენტებს, რომლებიც პერიოდულად მონაწილეობენ „ევროპული სასამართლო სისტემების შეფასებაში“.

2019 წლის მარტის ბოლოსთვის, კითხვარი შეავსეს შემდეგმა წევრმა სახელმწიფოებმა: **სომხეთი, ავსტრია, აზერბაიჯანი, ბელგია, ბულგარეთი, ხორვატია, ჩეხეთის რესპუბლიკა, კვიპროსი, დანია, ესტონეთი, ფინეთი, გერმანია, უნგრეთი, ისლანდია, ირლანდია, იტალია, ლიეტუვა, ლუქსემბურგი, მალტა, მონტენეგრო, ნიდერლანდები, ჩრდილოეთ მაკედონია, პოლონეთი, მოლდოვას რესპუბლიკა, პორტუგალია, რუმინეთი, რუსეთის ფედერაცია, სერბეთი, სლოვაკეთის რესპუბლიკა, სლოვენია, შვედეთი, შვეიცარია, თურქეთი, უკრაინა და გაერთიანებული სამეფო-შოტლანდია. ბოსნია ჰერცეგოვინამ** ის 2020 წლის მარტში შეავსო. მისი პასუხები წინამდებარე დოკუმენტში შესაბამისად არის გათვალისწინებული. ამის შემდეგ, შერჩეულ ქვეყნებთან გაიმართა გასაუბრებები, კითხვარის საშუალებით მიღებული ინფორმაციის უკეთ გასააზრებლად და გასაანალიზებლად. ასეთი გასაუბრებები ჩატარდა შემდეგი ქვეყნების წარმომადგენლებთან: ავსტრია, ჩეხეთის რესპუბლიკა, დანია, ესტონეთი, ფინეთი, ლიეტუვა, რუმინეთი, ნიდერლანდები და შვედეთი.⁵

წინამდებარე კვლევის პირველადი ვერსია გაეგზავნათ წევრ სახელმწიფოებს, შევსებული კითხვარების საფუძველზე ტექსტის გადასამოწმებლად. მათ მიერ შემოთავაზებულ ცვლილებათა უმრავლესობა გათვალისწინებულია, 2020 წლის მაისში კი ამ სახელმწიფოებმა კვლევას კიდევ ერთხელ გადახედეს.

მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე, გადაწყდა, რომ საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემა სიღრმისეულად შესწავლილიყო ევროპის 6 სახელმწიფოსთან მიმართებით: ავსტრია, დანია, ესტონეთი, გერმანია, რუმინეთი და ნიდერლანდები. შესაბამისად, 2020 წლის 24 იანვარს პარიზში გაიმართა სამუშაო შეხვედრა, რომელშიც მონაწილეობდნენ შერჩეული ქვეყნების ექსპერტები,

⁵ მაღლობას ვუხდით თანამშრომლობისთვის ადამიანებს, რომელთაც წარმოადგინეს ეს დამატებითი ინფორმაცია.

ასევე, SATURN-ის ჯგუფის წევრები და მეცნიერ-ექსპერტები. შეხვედრაზე თითოეულმა ექსპერტმა შესაბამის ქვეყანაში მოქმედი მეთოდი წარმოადგინა და დეტალურად განიხილა SATURN-ის ჯგუფის წევრებსა და მეცნიერ-ექსპერტებთან ერთად.⁶ სამუშაო შეხვედრებზე გამართული პრეზენტაციებისა და დისკუსიების რეზიუმე წარმოდგენილია 3.2 თავში.

3.1. ონლაინ კითხვარი და გასაუბრებები ევროპაში საქმეთა წონების განსაზღვრის პრაქტიკის შესახებ

წინამდებარე ქვეთავი შეიცავს წევრ სახელმწიფოთა მიერ კითხვარის საშუალებით მოწოდებულ ინფორმაციას. ზოგ შემთხვევაში, ჩვენ შევძელით, ეს ინფორმაციები გადაგვემოწმებინა გასაუბრებებისას, თუმცა ზოგჯერ ეს შეუძლებელია აღმოჩნდა. გთხოვთ, გაითვალისწინოთ, რომ წინამდებარე თავი ეყრდნობა მხოლოდ წევრ სახელმწიფოთა მიერ მოწოდებულ ინფორმაციას.

36 წევრი ქვეყნიდან 23-მა განაცხადა, რომ საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემას იყენებენ თითოეული კატეგორიის საქმეთა სირთულის განსაზღვრისთვის (კითხვა 1). თუმცა, ამ სისტემების ნაწილი კვლევის დასაწყისში წარმოდგენილ განმარტებას არ შეესაბამება.

იმ სახელმწიფოთაგან, რომლებიც CWS-ს არ იყენებენ, **პოლონეთმა** განაცხადა, რომ 2018 წლიდან იყენებს „საქმეთა შემთხვევითობის პრინციპით განაწილების სისტემას“ (SLPS), რომელიც სხვადასხვა მოსამართლეს შორის ანაწილებს საქმეებს, გარკვეული წინასწარ დადგენილი კრიტერიუმების საფუძველზე. შესაბამისად, სისტემა უზრუნველყოფს მოსამართლეებს შორის სხვადასხვა კატეგორიის საქმეთა დაბალანსებულ და გამჭვირვალე განაწილებას.

ბელგიაში მსგავსი სისტემა გამოიყენებოდა 2012-2016 წლებში, თუმცა შედეგები „არ გამოცხადებულა ოფიციალურად“ (კითხვა 3). შესაბამისად, **ბელგია** წარმოდგენილია 1 ცხრილში, მიუხედავად იმისა, რომ ამჟამად ქვეყანაში არ მოქმედებს საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემა. **რუსეთის ფედერაცია, სლოვაკეთის რესპუბლიკა, სომხეთი** და **ბელგია** ამ სისტემის გამოყენებას მომავალში აპირებენ (კითხვა 4). მონტენეგრომ განაცხადა, რომ მსგავსი სისტემის დანერგვა გადაიდო საქმისწარმოების ახალი ელექტრონული სისტემის სრულად ამოქმედებამდე.

ქვემოთ წარმოდგენილი ცხრილი ასახავს წევრ სახელმწიფოთა პასუხებს საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემის მიზნებთან დაკავშირებით (კითხვა 7).

⁶ ნიდერლანდების წარმომადგენელი ვერ დაესწრო სამუშაო შეხვედრას, თუმცა, სატელეფონო გასაუბრებისა და ტექსტური შეტყობინებების საშუალებით, ჩვენ შევძელით დეტალური ინფორმაციის შეგროვება.

ცხრილი 1 – საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემის მიზნები

სახელმწიფო	თითოეულ სასამართლოში საქმეში მოსამართლეთა რაოდენობის განსაზღვრა	სასამართლოებში საქმეთა განაწილება	სასამართლოებში მოსამართლეთა განაწილება	სხვადასხვა სასამართლოში ახალი მოსამართლეების განაწილება	სასამართლოს პროდექტულობის შეფასება	სხვა	ინდივიდუალური მოსამართლეების შეფასება
სულ	15	14	9	8	9	7	6
რუმინეთი	✓	✓	✓	✓	✓		✓
აზერბაიჯანი	✓	✓	✓	✓	✓		✓
მოლდოვას რესპუბლიკა	✓	✓	✓	✓	✓		
უკრაინა	✓	✓	✓	✓			
სერბეთი	✓	✓	✓			✓	
ბოსნია და ჰერცეგოვინა ⁷	✓	✓	✓ ⁷		✓		✓
ლიეტუვა	✓	✓					✓
ესტონეთი	✓	✓					
ფინეთი	✓		✓	✓	✓		
ბელგია	✓		✓				
დანია	✓			✓	✓	✓	
ჩეხეთის რესპუბლიკა	✓			✓	✓		

სახელმწიფო	თითოეულ სასამართლოში საქმეში მოსამართლეთა რაოდენობის განსაზღვრა	სასამართლოებში საქმეთა განაწილება	სასამართლოებში მოსამართლეთა განაწილება	სხვადასხვა სასამართლოში ახალი მოსამართლეების განაწილება	სასამართლოს პროდექტულობის შეფასება	სხვა	ინდივიდუალური მოსამართლეების შეფასება
ნიდერლანდები	✓				✓	✓	
ჩრდილოეთ მაკედონია	✓						✓
ავსტრია	✓						
ხორვატია		✓			✓		✓
იტალია		✓				✓	
უნგრეთი		✓					
ისლანდია		✓					
მალტა		✓					
თურქეთი		✓					
შვედეთი			✓			✓	
გერმანია				✓		✓	
ბულგარეთი						✓	

პირველი ცხრილიდან ჩანს, რომ ქვეყნებმა ერთზე მეტი პასუხი წარმოადგინეს, ხოლო ზოგიერთი პასუხი წარბოძდა.

რესონდენტები საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემას იყენებენ შემდეგი მიზნებით:

62% (24-დან 15 სახელმწიფო) – თითოეულ სასამართლოში მოსამართლეთა საქმეში რაოდენობის განსაზღვრა;

⁷ ბოსნია და ჰერცეგოვინამ, კვლევის დასრულების შემდეგ, წარმოადგინა შემდეგი დამატებითი ინფორმაცია: „კონკრეტული ტიპის საქმეებით გამოწვეული მაღალი დატვირთულობის შემსუბუქების მიზნით, სასამართლოს ერთი დეპარტამენტიდან მეორეში მოსამართლის გადაყვანის საჭიროების შესაფასებლად, სასამართლოს თავმჯდომარე იყენებს კვოტას.“

- 58% (24-დან 14 სახელმწიფო) – სასამართლოებში საქმეთა განაწილება;
 - 33% (24-დან 8 სახელმწიფო) – სასამართლოებში ახალი მოსამართლეების განაწილება;
 - 37% (24-დან 9 სახელმწიფო) – სასამართლოებში მოსამართლეთა განაწილება;
 - 37% (24-დან 9 სახელმწიფო) – სასამართლოს პროდუქტიულობის შეფასება;
 - 29 % (24-დან 7 სახელმწიფო) – „სხვა მიზნები“ (ამ პასუხებს შორის ქარბობდა დაფინანსება და ბიუჯეტთან დაკავშირებულ მოთხოვნათა დასაბუთება);
 - 25% (24-დან 6 სახელმწიფო) – ინდივიდუალურ მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება.
- მე-5 კითხვა შეეხებოდა საქმის სირთულის შესაფასებლად გამოყენებულ მეთოდოლოგიას. ქვემოთ წარმოდგენილი ცხრილი ასახავს წევრ სახელმწიფოთა პასუხებს.

ცხრილი 2 – საქმეთა სირთულის შესაფასებლად გამოყენებული მეთოდოლოგიები

სახელმწიფო	ქულებზე დაფუძნებული	სამუშაო დროის შეფასება	სხვა მეთოდოლოგია	სამუშაო დროს გაზომვა
სულ	11	8	8	5
ესტონეთი	✓	✓		
რუმინეთი	✓		✓	
ფინეთი	✓			✓
აზერბაიჯანი	✓			✓
უნგრეთი	✓			
ისლანდია	✓			
იტალია	✓			
ლიეტუვა	✓			
მალტა	✓			
თურქეთი	✓			
მოლდოვას რესპუბლიკა	✓			
ნიდერლანდები		✓	✓	
ბულგარეთი		✓	✓	
ავსტრია		✓		✓
უკრაინა		✓		✓
ბელგია*		✓		
სერბეთი		✓		
ჩეხეთის რესპუბლიკა		✓		
ბოსნია და ჰერცეგოვინა			✓	
ხორვატია			✓	
დანია			✓	
ჩრდილოეთ მაკედონია			✓	
შვედეთი			✓	
გერმანია				✓

მეორე ცხრილზე დაყრდნობით, ნათელია, რომ 7 სახელმწიფო (**უნგრეთი, ისლანდია, იტალია, ლიეტუვა, მალტა, მოლდოვას რესპუბლიკა და თურქეთი**) იყენებს მხოლოდ ქულებზე დაფუძნებულ სისტემას, რომელიც სხვადასხვა ტიპის საქმეებს შესაბამის ქულებს ანიჭებს მათი სირთულის აღსანიშნავად. ჩვენ მოკლედ განვიხილავთ თითოეული ამ სახელმწიფოდან მოწოდებულ ინფორმაციას.

უნგრეთის ინფორმაციის თანახმად, იგი იყენებს სისტემას, რომელშიც „ეროვნული რეგულაციები განსაზღვრავს საქმეთა ტიპებსა და თითოეული ტიპის საქმისთვის მისანიჭებულ ქულათა რაოდენ-

ნობას.“ ამავდროულად, მიღებული პასუხებიდან ნათლად არ ჩანს, თუ რა ტიპის მეთოდს ან ფორმულას იყენებს უნგრეთი საქმეთა ტიპებისთვის შესაბამისი ქულების მისანიჭებლად, ან რომელი კომპონენტებია გათვალისწინებული ფორმულაში. ამასთან, პასუხის თანახმად, მას შემდეგ, რაც კონკრეტულ საქმეთა ტიპს ენიჭება ქულები და ეს ტიპი შეაქვთ სასამართლოს IT სისტემაში, ცვლილებების განხორციელება შეუძლებელია (კომენტარები მე-5 კითხვასთან დაკავშირებით). ეს ბადებს კითხვას: რა ხდება მაშინ, თუ დროთა განმავლობაში შეიცვლება გარკვეული ტიპის საქმეთა სირთულე, რის გამოც შესაძლოა საჭიროა გახდეს IT სისტემაში შეტანილი ქულების გადახედვა და შესწორება.

ისლანდიის ინფორმაციის თანახმად, ქვეყანაში გამოიყენება ქულებზე დაფუძნებული სისტემა, რომელშიც „საქმის წონა არის ზოგადად საქმის სირთულის აღმნიშვნელი ქულა“ (კითხვა 6). თუმცა, კითხვაზე - „საქმეთა რამდენი ტიპის შეფასება ჩატარდა/წონა განისაზღვრა“ - ისლანდიამ გვიპასუხა: „არცერთი“. მე-11 კითხვაზე ისლანდიამ გვიპასუხა, რომ საქმეთა შეფასების/წონის განსაზღვრის პროცესისთვის საჭირო მონაცემები ყოველწლიურად გროვდება. ამავდროულად, ბუნდოვანია, თუ როგორ ენიჭება საქმეს შესაბამისი ქულა, რა მონაცემები განსაზღვრავს ამ ქულას, და ვინ მონაწილეობს მონაცემთა შეგროვების პროცესში.

იტალიის ინფორმაციის თანახმად, სხვადასხვა ტიპის საქმეთა სირთულის დონის დასადგენად, ქვეყანაში გამოიყენება ქულებზე დაფუძნებული სისტემა (სახელწოდებით Giada). ამავდროულად, როგორც ჩანს, ქულებზე დაფუძნებული სისტემა გამოიყენება მხოლოდ ერთი მოსმენით განხილულ სისხლის სამართლის საქმეთა რაოდენობის დასაბალანსებლად.

ლიეტუვას ინფორმაციის თანახმად, ქვეყანაში დანერგილია ქულებზე დაფუძნებული სისტემა. ამასთან, როცა ფასდება „სასამართლოების/მოსამართლეების დატვირთულობა საქმეთა ტიპების მიხედვით, ეს საქმეები იყოფა სირთულის მიხედვით - 0,3-დან (მაგ.: საქმეები აღსრულების პროცესში) 2,5-მდე (მაგ.: სისხლის სამართლის საქმე)“ (მე-5 კითხვის კომენტარი). ლიეტუვადან მიღებული მეთოდოლოგიური დოკუმენტების საფუძველზე⁸, „მოსამართლის დატვირთულობა, რომელიც ასახავს მოსამართლის მიერ განხილული საქმეებისა და ცალკე მდგომი წინასასამართლო გამოძიებების რაოდენობას დატვირთულობის შეფასებამდე ექვსი თვით ადრე, შემდეგი ფორმულით გამოიანგარიშება:

$$K = \frac{1}{m} * \sum_{j=1}^m \left(\frac{\sum_{i=1}^n Vi * fi * ri}{0,048 * d} \right)_j$$

K - მოსამართლის დატვირთულობა;

m - შესაბამისი თვეების რაოდენობა;

J - კონკრეტული თვე, რომლის მიმართაც ფასდება მონაცემები გადანყვეტილი საქმეებისა და დამოუკიდებელი წინასასამართლო წარმოების შესახებ, დატვირთულობის გამოსაანგარიშებლად;

n - მოცემულ თვეში მოსამართლის მიერ გადანყვეტილი საქმეებისა და წინასასამართლო გამოძიებასთან დაკავშირებული დამოუკიდებელი პროცედურული ქმედებების რაოდენობა;

Vi - მოსამართლის მიერ გადანყვეტილი თითოეული კონკრეტული საქმე და წინასასამართლო გამოძიებასთან დაკავშირებული თითოეული კონკრეტული დამოუკიდებელი ქმედება;

fi - თითოეული კონკრეტული საქმის, ასევე, წინასასამართლო გამოძიების პროცესში განხორციელებული თითოეული კონკრეტული ქმედების სირთულის მაჩვენებელი;

ri - 1, თუ საქმე განსახილველად გადაეცა ერთ მოსამართლეს ან მომხსენებელ მოსამართლეს;

ri - 0,5 სხვა შემთხვევებში;

d - მოსამართლის მიერ ნამუშევარი სამუშაო დღეების რაოდენობა;

⁸ ორიგინალი დოკუმენტი ხელმისაწვდომია შემდეგ ბმულზე: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c8c70e600dad11e5920c94700bb1958e/asr>

0.048 - მუდმივი სიდიდით, რომელიც საჭიროა ერთი თვის განმავლობაში ნამუშევარ სამუშაო დღეებთან მიმართებით.

ამავდროულად, ლიეტუვას ინფორმაციით, საქმეებისთვის მინიჭებული წონა არ იძლევა საშუალებას, რომ ერთმანეთს შევადაროთ განსხვავებული იურისდიქციის სასამართლოები (მაგ.: ზოგადი იურისდიქციის სასამართლოები ადმინისტრაციულ სასამართლოებს) და განსხვავებული ინსტანციის სასამართლოები (მაგ.: პირველი ინსტანციის სასამართლოები მეორე ინსტანციის სასამართლოებს) (მე-8 კითხვის კომენტარი). წონა გამოანგარიშდება საქმისწარმოების სისტემიდან (Liteko) მოპოვებული მონაცემების საფუძველზე.

მოლოდინის რესპუბლიკა იყენებს წონებზე დაფუძნებულ სისტემას, რომელშიც „საქმის სირთულე განისაზღვრება მუდმივ „სირთულის დონის ნომენკლატურა“] და ცვლად სიდიდეებზე დაყრდნობით. მუდმივი სიდიდე ასახავს ძირითად საგანს, რომლის სირთულეც ფასდება მთელი რიცხვით, 1-დან 10-მდე; ცვლადი სიდიდით გამოიხატება მეორეული საგანი, მხარეთა რაოდენობა, საქმის ტომების რაოდენობა, მოწმეთა რაოდენობა, მიღებული განკარგულებების რაოდენობა, საქმის გადაწყვეტა მედიაციის საშუალებით და ა.შ.“ (მე-15 კითხვის კომენტარები). იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს გადაწყვეტილების მე-13 მუხლის თანახმად, თუ სამართალწარმოების პროცესში წარმოიშობა სირთულის განმსაზღვრელი სხვა ფაქტორები (მაგ.: მეორეული საგნები), ელექტრონული საქმისწარმოების სისტემა ავტომატურ რეჟიმში ახდენს საქმის წონის მოდიფიკაციას. შესაბამისად, თითოეულ საქმეს ენიჭება საწყისი, შუალედური და საბოლოო (საქმის დამთავრების შემდეგ) ქულა. მაგალითად, თუ საქმე დამთავრდება სრული გადაწყვეტილებით, ძირითადი საგნის სირთულის ამსახველი ქულა მრავლდება 0,20-ზე (20%); თუ საქმეზე მიიღება განჩინება განუხილველად დატოვების შესახებ, ქულა 0,75-ზე მრავლდება (75%).

თურქეთის ინფორმაციის თანახმად, ქვეყანაში გამოიყენება ქულებზე დაფუძნებული სისტემა, რომლის მეშვეობითაც სასამართლოებსა და პროკურატურაში საქმეები დაბალანსებულად ნაწილდება. წონის განსაზღვრისას გათვალისწინებულია რამდენიმე ფაქტორი: მაგალითად, „სისხლის სამართლის საქმეებში ასეთი ძირითადი ფაქტორია საქმის მონაწილე მხარეთა (ეჭვმიტანილი, ბრალდებული ან მსხვერპლი) რაოდენობა. ასევე გათვალისწინებულია შემდეგი ფაქტორები: დაპატიმრებულია თუ არა ეჭვმიტანილი, და გარდაცვლილია თუ არა მსხვერპლი. ყველა ფაქტორი შესაბამისი ქულით ფასდება, რომელიც ავტომატურად ინარმოვებს ეროვნული სასამართლო ქსელის სისტემაში (UYAP). მაგალითად, სისტემა მასში აღრიცხულ პირველ ეჭვმიტანილს ანიჭებს 50 ქულას, ხოლო ყოველ მომდევნო ეჭვმიტანილს - 25 ქულას. ეჭვმიტანილთა დაპატიმრების შემთხვევაში, პირველ დაპატიმრებულ ეჭვმიტანილს ენიჭება 70 ქულა, ყოველ მომდევნოს კი - 30 ქულა. ამასთან, EYAP დამატებით ქულებს ითვალისწინებს, თუ საქმე მოიცავს ერთზე მეტ დანაშაულს. „სამოქალაქო საქმეების შემთხვევაში, სასამართლოში მოქმედებს კლერკის ოფისი, რომელიც საქმეთა განაწილებაზე მუშაობს. აღნიშნული ოფისი პასუხისმგებელია საქმის შესახებ მონაცემთა აღრიცხვაზე (მაგ.: მხარეთა რაოდენობა, დავების ტიპი, ინფორმაცია იურიდიული დახმარების შესახებ და ა.შ.). შემდგომ, ელექტრონული საქმისწარმოების სისტემა საქმეს ავტომატურად ანიჭებს ქულებს (მე-5 კითხვის კომენტარები).

მე-2 ცხრილის თანახმად, 3 სახელმწიფოს საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემა აერთიანებს ქულებზე დაფუძნებულ მეთოდსა და სამუშაო დროის გაზომვის (**ფინეთი** და **აზერბაიჯანი**), ან სამუშაო დროის შეფასების (**ესტონეთი**) მეთოდოლოგიას. ესტონეთის შემთხვევა განხილულია მომდევნო თავში.

ფინეთმა დეტალური ინფორმაცია წარმოადგინა ქულებზე დაფუძნებული მეთოდის შესახებ, რომელიც დროის გამოყენების კვლევას ეყრდნობა. საოლქო სასამართლოებსა და სააპელაციო სასამართლოებში საქმეთა ტიპები თავდაპირველად 8 კატეგორიად იყოფა: იძულების ღონისძიებები, ჯარიმის სახეცვლილება, სისხლის სამართლის საქმეები, უდავო წარმოება, გაფართოებული სამოქალაქო საქმეები, მინის სასამართლოს საქმეები, განცხადება/შუამდგომლობა და გადახდისუნარობის საქმეები. შემდგომ, თითოეული ეს ჯგუფი, სირთულის მიხედვით, იყოფა 3 დონედ (მარტივი, საშუალო და რთული). 2009 წელს, სასამართლოს პერსონალი თითოეული ტიპის საქმეზე აღრიცხავდა ნამუშევარი დროის რაოდენობას და, ამ მიზნით, იყენებდა ელექტრონულ ინსტრუმენტს, სახელწოდებით „Tarmo“. აღნიშნული ანალიზი ითვალისწინებდა სხვადასხვა საქმის წარმოებისთვის საჭირო დროს და განსაზღვრავდა სხვადასხვა კატეგორიის საქმეთა სირთულის

დონეს. მაგალითად, სისხლის სამართლის საქმეების შემთხვევაში, საქმეთა კატეგორიები ფასდებოდა შემდეგნაირად: მარტივი (1), ჩვეულებრივი (2) და რთული (6). მიიჩნეოდა, რომ მარტივი სამოქალაქო საქმეები მარტივ სისხლის სამართლის საქმეებზე 2.2-ჯერ მეტ დროს მოითხოვდა. შესაბამისად, მარტივი სამოქალაქო საქმის წონა განისაზღვრა, როგორც 2.2, ჩვეულებრივისა - 4.4, ხოლო რთულის - 8.8. საშუალო წონა ანგარიშდებოდა სხვადასხვა კატეგორიაში შემავალ საქმეთა რაოდენობის გამრავლებით მათი წონის აღმნიშვნელ ქულაზე.

სასამართლოს პერსონალი ყოველკვირეულად აღრიცხავს ნამუშევარი დროის რაოდენობას. ჯერჯერობით, აღრიცხულ მონაცემებს საქმეთა ჯგუფებში, სირთულის კატეგორიებსა ან წონების აღმნიშვნელ ქულებში ცვლილების შეტანის საჭიროება არ გამოუწვევია. ფინეთში „დატვირთულობის ინდიკატორები საწყისი წერტილია რესურსის საჭიროების შესაფასებლად, თუმცა იგი არ არის რესურსების განაწილების ერთადერთი საფუძველი.“ რამდენადაც ჩვენთვის ცნობილია, ეს გახლავთ საბაზისო მოცემულობა, რომლის საფუძველზეც იუსტიციის სამინისტროს, სასამართლოთა ადმინისტრირების ახალშექმნილ სააგენტოსა და ცალკეულ სასამართლოებს შორის დაინყება მოლაპარაკებები რესურსების განაწილებისა და საქმიანობის სამიზნე ნიშნულების შესახებ.

7 სახელმწიფოში საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემა ეყრდნობა სამუშაო დროის გაზომვას (**გერმანია**), სამუშაო დროის შეფასებას (**ბელგია, სერბეთი, ჩეხეთის რესპუბლიკა და ნიდერლანდები**), ან ორივეს ერთად (**ავსტრია და უკრაინა**). ავსტრიაში, გერმანიასა და ნიდერლანდებში მოქმედი სისტემები უფრო დეტალურად განიხილება მომდევნო თავში.

უკრაინის ინფორმაციის თანახმად, ქვეყანაში გამოიყენება ორივე მეთოდი. ქვეყანამ დამატებითი წერილობითი განმარტებები წარმოადგინა მოქმედ სისტემაზე. მაგალითად, 2016 წელს საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემა ითვალისწინებდა შემდეგ ნაბიჯებს: (1) სასამართლოს თავმჯდომარეთა გამოკითხვა საქმის განხილვაზე დახარჯული დროის შესახებ; და (2) საქმისწარმოების ავტომატურ სისტემაში საქმისწარმოების ხანგრძლივობის ამსახველ მონაცემთა გაანალიზება.

ორივე ნაბიჯით მოპოვებული ინფორმაციის ანალიზის საფუძველზე, ანგარიშდებოდა საქმეთა წონები სხვადასხვა ტიპის საქმეებისა და სხვადასხვა მოსამართლის შემთხვევაში. მაგალითად, თუ გადაწყვეტილებას იღებს კოლეგია, მის წევრებს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში განსხვავებული ფუნქციები აქვთ. სწორედ ამიტომ, გასათვალისწინებელია, ერთი მხრივ, საქმისწარმოებისათვის საჭირო დრო, ხოლო მეორე მხრივ - სხვადასხვა მოსამართლის მიერ ამავე საქმეში შესრულებული ფუნქციები, რომელთაც შესაბამისი წონა უნდა მიენიჭოთ. უკრაინის მოსამართლეთა საბჭომ დაამტკიცა საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემა საქმეთა კატეგორიების მიხედვით და უკრაინის სახელმწიფო სასამართლო ადმინისტრაციას მიმართა რეკომენდაციით სასამართლოებში აღნიშნული სისტემის გამოყენების შესახებ. საერთაშორისო ტექნიკური დახმარების საფუძველზე, ჩატარდა ანალიზი, რომლის მიზანი იყო უკრაინის სახელმწიფო სასამართლო ადმინისტრაციის როლის გაძლიერება მოსამართლეთა და საქმეთა განაწილების, ასევე, სასამართლოს დაფინანსებაზე გადაწყვეტილების მიღების კუთხით. ამასთან, კვლევის მიზნები გამოყენებულია საქმისწარმოების ელექტრონულ სისტემაში მოსამართლეებს შორის საქმეთა სამართლიანად განაწილებისათვის. მსგავსი ანალიზი ჩატარდა 2020 წლის მარტში და ეფუძნება 2019 წელს წარდგენილ მონაცემებს.

სერბეთის ინფორმაციის თანახმად, ქვეყანაში მოქმედი საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემა ხვდება „სხვა მეთოდოლოგიის“ კატეგორიაში. შესაბამის ხელმისაწვდომ დოკუმენტებზე დაყრდნობით, სერბული მოდელი⁹ ეფუძნება დროისა და მოქმედებების კვლევას, რომელშიც გაერთიანებულია სასამართლო კვლევები, ექსპერტთა პანელის შეფასებები საქმესთან დაკავშირებულ დავალებათა შესასრულებლად საჭირო დროის შესახებ, ასევე, იმ ინდიკატორთა ანალიზი, რომლებიც გავლენას ახდენს საქმის სირთულეზე (თითოეული ტიპის საქმეში გამართული მოსმენების რაოდენობა, წარდგენილი დოკუმენტების რაოდენობა, დამთავრებულ საქმეთა საშუალო ხანგრძლივობა, სისხლის სამართლის საქმეებში ბრალდებულთა რაოდენობა, მომჩივანთა რაოდენობა პირველი ინსტანციის მიერ შრომითი ურთიერთობების შესახებ განხილულ საქმეებში, საქმის ძირითადი სამართლებრივი საფუძველი და ა.შ.). სერბული მოდელის თანახმად, კვლევის ეტაპებია: თითოეული ტიპის საქმეში იმ დავალებების იდენტიფიცირება, რომლებიც მოითხოვს მოსამართლეების/სასამართლოს სხვა მოხელეების სამუშაო დროს; საქმესთან დაკავშირებული

⁹ Ceretto, J.D., Weighted Caseload Formula for the Courts of Serbia, Interim Report (2017).

იმ ინდიკატორების გამოვლენა, რომლებიც განსაზღვრავს საქმის სირთულეს; საქმეების შერჩევა იმ მონაცემთა მოსაპოვებლად, რომლებიც ასახავს დავალებათა წარმოქმნის სიხშირეს საქმეთა თითოეული ტიპის შემთხვევაში; საშუალო სამუშაო დროის განსაზღვრა თითოეული დავალებისთვის, რაც ეფუძნება მოსამართლეთა შერჩევის მიერ დაანგარიშებულ სავარაუდო მონაცემებს; დროის მაჩვენებლის გამრავლება სიხშირის მაჩვენებელზე, საქმეთა თითოეული ტიპის წონის გამოსაანგარიშებლად; და ბოლოს, სერბეთში მოქმედი მოდელი განსაზღვრავს იმ ტიპის საქმეთა წონას, რომელიც მოსამართლეების სამუშაო დროის ყველაზე დიდ ნაწილს მოიხმარს. მაგალითად, 2015 წელს სამოქალაქო, სისხლის სამართლისა და შრომითი დავები საბაზისო სასამართლოებში (basic courts) შესულ საქმეთა მხოლოდ 26.86%-ს შეადგენდა. თუმცა, სერბეთში ჩატარებული კვლევის საფუძველზე, დადგინდა, რომ ამ ტიპის საქმეები მოსამართლის სამუშაო დროის ყველაზე დიდ ნაწილს მოითხოვს და, შესაბამისად, მათ მიენიჭათ წონა. ზედა ინსტანციის სასამართლოების შემთხვევაში, წონები მიენიჭა საქმეთა 5 ტიპს: პირველი ინსტანციის სამოქალაქო დავები; პირველი ინსტანციის სისხლის სამართლის დავები; მეორე ინსტანციის სამოქალაქო დავები; სისხლის სამართლის დავები; და შრომითი დავები.

ჩხეხითის რესპუბლიკის ინფორმაციით, ქვეყანა იყენებს დროის განსაზღვრის მეთოდს, რომლის თანახმადაც, ექსპერტ მოსამართლეთა ჯგუფი პერიოდულად ადგენს სამიზნე მაჩვენებლებს მოსამართლეებისა და, შესაბამისად, თითოეული სასამართლოს მიერ ყოველწლიურად გადასაწყვეტი საქმეების რაოდენობაზე, საქმეთა ტიპების მიხედვით. აღნიშნული მიდგომა საკმაოდ გავრცელებულია წევრ სახელმწიფოებში და მას „ჩარჩო კრიტერიუმები“ ანუ „კვოტა“ ეწოდება. ამავდროულად, კვოტა არ ითვალისწინებს მოსამართლეებისათვის სავალდებულოდ შესასრულებელ მოთხოვნას: მისი ძირითადი მიზანია საქმეთა წონების განსაზღვრა. ამრიგად, სისტემა იძლევა სასამართლოში საჭირო მოსამართლეთა რაოდენობის განსაზღვრისა და შენონილი დატვირთულობის გამოანგარიშების შესაძლებლობას. საქმის სირთულის განსაზღვრისთვის, ასევე გამოიყენება საქმისწარმოების სისტემიდან მოპოვებული მონაცემები, რომლებიც მუშავდება სტატისტიკური ანალიზის მეთოდთა გამოყენებით. მიღებულ შედეგებს იუსტიციის სამინისტრო და სასამართლოს თავმჯდომარეები არაფორმალურ მონაცემთა სახით იყენებენ სასამართლოებში, მოსამართლეთა საჭირო რაოდენობის შესახებ განხილვებისას.

როგორც აღინიშნა, **ბულგარიაში** წარსულში სცადეს საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემის გამოყენება, თუმცა „შედეგები ოფიციალურად არ გამოცხადებულა.“

7 სახელმწიფოს ინფორმაციით (**ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ბულგარეთი, ხორვატია, დანია, ჩრდილოეთ მაკედონია და შვედეთი**), ისინი „**სხვა მეთოდოლოგიებს**“ იყენებენ. რუმინეთი და დანია განხილულია მომდევნო თავში.

ბოსნია და ჰერცეგოვინაში მოქმედებს სამხრეთ აღმოსავლეთ ევროპაში საკმაოდ გავრცელებული სისტემა. მოსამართლეებმა 1 წელიწადში გარკვეული რაოდენობის საქმეები („კვოტა“) უნდა დაასრულონ სხვადასხვანაირად (მაგ.: დაუსრულებელი გადაწყვეტილების გამოტანა; გადაწყვეტილების გამოტანა საქმის არსებითი გარემოებების განხილვის შემდეგ და ა.შ.) (კითხვა 1). კვოტები სამიზნე ნიშნულებია, რომლებსაც ადგენენ გამოცდილი მოსამართლეები და ამტკიცებს უმაღლესი სასამართლო და საპროკურორო საბჭო. ეს კვოტები ირიბად ითვალისწინებს მოსამართლეთა მიერ სხვადასხვა ტიპის გადაწყვეტილებათა მიღებაზე დახარჯულ დროსა და ძალისხმევას და იძლევა საშუალებას, წლის ბოლოს თითოეული მოსამართლის პროდუქტიულობა შეფასდეს მიღებულ გადაწყვეტილებათა რაოდენობისა და ტიპის მიხედვით. მაგალითად, სამოქალაქო სამართლის საქმეთა შემთხვევაში, 1 წლის პროდუქტიულობის კვოტა ასე გამოიყურება: 176 საქმე - გადაწყვეტილების გამოტანა არსებითი გარემოებების განხილვის შემდეგ; 726 საქმე - დაუსრულებელი გადაწყვეტილების გამოტანა; ან 968 სხვა დასრულებული საქმე (კითხვა 15).

ბულგარეთის ინფორმაციის თანახმად, საქმის წონა განისაზღვრება ფორმულით, რომელიც ორ ელემენტს აერთიანებს: (1) „წონის კოეფიციენტი“, რომელიც ენიჭება 4 ჯგუფის საქმეებს (სამოქალაქო, კომერციული, სისხლის სამართლისა და ადმინისტრაციული); და (2) „შესწორების კოეფიციენტი“ - იგი ენიჭება საქმეებს, რომლებიც მაღალი სირთულის ინდიკატორებით ხასიათდება (ანუ საშუალოზე მაღალია მხარეების, მტკიცებულებების, ექსპერტი მოწმეების, სარჩელის საფუძველებისა და ა.შ. რაოდენობა).

წონის კოეფიციენტები ასახავს სავარაუდო დროს, რომელიც საჭიროა ზემოაღნიშნულ 4 ჯგუფში

შემავალი საქმეების დასამთავრებლად. ეს კოეფიციენტები გამოიხატება 0-ზე მაღალი მაჩვენებლით, ხოლო 1 ერთეული უტოლდება 16 სამუშაო საათს. იმ საქმეთა კოეფიციენტების ჯამი, რომლებიც ბულგარელმა მოსამართლემ განიხილა და დაასრულა 1 წლის განმავლობაში, არის ინდივიდუალური ყოველწლიური შენონილი დატვირთულობის ინდექსი. ამასთან, ბულგარეთი შენონილი დატვირთულობას იყენებს არა მოსამართლეთა საჭიროებების განსაზღვრის ან საქმეთა განაწილებისთვის, არამედ, სხვა მიზნებთან ერთად, მოსამართლეთა შესაფასებლად, შემდგომ კი - „დისციპლინური წარმოებისას მოსამართლეთა დატვირთულობის ობიექტური და სამართლიანი შეფასებისა“ და „მოსამართლეთა მოტივაციის ამაღლებისათვის.“

ხორვატიის ინფორმაციის თანახმად, საქმეთა წონები ეფუძნება წინასწარ განსაზღვრულ ყოველწლიურ კვოტას. მაგალითად, თუ მოსამართლემ წელიწადში გარკვეული ტიპის 165 საქმე უნდა გადაწყვიტოს, ამ ტიპის საქმეთა საშუალო წონა იქნება (1/165).

ჩრდილოეთ მაკედონიის ინფორმაციის თანახმად, საქმის სირთულე ფასდება მასთან დაკავშირებული ინდიკატორთა ჩამონათვალის გამოყენებით, რომელიც ითვალისწინებს შემდეგ ფაქტორებს: სამართლის სფერო, მონაწილე მხარეთა რაოდენობა, დანაშაულისა და სასჯელის ტიპი, მტკიცებულებათა რაოდენობა, საქმის ფულადი ღირებულება, საქმისწარმოებისათვის საჭირო სამუშაო საათების რაოდენობა, საქმეში უცხო ქვეყნის მოქალაქის მონაწილეობა და სხვა. აღნიშნული სია უზრუნველყოფს საქმეთა რანჟირებას სირთულის დონის მიხედვით (მარტივიდან რთულამდე). მაგალითად, სისხლის სამართლის საქმეები, რომლებიც მოიცავს სამ წლამდე პატიმრობას, და აღსრულებადი საქმეები სამოქალაქო სამართალში, მარტივი კატეგორიის საქმეებად მიიჩნევა.

რანჟირება - თუმცა განსხვავებული ფორმით - ასევე, გამოიყენება სამოქალაქო, სისხლისა და ადმინისტრაციული იურისდიქციის სასამართლოებში. ამჟამად მიმდინარეობს საერთაშორისო დონორების მიერ დაფინანსებული პროექტი, რომელიც მიზნად ისახავს საქმეთა წონების სისტემის გადახედვას, „საქმის სირთულის მოსამართლეთა მიერ შეფასების“ გათვალისწინებით. სისტემას გამოიყენებენ მოსამართლეთა საქმიანობის შესაფასებლადაც.

ზოგიერთი წევრი სახელმწიფო სხვადასხვა მიდგომის გამოყენებით ადგენს დატვირთულობის წონას, თუმცა **მოსამართლეთა საჭირო რაოდენობის განსაზღვრისას ისინი ითვალისწინებენ სხვა ფაქტორებსაც** (კითხვა 20).

სომხეთი, ბელგია, ესტონეთი, უნგრეთი, ლიეტუვა, ლუქსემბურგი და რუმინეთი მოსამართლეთა საჭირო რაოდენობის განსაზღვრისთვის ითვალისწინებენ შეტანილ საქმეთა რაოდენობას, თითოეულ მოსამართლეზე გაანგარიშებით.

აზერბაიჯანში გამოიყენება „კომპლექსური მიდგომა“, ხოლო კონკრეტულ იურისდიქციაში სამომავლო ტენდენციები და მოსახლეობის ზრდა/შემცირება განისაზღვრება მონაცემებზე დაყრდნობით.

ბულგარეთში, კვიპროსში, ჩრდილოეთ მაკედონიასა და სლოვენიაში იყენებენ მონაცემებს შეტანილი, გადაწყვეტილი და მიმდინარე საქმეების შესახებ.

ჩეხეთის რესპუბლიკაში გამოიყენება საქმისწარმოების მონაცემები, როგორცაა ინფორმაცია შეტანილი, გადაწყვეტილი და მიმდინარე საქმეების შესახებ, ასევე, სამართალწარმოების ხანგრძლივობა და სხვა ცვლადები, რომლებიც მითითებული არ ყოფილა. აღნიშნული სისტემის „მიზანია გადატვირთული სასამართლოების გამოვლენა და იქ დამატებითი მოსამართლეების დანიშვნა.“

იტალიაში გამოიყენება რამდენიმე ინდიკატორი, როგორცაა: შემოსული და მიმდინარე საქმეები; გაჭიანურებული საქმეები; საქმეთა რაოდენობა თითოეული მოსამართლის მიხედვით; შემოსულ საქმეთა რაოდენობა ყოველ 100,000 მოსახლეზე გაანგარიშებით; და სასამართლოს იურისდიქციაში შემავალი ტერიტორიის სპეციფიკური მახასიათებლები (მაგ.: მაფიის დანაშაულთა მაჩვენებელი და ა.შ.).

პორტუგალია იყენებს „აბსტრაქტული პროდუქტიულობის მაჩვენებელს“ თითოეული მოსამართლის მიმართ. ეს ინდიკატორი ითვალისწინებს შემოსულ და დამთავრებულ საქმეებს, ასევე, სამართალწარმოების ხანგრძლივობას. მაჩვენებელი გადაიხედება სამ წელიწადში ერთხელ. იგი გამოიყენება თითოეულ სასამართლოში საჭირო მოსამართლეთა რაოდენობის გამოსაანგარიშებლად.

მსგავს სისტემას იყენებენ სლოვაკეთის რესპუბლიკაშიც. თითოეულმა მოსამართლემ უნდა დაა-

მთავროს საქმეთა გარკვეული რაოდენობა („კვოტა“). როგორც ჩანს, თუ შეტანილ საქმეთა რაოდენობა გადააჭარბებს მოსამართლეთა კვოტას, განიხილება ახალი მოსამართლეების დანიშვნის შესაძლებლობა.

მოლდოვას რესპუბლიკაში მოსამართლეთა რაოდენობის განსაზღვრისთვის გამოიყენება შემდეგი კრიტერიუმები: მოსამართლეთა დატვირთულობა ბოლო 3 წლის განმავლობაში; საქმის სირთულე; სასამართლოს ტერიტორიულ იურისდიქციაში მცხოვრებ ადამიანთა რაოდენობა; სპეციფიკური საქმეების რაოდენობა; სხვა სპეციფიკური კრიტერიუმები, რომლებიც გავლენას ახდენს სასამართლოს საქმიანობაზე.

შვედეთსა და ნიდერლანდებში თითოეული სასამართლოსათვის გამოიყოფა ბიუჯეტი, რის შემდეგაც სასამართლოს თავმჯდომარე ან საბჭო განიხილავს ბიუჯეტის გამოყენებას იმგვარად, რომ შესრულდეს დადგენილი სამიზნე მაჩვენებლები. ეს შესაძლოა მოიცავდეს ახალი მოსამართლეების დანიშვნასაც.

შვეიცარიაში მოსამართლეთა რაოდენობის გამოსაანგარიშებლად გამოიყენება შემდეგი ცვლადები: 1 წელში შემოსული და დამთავრებული საქმეების რაოდენობა; დამთავრების დრო; წარმოების რეალური ხანგრძლივობა; მიმდინარე საქმეთა ხანგრძლივობა (განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა საქმეებს, რომლებიც 2 წლის შემდეგაც მიმდინარეობს); შემოსულ და დამთავრებულ საქმეთა რაოდენობა, თითოეულ მოსამართლეზე გაანგარიშებით.

წევრ სახელმწიფოებს ასევე ვკითხეთ, აგროვებენ თუ არა მონაცემებს, რომლებიც შეეხება ერთი (სრულ განაკვეთზე მომუშავე) მოსამართლისთვის გამოყოფილ დროს საქმეებთან დაკავშირებული სამუშაოს შესასრულებლად (კითხვები 17-18). ამის მიზანია „მოსამართლის წლისა“ (judge-year) და „მოსამართლის დღის“ (judge-day) მაჩვენებელთა განსაზღვრა. მოსამართლის წელი გულისხმობს სამუშაო დღეების რაოდენობას ერთ მოსამართლის მიერ 1 წლის განმავლობაში საქმესთან დაკავშირებული სამუშაოს შესასრულებლად (365 კალენდარული დღე - შვებულებისა და ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო არყოფნის დღეები, სასწავლო პროგრამებში მონაწილეობის დღეები და ა.შ.). მოსამართლის დღის მაჩვენებელი აღნიშნავს 1 სამუშაო დღის განმავლობაში საათების რაოდენობას მოსამართლის მიერ საქმესთან დაკავშირებული სამუშაოს შესასრულებლად.

ამ მხრივ, **ავსტრიაში** მოსამართლის წლისთვის განსაზღვრულია 1 720 საათი, **აზერბაიჯანში** - 1 152 საათი (192 დღე * დღეში 6 საათი), **გერმანიაში** - დაახლოებით, 1 700 საათი, ხოლო **დანიიაში** - დაახლოებით, 1 500 საათი. სამმა სახელმწიფომ ასევე წარმოადგინა ინფორმაცია წელიწადში სამუშაო დღეების რაოდენობაზე, თუმცა არ მოუწოდებია ინფორმაცია 1 დღეში სამუშაოს შესასრულებლად ხელმისაწვდომი საათების ოდენობაზე. ეს ქვეყნებია: **ბელგია** (წელიწადში 212 დღე), **ესტონეთი** (წელიწადში 200 დღე) და **სერბეთი** (წელიწადში 202 დღე).

3.2 ევროპის 6 ქვეყანაში საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემის სიღრმისეული მიმოხილვა

3.2.1 ავსტრია

ავსტრიაში¹⁰ საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემას ეწოდება Personalanforderungsrechnung II (PAR II). იგი ეფუძნება დროის გამოყენების ფართომასშტაბიან კვლევას, რომელიც ჩატარდა 2008-2009 წლებში. სისტემაში არსებული წონები ცოტა ხნის წინათ გადაიხედა, 2017 და 2019 წლებში ექსპერტ მოსამართლეთა მიერ შემუშავებულ პროცედურაზე დაყრდნობით. ამჟამინდელი წონები გამოიყენება 20 რეგიონული სასამართლოს იურისდიქციაში შემავალ საქმეთა მიმართ. ესენია: პირველი ინსტანციის სასამართლოები საერთო იურისდიქციით; სააპელაციო სასამართლოები (სრულ განაკვეთზე მომუშავე 802 მოსამართლე) და მათთან დაკავშირებული სახელმწიფო ბრალმძებლის ოფისები (სრულ განაკვეთზე მომუშავე 360 თანამშრომელი); 115 საოლქო სასამართლო; და შებლუდული იურისდიქციის მქონე პირველი ინსტანციის სასამართლოები (სრულ განაკვეთზე მომუშავე 705 მოსამართლე; ეფუძნება მონაცემთა ანალიზს, რომელიც 2020 წლის იანვარში ჩატარდა).

10 კვლევის ამ ნაწილის მომზადებაში შეტანილი წვლილისთვის, განსაკუთრებულ მადლობას ვუხდით რუთ სტრაგენზ-შროფელს, ავსტრიის იუსტიციის სამინისტროდან.

საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემის გაცხადებული მიზანია მართლმსაჯულების მოთხოვნის (შემოსული საქმეები) გონივრულ დროში დასაკმაყოფილებლად საჭირო მოსამართლეთა და პროკურორთა რაოდენობის გამოანგარიშება და მათი განაწილება სხვადასხვა სასამართლოში, მოსამართლეთა უცვლელობის პრინციპის გათვალისწინებით.

პირველი Personalanforderungsrechnung 1994 წელს დაინერგა საოლქო სასამართლოებისთვის, ხოლო 1996 წელს ის განისაზღვრა რეგიონული სასამართლოებისთვის. ამ დროს ჩატარდა ფაილებისა და სამუშაო დროის ex-post შეფასება. მოგვიანებით, 2008-2009 წლებში, იუსტიციის სამინისტრომ გამოიკვლია დროის გამოყენება, ავსტრიის მოსამართლეთა ასოციაციის ინიციატივით და გარე საკონსულტაციო ფირმის მონაწილეობით. კვლევამ მოიცვა 20-დან 11 რეგიონული სასამართლო (შესაბამის იურისდიქციაში სრულ განაკვეთზე მომუშავე მოსამართლეთა 63%), 30 საოლქო სასამართლო (ამ იურისდიქციაში მომუშავე მოსამართლეთა, დაახლოებით, 35%) და სახელმწიფო ბრალმძებლის 5 ოფისი (პროკურორთა 55%-ზე მეტი). მოსამართლეებსა და პროკურორებს სთხოვეს, შეეფასათ ფორმა, რომელიც შეეხებოდა მონაცემებს საქმის განხილვასთან დაკავშირებული საქმიანობის ხანგრძლივობაზე, საქმეთა სპეციფიკური კატეგორიების მიხედვით. კვლევა 6 თვეს გაგრძელდა. მოსამართლეებისა და პროკურორების მიერ თითოეული კატეგორიის საქმეზე დახარჯული წუთების საშუალო რაოდენობა არის შესაბამისი საქმეთა კატეგორიის წონა. იმის გათვალისწინებით, რომ მოსამართლეებსა და პროკურორებს წელიწადში 1 720 სამუშაო საათი აქვთ, შემოსულ საქმეთა რაოდენობისა და მათი სპეციფიკური წონის ნამრავლის და 1 წელიწადში მოსამართლეთა სამუშაო დროის ხანგრძლივობის თანაფარდობის საფუძველზე, განისაზღვრა მოსამართლეთა საჭირო რაოდენობა.

საქმის განხილვასთან დაკავშირებულ სამოსამართლო საქმიანობას შემდგომ ემატება ისეთ საქმიანობაზე დახარჯული დრო, რომელიც საქმეს არ უკავშირდება (მაგ.: მენეჯერული მოვალეობები, სასწავლო პროგრამებში მონაწილეობა, სწავლება, პროფესიულ ორგანოებსა და სხვა დამატებით სასამართლო აქტივობებში მონაწილეობა).

საქმეთა წონების განსაზღვრის აღნიშნულ მეთოდს აკრიტიკებენ იმ ფაქტის გამო, რომ დროის გამოყენების კვლევა ეყრდნობოდა მოსამართლეთა და პროკურორთა მიერ ჩანიშნულ მონაცემებს. კერძოდ, მონაცემები საქმესთან დაკავშირებულ საქმიანობაზე დახარჯული დროის შესახებ შესაძლოა მიკერძოებული იყოს თვითშეფასების გამო.

2009 წლის სისტემის შეფასება 2017 წელს დაიწყო. მისი ჩატარება გადაწყდა რამდენიმე ფაქტორის გამო, კერძოდ: დროის გამოყენების კვლევის ჩატარებიდან დიდი დრო იყო გასული; საოლქო სასამართლოების რაოდენობა შემცირდა; სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში მნიშვნელოვანი ცვლილებები განხორციელდა; და შეიცვალა ზოგადი წარმოდგენები საქმეთა სირთულის შესახებ. შეფასება ჩაატარა რამდენიმე მოსამართლემ, რომლებიც დაიყვნენ სამუშაო ჯგუფებად, საქმის კატეგორიების მიხედვით. მათ კოორდინაციას უწევდა იუსტიციის სამინისტროს ბაზაზე შექმნილი მმართველი კომიტეტი.

კომიტეტი შედგებოდა 4 რეგიონული სააპელაციო სასამართლოს, მოსამართლეთა ასოციაციისა და იუსტიციის სამინისტროს წარმომადგენლებისგან.

ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორი შეფასების პროცესში იყო პრაქტიკოს იურისტთა ჩართულობა და მთლიანი პროცესის გამჭვირვალობა, რაც უზრუნველყოფს საქმეთა ახალი წონის ფართო მხარდაჭერას.

სამუშაო ჯგუფში ერთიანდებოდნენ პირველი და მეორე ინსტანციის მოსამართლეები, პროკურორები და შესაბამისი ასოციაციის წევრები. წონებში ცვლილებები ორი მიმართულებით განხორციელდა (2008-2009 წელს ჩატარებული დროის გამოყენების კვლევის საფუძველზე): პირველ რიგში, შეიცვალა გამოანგარიშების წესი და გათვალისწინებული იქნა კვლევის პროცესში შეგროვებული სხვა მონაცემები; მეორე - დელფოსის (Delphi) მეთოდის გამოყენებით, ექსპერტთა 8 ჯგუფმა შეაფასა დრო სხვადასხვა კატეგორიის საქმეებთან მიმართებით (ამ ჯგუფებში ერთიანდებოდნენ პირველი და მეორე ინსტანციის მოსამართლეები ან პროკურორები, რომლებიც სამუშაო ჯგუფის წევრები არ იყვნენ).

საქმეთა 84 კატეგორიიდან 44-ში თავდაპირველი წონა შენარჩუნდა (წუთები), 26 შეფასდა ავსტრიის მონაცემთა დაცვის ცენტრის მიერ შემუშავებული გამოთვლის მოდელის საფუძველზე, ხოლო

14-ში ცვლილებები განხორციელდა აღნიშნული მოდელისა და დელფოსის მეთოდის გამოყენებით. სწორედ ამიტომ, გამოყენებული მეთოდოლოგია ეფუძნება როგორც დროის გამოყენების კვლევას, ისე დროის შეფასებას. ეს უკანასკნელი ჩატარდა შემდეგი პირობის გათვალისწინებით: თუ საქმეში ფიქსირდება გარკვეული ფაქტორებიდან ერთ-ერთი მაინც (თარჯიმანი, ექსპერტი მოწმე, უცხო ქვეყანასთან დაკავშირებული კონტექსტი, სადავო საკითხები, მცირეწლოვანის მონაწილეობა სისხლის სამართლის საქმეში და ეჭვმიტანილის დაპატიმრება), საჭიროა საქმისწარმოების ხანგრძლივობის გაზრდა. ზოგიერთი კატეგორიების შემთხვევაში, მომზადდა ბიზნესპროცესის დეტალური აღწერა, რათა სამართალწარმოების 3 ძირითადი ეტაპის (წინასასამართლო, არსებითი განხილვისა და სასამართლოს შემდგომი) ფარგლებში შეფასებულიყო სხვადასხვა დავალება. დროის განსაზღვრასთან დაკავშირებული შეთანხმება ეყრდნობოდა მეთოდოლოგიის დეტალურ შეფასებას დელფოსის მოდელის საფუძველზე, ხოლო საბოლოო წონებზე სამუშაო ჯგუფების წევრი მოსამართლეები ეტაპობრივად შეთანხმდნენ.

წინამდებარე კვლევაზე მუშაობისას, იუსტიციის სამინისტრომ დამატებითი საკითხებიც განიხილა. მაგალითად, გამოანგარიშება ხდება შემოსული საქმეების მიხედვით, თითოეული სასამართლოს პროდუქტიულობის გათვალისწინებლად. 2008-2009 წელს ჩატარებული დროის გამოყენების კვლევა პროკურორთა შემთხვევაში არ აღმოჩნდა გამოსადეგი, ვინაიდან არ ითვალისწინებდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში შეტანილ მნიშვნელოვან ცვლილებას. შესაბამისად, კვლევა არ ქმნიდა სათანადო საფუძველს საქმისწარმოების ხანგრძლივობის განსაზღვრისთვის. სხვადასხვა სასამართლოს ადგილობრივი მახასიათებლები არ არის საკმარისად გათვალისწინებული გარკვეული კატეგორიის საქმეთა განსახილველად საჭირო წუთების გაანგარიშებაში, რამაც შეიძლება გავლენა იქონიოს საქმის წონაზე. საქმის წონა, სავარაუდოდ, არ ასახავს საქმისწარმოების ხანგრძლივობას მთელი ქვეყნის მასშტაბით.

ავსტრიაში გამოყენებული კომბინირებული მეთოდი საკმაოდ საინტერესოა, ვინაიდან ეს არის ექსპერტ მოსამართლეთა მიერ დროის გამოყენების კვლევისა და დროის შეფასების ერთობლივად გამოყენების პრაქტიკული მაგალითი. ავსტრიელი ექსპერტის თქმით, რომელიც ხელმძღვანელობდა საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემის შემუშავებას, ექსპერტთა ჯგუფების მიერ დამკვიდრებული მეთოდით დროის შეფასება შეიძლება განვიხილოთ დროის გამოყენების შედარებით ძვირი და შრომატევადი კვლევის საიმედო ალტერნატივად.

3.2.2 დანია

დანიაში¹¹ საქმეთა წონების განსაზღვრის სიტემა შეიქმნა 2002 წელს და დაინერგა 2005 წელს. მასში არსებითი ცვლილებები შევიდა 2011 წელს. საქმეთა წონების სისტემა გამოიყენება 24 საოლქო სასამართლოში (საერთო იურისდიქციის სასამართლო). ორი ზემდგომი სასამართლო განსხვავებულ წონებს იყენებს, თუმცა წონების განსაზღვრის ძირითადი მეთოდოლოგია მსგავსია. 2002 წელს ჩატარდა დროის ლიმიტირებული კვლევა, იმის შესაფასებლად, თუ რა დროა საჭირო საქმეების გადასაწყვეტად. კვლევის შედეგები მოსამართლეთა სამმა სამუშაო ჯგუფმა გამოიყენა ხარისხობრივი ანალიზის ჩასატარებლად. ჯგუფები დაიყო სამართლის შემდეგი სფეროების მიხედვით: 1) სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეები; 2) აღსრულების საქმეები; 3) გადახდისუნარობის საქმეები. ისინი მუშაობდნენ თავდაპირველ წონებში ცვლილებათა შეტანის კუთხით.

2011 წელს განხორციელებული არსებითი ცვლილებების მიზანი გახლდათ უფრო გამჭვირვალე და მარტივი მეთოდის დანერგვა, რომელსაც ფართოდ დაუჭერდნენ მხარს მოსამართლეები. პროცესი მოიცავდა შემდეგ ელემენტებს: საქმეთა კატეგორიების რაოდენობის შემცირება; ზოგიერთი კატეგორიის წონებში ცვლილებების შეტანა (მაგ.: სისხლის სამართლის საქმეთა კატეგორიის წონა შემცირდა 32-დან 7-მდე); გადაწყვეტილების ერთ-ერთი ტიპი, რომელიც 2002 წელს გათვალისწინებული იყო „ხარისხობრივ კვლევაში“, 2011 წელს გამოირიცხა.

დროის გამოყენების კვლევის ფარგლებში, სასამართლოს პერსონალს ყოველდღიურად უნდა აღერიცხა, თუ როგორ ატარებდნენ თავიანთ სამუშაო დღეს სხვადასხვა ტიპის საქმეებზე მუშაობაში. ზოგიერთ საოლქო სასამართლოში მოსამართლეები ამას ნახევარ წელიწადში ერთხელ აკეთებდნენ (მე-5 კითხვა), ერთჯერადი თვითანგარიშების სახით, სადაც აღრიცხავდნენ საქმესთან დაკავშირებულ და სხვა აქტივობებზე (რომლებიც საქმეს არ უკავშირდება) დახარჯულ დროს (მაგ.:

¹¹ კვლევის ამ ნაწილის მომზადებაში შეტანილი წვლილისთვის, განსაკუთრებულ მადლობას ვუხდით ფრედრიკ ელესო რასმუსენს, სასამართლოს ადმინისტრატორს (დანია).

მენეჯერული ფუნქციები და სხვა აქტივობები). ამავდროულად, ეს პროცესი უკავშირდება პროდუქტიულობის ბენჩმარკების განსაზღვრის პროცედურას, და არა დროის გამოყენების კვლევას.

ე.წ. „ძირითადი წონა“ გამოანგარიშდება დროის გამოყენების კვლევის მიგნებათა საფუძველზე. შედეგები მრავლდება სირთულის კოეფიციენტზე. ამ პროცესში გათვალისწინებულია საქმესთან დაკავშირებული სპეციფიკური ინდიკატორები, რომლებიც სირთულის მაღალ დონეზე მიუთითებს, ასევე, საქმეთა თითოეული ტიპის ძირითადი საშუალო წონის ხარისხობრივი შეფასება, საქმესთან დაკავშირებული ინდიკატორების მიუხედავად. საქმესთან დაკავშირებული სტატისტიკური ინდიკატორებია: გახანგრძლივებული მოსმენები, რომლებიც ერთ დღეზე მეტხანს გრძელდება; თარჯიმნების გამოყენება; და საქმეში მონაწილე მოსამართლეთა რაოდენობა.

საქმეები, რომლებიც გადაწყვეტილია და მინიჭებული აქვს შესაბამისი წონა, გამოიყენება სასამართლოს პროდუქტიულობის შესაფასებლად, ასევე, სასამართლოებსა და მათ სტრუქტურულ დანაყოფებს შორის დაფინანსების გასანაწილებლად.

დანის სასამართლო ადმინისტრაცია აცნობიერებს დროის გამოყენების კვლევის შეზღუდვებს, რომლებიც არ ითვალისწინებს კონკრეტული საქმის განსახილველად საჭირო დროის პირდაპირ აღრიცხვას. დროდადრო საქმეთა წონებში უმნიშვნელო ცვლილებები შედის, პროცედურასა ან კანონში განხორციელებულ ცვლილებათა ხარისხობრივი ანალიზის საფუძველზე. ამავდროულად, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ძირითად წონებში ცვლილებები ხორციელდება სირთულის აღმნიშვნელი ფაქტორების გათვალისწინებით, რომლებიც საქმის სასიცოცხლო ციკლის განმავლობაში წარმოქმნება, ხოლო ეს წონები, ძირითადად, გამოიყენება დაფინანსების გასანაწილებლად. ამ მიზეზების გამო, დროის გამოყენების დეტალური კვლევა, რაც ძვირი და შრომატევადი პროცესია, ამჟამად პრიორიტეტად არ მიიჩნევა, ვინაიდან არ გამოიყენება სახსრების თანმიმდევრულად და თანაბრად გამოყოფის მიზნით.

„მთავარი საკითხია, რამდენად დეტალური უნდა იყოს წონის სისტემა: დანის სასამართლო ადმინისტრაციის ძირითადი პრინციპის თანახმად, თუ უფრო მაღალ დონეზე დეტალიზებული სისტემა არ იძლევა რაიმე განსხვავებას საბოლოო შედეგთან მიმართებით, ჩვენ ვწყვეტთ სისტემის მეტ დეტალიზებას.“¹²

დანის სასამართლო ადმინისტრაციის შემთხვევაში, საქმეთა წონის განსაზღვრის ძირითადი მიზანია სხვადასხვა სასამართლოს შორის დაფინანსების განაწილება. სწორედ ამის გამო, საქმეთა წონები გაანგარიშდება როგორც მოსამართლეების, ისე სასამართლოს სხვა მოხელეთა შემთხვევაში და დაფინანსება გამოიყოფა შესაბამისად. მაგალითად, სისხლის სამართლის საქმეებს, როგორც მოსამართლეების, ისე სასამართლოს სხვა მოხელეების შემთხვევაში, ენიჭება 10 ქულა, ვინაიდან ორივე მათგანი მონაწილეობს საქმის განხილვისა და განხილვისთვის მზადების პროცესში. ამავდროულად, განსხვავებული სახელფასო დონის გათვალისწინებით, ქულა, რომელიც გამოიყენება სხვადასხვა სასამართლოს შორის დაფინანსების გასანაწილებლად, მოსამართლეების შემთხვევაში არის 6,3, ხოლო სასამართლოს სხვა მოხელეთა შემთხვევაში - 3,7. დავის სახესთან დაკავშირებული ფაქტორი უნიკალურია თითოეული საქმისთვის. თანამშრომელთა თითოეული ჯგუფი თანაბარ დროს ხარჯავს სისხლის სამართლის საშუალო საქმეზე; თუმცა, მოსამართლეებისა და სასამართლოს სხვა მოხელეების ხელფასებს შორის თანაფარდობა, დაახლოებით, არის 2:1. სწორედ ამიტომ, სისხლის სამართლის საქმეთა წონა კორექტირდება თანამშრომელთა თითოეული ჯგუფის შესაბამისად, რათა მიღებული შედეგები იყოს ეკონომიკურად თანაზომადი. სამემკვიდრეო დავების შემთხვევაში, სასამართლოს პერსონალი, საშუალოდ, 20-ჯერ მეტ დროს ხარჯავს ამ კატეგორიის საქმეებზე. თუმცა, ვინაიდან სახელფასო სხვაობა მოსამართლეებსა და სასამართლოს პერსონალს შორის არის 2:1, წონების ეკონომიკური თავსებადობისთვის, დავის სახესთან დაკავშირებული ფაქტორი მოსამართლეების შემთხვევაში იქნება, დაახლოებით, 0,2, ხოლო სასამართლოს პერსონალის შემთხვევაში - 0,8. დავის სახის აღმნიშვნელი კონკრეტული ფაქტორები წარმოდგენილია ქვემოთ:

12 Court Administration, DENMARK, Memorandum about the Weighting of Cases in the Danish Court System, 21 September 2015.

დავის სახის აღმნიშვნელი ფაქტორი	მოსამართლეები	სასამართლოს სხვა მოხელეები
სამოქალაქო	66%	34%
სისხლის სამართლის	63%	37%
აღსრულებასთან დაკავშირებული საჩივარი	30%	70%
იძულებითი გასხვისება	42%	58%
გადახდისუნარობა	68%	32%
სამემკვიდრეო დავა	20%	80%
სანოტარო მოქმედება	6%	94%

დავის სახის აღმნიშვნელი ფაქტორების მიხედვით წონების კორექტირების შემდეგ, გამოიყენება კომბინაციის ფაქტორი, და წონის მაჩვენებელი კონკრეტულ ფაქტორზე მრავლდება. ამის მიზანია, სამოქალაქო საქმის წონის ქულა იყოს, მაგალითად, სისხლის სამართლის საქმის წონის აღმნიშვნელი ქულის თანაბრად.

კომბინაციის ფაქტორი	წონა
სამოქალაქო	4,06
სისხლის სამართლის	1,48
აღსრულებასთან დაკავშირებული საჩივარი	0,37
იძულებითი გასხვისება	1,33
გადახდისუნარობა	2,63
სამემკვიდრეო დავა	1,24
სანოტარო მოქმედება	0,10

სასამართლოებისთვის სახსრები გამოიყოფა ორი ფაქტორის გათვალისწინებით: (1) გადაწყვეტილი საქმეების საშუალო წონა (ბიუჯეტის 40%) და (2) თითოეულ სასამართლოში შესულ საქმეთა რაოდენობა, რაც იძლევა სასამართლოს მოსალოდნელი აქტივობის სარწმუნოდ პროგნოზირების შესაძლებლობას. სასამართლოს „მოსალოდნელი აქტივობა“ ასევე გამოიყენება სხვადასხვა სასამართლოს შორის მოსამართლეთა გასანაწილებლად, მოსამართლეთა შეუცვლელობის პრინციპის პატივისცემის საფუძველზე.

3.2.3 ესტონეთი

ესტონეთმა¹³ საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემაზე მუშაობა 2007 წელს დაიწყო, რათა შეეფასებინა მართლმსაჯულებაზე წვდომა, გონივრული ვადები, მოსამართლეებს შორის საქმეთა თანაბრად განაწილება და თითოეული საქმის გადასაჭრელად საჭირო დრო; ასევე, განხილულიყო მოსამართლეთა სპეციალიზაციის შესაძლებლობა, რათა სასამართლოები უკეთ გამკლავებოდნენ შემოსულ საქმეთა მზარდ რაოდენობას.

ამ მიზნით, მოსამართლეთა სამუშაო ჯგუფებმა შეაფასეს სხვადასხვა ტიპის სამოქალაქო, სისხლის სამართლისა და ადმინისტრაციული საქმეების გადასაწყვეტად საჭირო დრო. შეფასება ჩატარდა სხვადასხვა ფაქტორის გათვალისწინებით, რომლებზე მუშაობაც უხდებათ მოსამართლეებს და რომლებმაც შესაძლოა გავლენა იქონიოს საქმის გადაწყვეტაზე (მაგ.: სამოქალაქო საქმეების შემთხვევაში, ასეთ ფაქტორად მიჩნეულია შემხვედრი სარჩელი, ხოლო სისხლის სამართლის საქმეებში - ბრალდებულთა რაოდენობა, ბრალად შერაცხულ დანაშაულთა რაოდენობა და თარჯიმნის საჭიროება).

ამ ფაქტორების შესასწავლად, ჩატარდა დროის გამოყენების კვლევა, რომელიც წელიწად-ნახევარი მიმდინარეობდა. კვლევის ფარგლებში, მოსამართლეები თითოეული საქმის გადაწყვეტაზე დახარჯულ დროს შესაბამის ფორმებში აღრიცხავდნენ. შვებულების, ავადმყოფობის გამო არყოფნის, სასწავლო კურსებსა და ინსტიტუციურ ღონისძიებებში მონაწილეობის გათვალისწინებით, დადგინდა, რომ საქმესთან დაკავშირებული სამუშაო დროის ხანგრძლივობა მოსამართლეთა შემთხვევაში შეადგენს წელიწადში 1 600 საათს.

¹³ კვლევის ამ ნაწილის მომზადებაში შეტანილი წვლილისთვის, განსაკუთრებულ მადლობას ვუხდით კაიდი ლიპპუსს, ესტონეთის იუსტიციის სამინისტროდან.

პროცესის დასასრულს, მიღებულ იქნა საქმეთა წონების განსაზღვრის სამი სახვადასხვა სკალა:

ადმინისტრაციულ საქმეებში გამოიყენებოდა საქმეთა წონების განსაზღვრის განსხვავებული მეთოდი. მოსამართლეები შეთანხმდნენ სკალაზე, სადაც ქულების მინიმალური რაოდენობა იყო 0,34 (ყველაზე ნაკლებად რთული და შრომატევადი საქმეები), ხოლო მაქსიმალური - 10 (ყველაზე რთული და შრომატევადი საქმეები, როგორცაა საგადასახადო დავები).

სისხლის სამართლის საქმეებში მოსამართლეებმა დაადგინეს „სტანდარტული სისხლის სამართლის საქმის ჩარჩო“. ჩარჩოს თანახმად, იმ საქმის გადანყვეტა, სადაც ერთი ბრალდებულია, ბრალად შერაცხულ ქმედებათა რაოდენობა არ აღემატება ხუთს და თარჯიმნის დახმარება არ არის საჭირო, მოითხოვს 31,1 საათს. თუ ბრალდებულთა და ბრალად შერაცხულ ქმედებათა რაოდენობა მეტია, დროის სტანდარტული მაჩვენებელი მრავლდება სხვადასხვა კოეფიციენტზე. სხვა, ნაკლებად რთული საქმეები, ჩარჩოს მიხედვით, ნაკლებ დროს მოითხოვს (მაგ.: 2,3 საათი სჭირდება გამარტივებულ წარმოებას, ხოლო 8,9 საათი - განჩინებას სასჯელის განსაზღვრის შესახებ). სისხლისსამართლებრივი საქმეების სკალა საკმაოდ ფართოა. მინიმალური დრო ყველაზე მარტივი საქმეების შემთხვევაში შეადგენს 1,2 საათს, ყველაზე რთული საქმეები კი შეიძლება 513,2 საათამდე დროს მოითხოვდეს.

სამოქალაქო საქმეებში დროის სკალის განსაზღვრის ძირითადი ფაქტორია მოსამართლის მიერ საქმეზე მიღებული გადანყვეტილების ტიპი: ეს შეიძლება იყოს დადგენილება, დაუსწრებელი გადანყვეტილება და სრული გადანყვეტილება. მინიმალური დრო 1,5 საათს შეადგენს ყველაზე მარტივი საქმეებისთვის, სადაც საჭიროა მხოლოდ დადგენილების მიღება, მაქსიმალური დრო კი - 11,5 საათს ყველაზე რთული საქმეების შემთხვევაში. საოჯახო დავები, რომლებიც ერთზე მეტ მოთხოვნას შეიცავს (მაგ.: როდესაც ერთი საქმე აერთიანებს ბავშვის მონახულების უფლებასა და ალიმენტთან დაკავშირებულ მოთხოვნებს), უფრო რთულ საქმეებად მიიჩნევა. შესაბამისად, მარტივი საოჯახო დავების განსახილველად საჭირო დროს ემატება კოეფიციენტი 1,3.

აღნიშნული მიდგომა, რომელიც მხოლოდ ადმინისტრაციულ მოსამართლეთა შემთხვევაში გამოიყენებოდა, გადაიხედა. გადახედვის პროცესში გამოყენებულია საქმისწარმოების ელექტრონული სისტემიდან მიღებული ინფორმაცია სხვადასხვა საქმეზე სამართალწარმოების რეალური ხანგრძლივობის შესახებ. გადახედვის შედეგად, შემუშავდა სირთულის აღმნიშვნელი სკალა, 2-დან 40-მდე ქულით. თითოეული ქულა უტოლდება ადმინისტრაციული მოსამართლის დროის, დაახლოებით, 0,67 საათს. გამოთვლა განხორციელდა შემდეგნაირად: ბოლო ოთხი წლის განმავლობაში თითოეული კატეგორიის ქვეშ გადანყვეტილ საქმეთა რაოდენობა გამრავლდა სირთულის აღმნიშვნელ შესაბამის ქულაზე (წონაზე). მაგალითად, თუ ზოგადი პროცედურის/მონაცემთა დაცვისა და საჯარო ინფორმაციის საკითხებზე ბოლო 4 წლის განმავლობაში გადანყდა 100 საქმე, ეს რაოდენობა გამრავლდა შესაბამის ქულაზე (ე.ი. 20), რომელსაც შემდგომ დაემატა გადანყვეტილ საქმეთა სხვა კატეგორიის ნამრავლი შესაბამის ქულაზე. თითოეული მოსამართლის სამუშაო საათების რაოდენობა (1 600 საათი) გამრავლდა 4 წელზე და ბოლო 4 წლის განმავლობაში სრულ განაკვეთზე მომუშავე მოსამართლეთა რაოდენობაზე.

მოსამართლეთა სამუშაო საათების საერთო რაოდენობისა და გადანყვეტილ საქმეთა ჯამის თანაფარდობა გამრავლდა სირთულის ქულაზე და მიღებულია ადმინისტრაციული საქმის წონის 1 ერთეულის მნიშვნელობა - 0,67 საათი.

სამოქალაქო საქმეებში მიღწეულია შეთანხმება 40-ქულიან სკალაზე, ხოლო იმავე ფორმულით გაანგარიშების საფუძველზე, მიღებულია სამოქალაქო საქმის წონის 1 ერთეულის მნიშვნელობა - 0,27 საათი. ეს მაჩვენებელი გააკრიტიკეს მოსამართლეებმა, რომლებიც მიიჩნევდნენ, რომ იგი არ იყო რეალისტური, მათ შორის, ადმინისტრაციულ საქმის წონის 1 ერთეულთან (0,67 საათი) შედარებით.

სისხლის სამართლის საქმეებში გაიზარდა ყველაზე რთული საქმეებისთვის განსაზღვრული დრო.

2017 წელს განსაკუთრებით აქტუალური გახდა საქმეთა წონების მეტი სიზუსტით განსაზღვრა. იუსტიციის სამინისტრომ შექმნა სამუშაო ჯგუფი, რომელიც სასამართლოს თავმჯდომარეებისგან შედგებოდა და მიზნად ისახავდა არსებული სისტემის გადახედვას, ასევე, სხვადასხვა კატეგორიის საქმეთა გადასაწყვეტად საჭირო დროის უკეთ განსაზღვრას. სამოქალაქო სპეციალიზაციის მოსამართლეებმა ვერ შეძლეს შეთანხმება სხვადასხვა კატეგორიის საქმეებისთვის დახარჯულ დროზე. შესაბამისად, მათ შეიმუშავეს ქულების ჩამონათვალი, რომლებიც არ უკავშირდებოდა თითოეულ

ჩამოთვლილ საქმეზე დახარჯულ დროს.

ამ ეტაპზე, საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემით სარგებლობს ადმინისტრაციული სასამართლო და ორი პირველი ინსტანციის სასამართლო. საქმეთა წონების განსაზღვრა, ძირითადად, გამოიყენება ისეთი მიზნებით, როგორცაა საქმეთა განაწილება და თითოეულ სასამართლოში ან სასამართლოს სტრუქტურულ ერთეულებში მოსამართლეთა საჭირო რაოდენობის განსაზღვრა. წონები შემუშავდა მეორე ინსტანციის სასამართლოებისთვისაც, თუმცა ისინი ბოლომდე არ დამტკიცებულა.

გასაუბრებისას ასევე აღინიშნა, რომ სტატისტიკურ მონაცემებზე დაყრდნობით, ამჟამად მცირე ზომის სასამართლოებში (2-4 მოსამართლე) არ არსებობს საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემის პრაქტიკული საჭიროება, ვინაიდან სპეციალიზაციის შესაძლებლობები ნაკლებია, მოსამართლეთა ისედაც მცირე რაოდენობის შეკვეცა კი - შეუძლებელი. ამავდროულად, ესტონეთი განიხილავს მთელი ქვეყნის მასშტაბით საქმეთა განაწილების სისტემის მიღებას, საქმეთა გარკვეულ კატეგორიებზე დაყრდნობით. საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემა სულ უფრო აქტუალური ხდება მოსამართლეთა შედარებითი დატვირთულობის შესაფასებლად.

ესტონეთის სასამართლო ამჟამად მუშაობს საქმეთა წონების განსაზღვრის მეთოდოლოგიის გადახედვაზე, რათა განხორციელდეს სასამართლოებში სისტემის თანმიმდევრულად დანერგვისთვის საჭირო ცვლილებები და სამოქალაქო, სისხლის სამართლისა თუ ადმინისტრაციული საქმეების წონებს მიეცეს თანაბომადი სახე.

3.2.4 გერმანია

გერმანიამ¹⁴ დროის გამოყენების კვლევა პირველად 2002 წელს ჩაატარა, ხოლო შედეგები განახლდა 2014 წელს. 2014 წლის კვლევა მოიცავდა წარმომადგენლობით შერჩევას, რომელიც შედგებოდა 16 163 მონაწილისგან. ისინი 14 ფედერალური მხარის (Länder) 70 სასამართლოდან და პროკურატურიდან იყვნენ. კერძოდ, შერჩევაში იყო 5 057 მოსამართლე და სასამართლო მოხელე, 8 233 არამოსამართლე პერსონალი და პროკურატურის სხვადასხვა იურისდიქციის 2 855 თანამშრომელი.

ყველა მონაწილეს სთხოვეს, აღერიცხათ 2014 წლის 1 იანვრიდან 30 ივნისამდე პერიოდში (6 თვის მანძილზე) სხვადასხვა აქტივობაზე დახარჯული დრო. ამ მიზნით, გერმანელ მკვლევართა ჯგუფმა შეიმუშავა სპეციალური ფორმა (დროის აღრიცხვის ჟურნალი), რომელიც მონაცემთა შეგროვების ექვსთვიან პერიოდში განხილულ თითოეულ საქმეზე მიმაგრდა. მაგალითად, თუ მოსამართლე კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებულ აქტივობებზე ხარჯავდა 30 წუთს, ამ საქმეზე მიმაგრებულ ფორმაში (დროის აღრიცხვის ჟურნალი) მხოლოდ 30-ს აღრიცხავდა. ზოგიერთი მოსამართლე შიშობდა, რომ დროის გამოყენების კვლევა საფრთხეს შეუქმნიდა სასამართლოს დამოუკიდებლობას. ამაზე რეაგირების მიზნით, გადაიდგა შემდეგი ნაბიჯები: მოხდა მონაცემთა ანონიმიზაცია; და განისაზღვრა ვალდებულება, რომ მონაცემები არ იქნება გამოყენებული ინდივიდუალურ მოსამართლეთა საქმიანობის შესაფასებლად, ან სასამართლოების ერთმანეთთან შესადარებლად. მკაფიოდ დადგინდა, რომ კვლევის მიზანი იყო თითოეული ტიპის საქმეზე საშუალოდ დახარჯული სამუშაო დროის განსაზღვრა საკონსულტაციო ჩარჩოს შესაქმნელად.

ექვსთვიანი კვლევის დასასრულს, მკვლევართა გუნდმა შეაგროვა დროის აღრიცხვის ჟურნალები და გამოიანგარიშა საქმეთა თითოეულ კატეგორიასთან მიმართებით აღრიცხული წუთების საერთო რაოდენობა. ამ მხრივ, უნდა განიმარტოს, რომ საქმეთა კატეგორია შესაძლოა ითვალისწინებდეს საქმეთა სხვადასხვა ტიპს, რომლებიც ერთმანეთისგან განსხვავდება დავის საგნებით, თუმცა მათი განხილვა და გადაწყვეტა საჭიროებს ერთნაირ სამუშაო დროს. საქმეთა კატეგორიები გერმანიაში განსაზღვრა ფედერალური მხარეების სამუშაო ჯგუფმა, რომელიც შედგებოდა ოლქების იუსტიციის სამინისტროთა დელეგატებისგან (სამუშაო ჯგუფში მოსამართლეთა არ შედიოდნენ). სამუშაო ჯგუფის წევრებმა გადაწყვეტილების მიღებისას გაითვალისწინეს თითოეული საქმის განსახილველად და გადასაწყვეტად საჭირო დრო. მაგალითად, საქმის ერთ-ერთი კატეგორია - RL011 - მოიცავს საქმეთა ხუთ განსხვავებულ ტიპს: მცდარ სამედიცინო ქმედებაზე აღძრული საქმეები,

14 კვლევის ამ ნაწილის მომზადებაში შეტანილი წვლილისთვის, განსაკუთრებულ მადლობას ვუხდით ანდრეას ეფს, ფრაიბურგის (გერმანია) საოლქო სასამართლოს პრეზიდენტს.

სამშენებლო/არქიტექტურული საქმეები, პირად პასუხისმგებლობასა და ჰონორარის გადახდასთან დაკავშირებული სარჩელები, ბიზნესსუბიექტებს შორის დავები და კარტელურ საქმიანობასთან დაკავშირებული საქმეები.

დროის გამოყენების კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით და „დიდი რიცხვების კანონის“ გათვალისწინებით, განისაზღვრა, რომ საქმეთა ეს 5 ტიპი, საშუალოდ, საჭიროებს ერთნაირ სამუშაო დროს (1 058-დან 1815 წუთამდე). შესაბამისად, აღნიშნული საქმეები დაჯგუფდა ერთი კატეგორიის ქვეშ და ერთნაირი წონა მიენიჭა (1 193 წუთი). გერმანიაში საქმეთა წონებს უწოდებენ „ძირითად რიცხვებს“ ან „პების რიცხვებს“¹⁵ პების ძირითადი რიცხვების გამოანგარიშება ეყრდნობა წინასწარ ფორმულას, რომლითაც გამოითვლება დროის გამოყენების კვლევის ფარგლებში წარმოებულ საქმეთა რაოდენობა, თითოეული კატეგორიის (RechnerischeMenge) შემთხვევაში. ეს ფორმულა შემდეგნაირად გამოიყურება:

$$Rechnerische\ Menge = \frac{(t_{Typ\ E} * M_{Typ\ E}) + (t_{Typ\ A} * M_{Typ\ A})}{(t_{Typ\ E} + t_{Typ\ A})} + M_{Typ\ V}$$

t= დროის გამოყენების კვლევის ფარგლებში აღრიცხული წუთების რაოდენობა;

M= კვლევის ფარგლებში წარმოებული საქმეების რაოდენობა;

TypE= კვლევის დაწყებამდე შეტანილი და კვლევის მიმდინარეობისას გადაწყვეტილი საქმეები;

Typ A= კვლევის მიმდინარეობისას შეტანილი და კვლევის დასრულების შემდეგ გადაწყვეტილი საქმეები;

Typ V= კვლევის მიმდინარეობისას შეტანილი და დასრულებული საქმეები.

აქვე უნდა განიმარტოს, რომ დროის გამოყენების კვლევის ფარგლებში ასევე შეგროვდა მონაცემები Typ L საქმეებზე. ეს კატეგორია მოიცავს „ხანგრძლივ“ საქმეებს, რომლებიც შეტანილია კვლევის დაწყებამდე და კვლევის დასრულების შემდეგ გადაწყდა. ამავდროულად, დადგინდა, რომ Typ L საქმეებში დროის გამოყენებასთან დაკავშირებული მონაცემები (M Typ L) გათვალისწინებული იქნება მხოლოდ ქვემოთ წარმოდგენილ პების ფორმულაში და არა წინასწარ ფორმულაში. ამასთან, გადაწყდა, რომ „კვლევის მიმდინარეობისას წარმოებულ საქმეთა რაოდენობის“ აღმნიშვნელი ცვლადი არ იქნებოდა გამოყენებული Typ L საქმეების მიმართ, არცერთ ფორმულაში.

წინასწარი ფორმულის საფუძველზე მიიღება პების ძირითადი რიცხვების ფორმულის მნიშვნელი, როგორც წარმოდგენილია ქვემოთ:

დროის გამოყენების კვლევაში აღრიცხული წუთების საერთო რაოდენობა, ერთი და იმავე კატეგორიის საქმეებისთვის

დროის გამოყენების კვლევის პერიოდში წარმოებულ საქმეთა გამოანგარიშებული რაოდენობა (RechnerischeMenge)

აქვე უნდა განიმარტოს, რომ ზემოაღნიშნული ფორმულის მრიცხველი ასევე მოიცავს კვლევის ფარგლებში Typ L საქმეებისთვის აღრიცხული წუთების რაოდენობას. Typ L მოიცავს „ხანგრძლივ“ საქმეებს, რომლებიც შეტანილია კვლევის დაწყებამდე და კვლევის დასრულების შემდეგ გადაწყდა. როგორც ზემოთ აღინიშნა, Typ L საქმეებს არ მოიცავს წინასწარი ფორმულა. ისინი გათვალისწინებულია მხოლოდ პების ძირითადი რიცხვების ფორმულის მნიშვნელში.

პების ძირითადი რიცხვების მიზანია გერმანიაში, სხვადასხვა იურისდიქციის დონეზე მოსამართლეთა საჭირო რაოდენობის გამოანგარიშება ქვემოთ წარმოდგენილ ფორმულაზე დაყრდნობით:

შემოსული საქმეების რაოდენობა * რელევანტური პების ძირითადი რიცხვები

1 წლის განმავლობაში საქმეთა განსახილველად ხელმისაწვდომი სამუშაო დრო (მოსამართლეები * ყოველდღიური სამუშაო დრო * ყოველწლიური სამუშაო დღეები)¹⁶

¹⁵ პები - "Personalbedarfsberechnungssystem": პერსონალის მოთხოვნათა გამოანგარიშების სისტემა.

¹⁶ 1 წელში მოსამართლის სამუშაო დრო თითოეული ფედერალური მხარის შემთხვევაში ცალკე განისაზღვრება. მისი დაახლოებითი მაჩვენებელია წელიწადში 1,700 საათი.

პების ძირითადი რიცხვები პერიოდულად გადაიხედება ფედერალურ მხარეთა სასამართლო ადმინისტრაციების კომისიის მიერ, პერსონალთან დაკავშირებული მოთხოვნების გამოსაანგარიშებლად. სამომავლოდ იგეგმება პების ძირითადი რიცხვების განახლება ყოველ 10 წელიწადში ერთხელ; თუმცა, გათვალისწინებული იქნება ნებისმიერი ის გარემოება, რომელიც საჭიროს გახდის რიცხვების განახლებას ათწლიანი პერიოდის გასვლამდე, კერძოდ: კანონში შეტანილი ცვლილება, ახალი პრეცედენტული სამართალი, სტრუქტურული რეფორმები და მოდერნიზების მიზნით განხორციელებული ღონისძიებები.

და ბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ პების ძირითადი რიცხვები წარმოგვიდგენს სხვადასხვა ტიპის საქმეთა კატეგორიების წარმოებისათვის საჭირო საშუალო დროს. ამავდროულად, ინდივიდუალური საქმის (ან საქმეთა ტიპის) წარმოებისთვის საჭირო დრო შესაძლოა აღნიშნულისგან განსხვავდებოდეს. შესაბამისად, პების სისტემა არ გამოიყენება შემდეგი მიზნებით: სასამართლოში საქმეთა განაწილება, ქვეყნის მასშტაბით სანყისი ნიშნულების განსაზღვრა („ბენჩმარკინგი“), ინდივიდუალურ თანამშრომელთა მუშაობაზე დასკვნების გაკეთება, და ფედერალურ მხარეებში ორგანიზების ერთიანი ფორმების განსაზღვრა.

3.2.5 რუმინეთი

რუმინეთში¹⁷ სხვადასხვა საქმის სირთულის შესაფასებლად, გამოიყენება ქულებზე დაფუძნებული სისტემა. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ იმ ქვეყნებისგან განსხვავებით, რომლებიც ერთსა და იმავე წონას ანიჭებენ ერთი ტიპის ქვეშ მოქცეულ ყველა საქმეს, რუმინული სისტემის თანახმად, ყოველი ინდივიდუალური საქმის წონა გამოანგარიშდება ცალკე.

აღნიშნული სისტემა რუმინეთის საქმისწარმოების სისტემაში (ECRIS) პირველად 2003 წელს ინტეგრირდა და დაინერგა 4 საპილოტე სასამართლოში. თავდაპირველად, ECRIS-ის ადმინისტრაციული მოდელი თითოეულ სასამართლოს საშუალებას აძლევდა, დამოუკიდებლად განესაზღვრა საქმის სირთულე ადგილობრივ დონეზე, და აღნიშნული მაჩვენებელი სისტემაში შეეტანა (ან შეეცვალა არსებული მაჩვენებელი). ამ გადაწყვეტილების გვერდითი მოვლენა გახლდათ მნიშვნელოვანი განსხვავებები სასამართლოებს შორის, რაც გამორიცხავდა შესაძლებლობას, რომ მათი შეწონილი დატვირთულობის შედარებისა და შემოსულ საქმეთა რაოდენობის გათვალისწინებით გაკეთებულიყო დასკვნები მოსამართლეთა საჭირო რაოდენობის შესახებ.

შედეგად, იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ (SCM) 2005 წელს მიიღო გადაწყვეტილება, შეექმნა სპეციალური სამუშაო ჯგუფი და მიენდო შემდეგი საკითხები: საქმეთა სირთულის განმსაზღვრელი საერთო ეროვნული სკალის შექმნა; მოსამართლის სათანადო დატვირთულობის განსაზღვრა; საქმეთა სხვადასხვა ტიპის განხილვისა და გადაწყვეტის ვადების დადგენა. სამუშაო ჯგუფები შედგებოდა 18 სასამართლოს წარმომადგენლებისგან (6 საოლქო სასამართლო, 6 ტრიბუნალი და 6 სააპელაციო სასამართლო). ამ მიზნით, გაანალიზდა 570 საქმე (საოლქო სასამართლოს 300 საქმე, ტრიბუნალის 180 საქმე და სააპელაციო სასამართლოს 90 საქმე), ხოლო დასკვნები გაკეთდა საქმეთა 50 ტიპზე (როგორც სისხლისსამართლებრივ, ისე არასისხლისსამართლებრივ საქმეებზე). რამდენადაც ჩვენთვის ცნობილია, სამუშაო ჯგუფები მონაწილეობდნენ დროის გამოყენების კვლევაში, რათა აღერიცხათ თითოეულ საქმეზე დახარჯული დრო. თუმცა, ჩვენ არ გვაქვს ინფორმაცია კვლევის ხანგრძლივობის, მონაწილეთა რაოდენობისა და მონაცემთა აღრიცხვის ფორმის შესახებ (ჩვენთვის უცნობია, როგორ აღრიცხებოდა მონაცემები - მოსამართლის საქმიანობის მიხედვით, თუ ინდივიდუალური საქმეების მიხედვით; თანმიმდევრულად, თუ ფრაგმენტირებულად; და ა.შ.). აღნიშნულმა ჯგუფებმა 2006 წელს დაასრულეს მუშაობა და, მათ დასკვნებზე დაყრდნობით, SCM-მა 2007 წელს მიიღო გადაწყვეტილება საქმეთა სირთულის განმსაზღვრელი საერთო ეროვნული სკალის შემოღებაზე.

დღესდღეობით, ინდივიდუალური საქმის სირთულე გამოანგარიშდება ECRIS-ის ალგორითმის საფუძველზე, შემდეგი კომპონენტების გათვალისწინებით:

1. თავდაპირველად, სირთულის განმსაზღვრელი ქულა ენიჭება „დავის ძირითად საგანს“ და „დავის მეორეულ საგანს“. დავის ძირითადი საგანი გულისხმობს საქმის ტიპს ანუ სარჩელის საფუძველს. შესაბამისად, მეორეული საგანი წარმოადგენს საქმის ტიპის ქვეკატეგორიზაციას.

¹⁷ კვლევის ამ ნაწილის მოზადებაში შეტანილი წვლილისთვის, განსაკუთრებულ მადლობას ვუხდით მარიანა ფელდიორენუს, რუმინეთის იუსტიციის საბჭოდან.

თითოეული ამ საგნის სირთულე (ძირითადი და/ან მეორეული) ფასდება 1-დან 10-მდე სკალაზე, რომელიც მუდმივია. ჩვენს ხელთ არსებული ინფორმაციით, ეს მუდმივი სიდიდეები ეფუძნება 2005-2006 წლებში მომუშავე ჯგუფის დასკვნებს და მას შემდეგ არ შეცვლილა. ჩვენ არ გვაქვს რაიმე სხვა ინფორმაცია, თუ როგორ შეადგინეს სამუშაო ჯგუფის წევრებმა სკალა და როგორ შეაფასეს თითოეული საგანი (ძირითადი და/ან მეორეული);

2. საქმეში მონაწილე მხარეთა რაოდენობა - ეს ცვლადი ერთმანეთისგან განარჩევს საქმეებს, სადაც მონაწილე მხარეთა რაოდენობა 4-ს არ აღემატება, და სადაც მონაწილე მხარეთა რაოდენობა უტოლდება ან სცდება 5-ს;
3. ტომების რაოდენობა (საქმის მოცულობა):
 - მონმეთა რაოდენობა 1 საქმეში აღემატება 10-ს - ეს ცვლადი ფორმულაში გათვალისწინებულია 2016 წლიდან, თუმცა, ECRIS-ის ალგორითმში არსებული ტექნიკური ხარვეზების გამო, მისი იმპლემენტაცია ჯერ არ მომხდარა.

აღნიშნულ ცვლადებს შორის კავშირი წარმოდგენილია ქვემოთ მოყვანილ ფორმულებში. მაგალითად, საქმეებში, სადაც მხარეთა რაოდენობა არ აღემატება 4-ს, ECRIS-ის ალგორითმი სირთულეს ანგარიშობს შემდეგნაირად:

[(ძირითადი საგნის სირთულე)]

+

[(მეორეული საგნების ერთობლივი სირთულე) x 10%] +

[(ძირითადი საგნის სირთულე) x (ტომების რაოდენობა) x 20%]

საქმეებში, სადაც მხარეთა რაოდენობა უტოლდება ან სცდება 5-ს, ECRIS-ის ალგორითმი სირთულეს ანგარიშობს შემდეგნაირად:

[(ძირითადი საგნის სირთულე)]

+

[(მეორეული საგნების ერთობლივი სირთულე) x 10%] +

[(ძირითადი საგნის სირთულე) x (ტომების რაოდენობა) x 20%] +

[(ძირითადი საგნის სირთულე) x (მხარეთა რაოდენობა) x 5%]

მომავალში, ECRIS-ის ალგორითმი გაითვალისწინებს ცვლადს, რომელიც აღნიშნავს 1 საქმეში 10-ზე მეტი მოწმის არსებობას და საქმის სირთულეს შემდეგი ფორმულით გამოიანგარიშებს:

[ძირითადი საგნის სირთულე]

+

[(მეორეული საგნების ერთობლივი სირთულე) x 50%]

+

[(ძირითადი საგნის სირთულე) x (მხარეთა რაოდენობა) x 10%]

+

[(ძირითადი საგნის სირთულე) x (მონმეთა რაოდენობა, რომელიც, სულ მცირე, 10-ზე მეტია) x 10%]

3.2.6 ნიდერლანდები

ნიდერლანდები¹⁸, მსგავსად სხვა ქვეყნებისა, იყენებს მოსამართლეთა და სასამართლოს მოხელეთა მიერ აღრიცხულ მონაცემებს. ამავდროულად, იგი სარგებლობს მონაცემთა შეგროვებისა და საქმეთა საბოლოო წონის ფორმულირების განსხვავებული მეთოდებით.

წარსულში ნიდერლანდები იყენებდა „ჩრდილოვანი კვლევის“ მეთოდს, რომლის ფარგლებშიც სამართლის სკოლის სტუდენტები შერჩეულ მოსამართლეებს გარკვეული დროის მანძილზე აკვირდებოდნენ და აგროვებდნენ მონაცემებს მათი სამუშაო დროის შესახებ. დროთა განმავლობაში შეიცვალა მონაცემთა შეგროვების მეთოდი და ამჟამად იგი ორ მიდგომას აერთიანებს: (1) სამუშაოს შერჩევა და (2) ექსპერტ მოსამართლეთა ჯგუფის მიერ დროის შეფასება სამუშაოს შერჩევის შედეგებზე დაყრდნობით.

18 კვლევის ამ ნაწილში შეტანილი წვლილისთვის, განსაკუთრებულ მადლობას ვუხდით ჯოს პუტსს, ნიდერლანდების იუსტიციის საბჭოდან.

სამუშაოს შერჩევის მეთოდი არის სტატისტიკური ტექნიკა, რომელიც განსაზღვრავს დასაქმებულთა მიერ სხვადასხვა ტიპის საქმიანობაზე დახარჯულ დროს. ამ მიზნით, დასაქმებულებს სთხოვენ, შემთხვევითობის პრინციპით შერჩეული დროის მონაკვეთში აღრიცხონ მათი მიმდინარე საქმიანობა. არ არის საჭირო ხანგრძლივობის ან დაწყება-დასრულების დროის აღრიცხვა. პოლანდიურ კვლევაზე დაყრდნობით, აღნიშნული მეთოდი ეფექტიანია, თუ დიდი რაოდენობით მონაწილე დროის საკმარისად დიდ მონაკვეთებს აღრიცხავს. შედეგად, მონაცემთა შეგროვება მოიცავს მონაწილეთა მიერ შესრულებული სხვადასხვა აქტივობის ფართო სპექტრს. ეს ტექნიკა ნიდერლანდებში ჯერ 2014 წელს გამოიყენეს საქმეთა წონების კვლევის ფარგლებში, მერე კი - 2017 წელს, შემდგომი კვლევისას.

2017 წელს ჩატარებულ კვლევაში მონაწილეობდა 1 859 პირი. ისინი შემთხვევითობის პრინციპით შეარჩიეს ზოგადი პოპულაციიდან, რომელიც შედგებოდა, დაახლოებით, 5 100 მოსამართლის, სასამართლო მოხელის, მრჩევლის, მოსამზადებელი პროგრამის მონაწილე მოსამართლისა და იურიდიული დახმარების პერსონალისგან. აპლიკაციის გამოყენებით მონაცემთა შეგროვების პროცესის სამართავად დაქირავებული იყო საკონსულტაციო ფირმა, ხოლო აპლიკაცია დამონტაჟდა მონაწილეთა სმარტფონებსა და პლანშეტურ კომპიუტერებზე.

მონაცემები აპლიკაციის გამოყენებით გროვდებოდა 1 კვირის განმავლობაში, ორშაბათიდან კვირის ჩათვლით, დილის 7 საათიდან შუალამემდე. კვლევის დაწყებამდე მონაწილეებმა შეავსეს მოკლე კითხვარი, რომლის მიზანი გახლდათ ინფორმაციის მიღება შემდეგ საკითხებზე: თითოეული მონაწილის სტანდარტული სამუშაო კვირა; შესაბამის სასამართლოში ყოფნის პერიოდი (კვლევა სხვადასხვა სასამართლოში განსხვავებულ პერიოდში ჩატარდა); და თითოეული მონაწილის წვდომა მოწყობილობაზე, რომელზეც შესაძლებელია აპლიკაციის დაყენება (სმარტფონი ან პლანშეტური კომპიუტერი).

ყველა მონაწილის შემთხვევაში საკვლევი პერიოდი განისაზღვრა შევსებულ კითხვარზე დაყრდნობით და მათი განრიგის მაქსიმალურად გათვალისწინებით (მაგ.: საკვლევი პერიოდები განსხვავდებოდა კანტონის სასამართლოს მოსამართლეთა შემთხვევაში). ასევე, ცნობილი გახდა, თუ რომელი მონაწილე უნდა მოემარაგებინათ კომპიუტერით ან სმარტფონით საკვლევი პერიოდში.

მონაცემთა წარმატებით შესაგროვებლად, მკვლევართა ჯგუფმა ტრენინგები (სულ 23) ჩაატარა სხვადასხვა სასამართლოში. მონაწილეებს დაურიგდათ ვრცელი სახელმძღვანელოები აპლიკაციის შესახებ, რომელიც გამოუცდელ მომხმარებლებს აწვდიდა ინსტრუქციებს iPad-ის/სმარტფონის/პლანშეტური კომპიუტერის გამოყენებაზე. ასევე მომზადდა მოკლე ვიდეოინსტრუქციები და გზამკვლევი ხშირად დასმულ კითხვებზე პასუხებით.

მას შემდეგ, რაც თითოეულმა მონაწილემ გაააქტიურა აპლიკაცია, მათ სთხოვეს, მიეთითებინათ, თუ რა ტიპის სამუშაოს ასრულებდნენ იმ მომენტში. პასუხად, მონაწილეებს შეეძლოთ, აერჩიათ ქვემოთ წარმოდგენილი სამი ვარიანტიდან ერთ-ერთი:

1. „არ ვმუშაობ“ (ამჟამად არ ვასრულებ სასამართლო აქტივობას);
2. „ვასრულებ სამუშაოს, რომელიც საქმეს არ უკავშირდება, კერძოდ...“ (მონაწილეები შესაბამის ვარიანტს ირჩევდნენ შემდეგი სავარაუდო პასუხებიდან: სამუშაო შეხვედრაში მონაწილეობა, პროფესიული ტრენინგი ან განათლება, მართვისა და ადმინისტრირების მოვალეობები და ა.შ.);
3. „ვასრულებ საქმესთან დაკავშირებულ სამუშაოს, შემდეგი ტიპის საქმეზე...“ (პირველი ინსტანციის შემთხვევაში, სავარაუდო პასუხებია: სისხლის სამართლის, საოჯახო, საიმიგრაციო, საგადასახადო, სავაჭრო, ადმინისტრაციული და მცირე მოცულობის სასარჩელო მოთხოვნა; ხოლო სააპელაციო სასამართლოების შემთხვევაში - სისხლის სამართლის, საოჯახო, საგადასახადო და სავაჭრო სარჩელები).

აპლიკაცია ამ კითხვას იმეორებდა 12-ჯერ, შემთხვევითობის პრინციპით შერჩეულ დროის მონაკვეთებში. მონაწილეები მას პასუხის სცემდნენ ყოველდღიურად, მთელი კვირის განმავლობაში. აპლიკაციაში კითხვის გამოჩენის დრო თითოეულ დღეს განსხვავდებოდა თითოეული მონაწილისთვის. შედეგად, ყოველი მონაწილე კვირის განმავლობაში დროის 84 განსხვავებულ მონაკვეთში იძლეოდა ინფორმაციას მის მიერ დროის გამოყენებაზე (სანდოობის კოეფიციენტი - 93,3%, ცდომილების მაქსიმალური ზღვარი - 10%).

61 საკვლევ კვირაში შეგროვებული მონაცემები მოიცავდა 41 კალენდარულ კვირას, 2017 წლის იანვრიდან დეკემბრამდე. პირველი კვლევა ჩატარდა იანვრის მესამე კვირას (16-22 იანვარი), ჩრდილოეთ ბრაზილიისა და დენ-ბოსხის სასამართლოებში, ხოლო ბოლო კვლევა ჩატარდა 2017 წლის 11-17 დეკემბერს).

მონაცემთა შეგროვების დასასრულს, საკონსულტაციო ფირმამ გამოიანგარიშა იმ აქტივობებზე დახარჯული დროის პროპორციული მაჩვენებელი, რომლებიც საქმეებს არ უკავშირდებოდა (22-30%), ხოლო დარჩენილი დრო საქმესთან დაკავშირებულ აქტივობებს მიაკუთვნა. ეს დრო განაწილდა ზემოაღნიშნული 10 კატეგორიის/სამართლის სფეროს მიხედვით: მაგალითად, თუ დროის შესაბამისი მონაკვეთების 5%-ში დაფიქსირდა პასუხი: „ვმუშაობ სისხლის სამართლის საქმეზე“, გაკეთდა შემდეგი დასკვნა: „სრულ განაკვეთზე მომუშავე თითოეული მოხელის შემთხვევაში, არსებული სამუშაო საათების 5% ეთმობა სისხლის სამართლის საქმეს.“ ამ მხრივ, ნიდერლანდებში სრულ განაკვეთზე მომუშავე თითოეული მოხელის შემთხვევაში, სამუშაო საათების რაოდენობად განისაზღვრა 1 821,6 საათი წელიწადში (2017 წ.) – 253 დღე * 7,2 სამუშაო საათი. თითოეული კატეგორიის შემთხვევაში, აღნიშნული რიცხვი გამრავლდა შესაბამის მაჩვენებელზე.

საბოლოო ეტაპზე, თითოეული კატეგორიის საერთო წონა დაიყო საქმეთა ტიპების მიხედვით. ეს სამუშაო ჩაატარა პირველი და მეორე ინსტანციის ექსპერტ მოსამართლეთა 10-მა ფოკუსჯგუფმა (1 მიმართულებაზე მუშაობდა 1 ფოკუსჯგუფი). თითოეული ფოკუსჯგუფი, რომლის შემადგენლობაშიც შედიოდა პირველი ინსტანციის სასამართლოს 11 და სააპელაციო სასამართლოს 4 წარმომადგენელი, ერთხელ შეიკრიბა. უნდა აღინიშნოს, რომ ფოკუსჯგუფებში მონაწილეობა შესთავაზეს ყველა სასამართლოს. სასამართლოთა უმრავლესობამ მოსამართლე გაგზავნა, ზოგმა კი ჩართო მოსამართლის თანაშემწე. ამასთან, ფოკუსჯგუფებში მონაწილეობდნენ ოპერატიული ხელმძღვანელობის წარმომადგენლები.

შეხვედრების გამართვამდე, ფოკუსჯგუფების წევრებს დაურიგდათ სამუშაო დოკუმენტები: მონაცემთა შეგროვების შედეგები სამუშაოს შერჩევის მეთოდის გამოყენებით; სტატისტიკური მონაცემები 2017 წელს წარმოებული საქმეების რაოდენობაზე, რომლებიც საქმეთა ტიპების მიხედვით იყო ჩაშლილი თითოეული სასამართლოს შემთხვევაში და ა.შ.

პროფესიულ გამოცდილებაზე, სამუშაო დოკუმენტებიდან მიღებულ ინფორმაციასა და ჯგუფურ დისკუსიებზე დაყრდნობით, ჯგუფის წევრებმა თითოეული კატეგორიის საერთო წონა 6-8 ნაწილად დაყვეს საქმეთა ტიპების მიხედვით და შესაბამისი წონები შექმნეს საქმეთა 70 ტიპისთვის. მომავალში კვლევები დაეთმობა საშუალო მონაცემების განსაზღვრას არა მხოლოდ ეროვნულ დონეზე, არამედ ადგილობრივად, თითოეული სასამართლოს შემთხვევაში.

4. აშშ-ში მოქმედი შენონილი დატვირთულობის მოდელის მიმოხილვა

შენონილი დატვირთულობის მოდელი, რომელიც აშშ-ის სასამართლოებში გამოიყენება, შემდეგი სამი ელემენტისგან შედგება:¹⁹

1. შეტანილი საქმეები - ე.ი. წლის განმავლობაში სასამართლოში შეტანილი საქმეების რაოდენობა, რომელიც ითვლება საქმეთა ტიპების მიხედვით;
2. საქმის წონა - წუთების ის რაოდენობა, რომელიც მოსამართლემ ან სასამართლოს სხვა მოხელემ საშუალოდ უნდა მოახმაროს თითოეული ტიპის საქმეს;
3. არსებული დრო - წუთების ის რაოდენობა, რომელიც მოსამართლეს ან სასამართლოს სხვა მოხელეს აქვს საქმესთან დაკავშირებული სამუშაოს შესასრულებლად 1 წელიწადში.

საქმეთა წონები, ანუ დრო, რომელსაც კონკრეტული ტიპის საქმეებზე მუშაობა მოითხოვს, ეყრდნობა თავად მოსამართლეთა მიერ აღრიცხულ მონაცემებს. ამ მონაცემთა შეგროვება შესაძლებელია ორი მეთოდით (როგორც ცალ-ცალკე, ისე კომბინირებულად): დელფოსის მეთოდი და დროის გამოყენების კვლევის მეთოდი. მათი უნიკალური მახასიათებლები, დადებითი და უარყოფითი მხარეები დეტალურად არის განხილული მომდევნო თავებში.

მოკლედ რომ ვთქვათ, დელფოსის მეთოდი არის „კვლევის ტექნიკა, რომელიც გამოიყენება კონკრეტულ საკითხზე კონსენსუსის მისაღწევად და გულისხმობს ექსპერტთა პანელის მრავალ-რაუნდიან გამოკითხვას.“²⁰ აშშ-ში, საქმეთა წონების კვლევის კონტექსტში, დელფოსის მეთოდის გამოყენებით გროვდება თითოეული საქმის განსახილველად საჭირო საშუალო სამუშაო დროის გამომანგარიშებელი შეფასებები, რომლებიც ეყრდნობა ფოკუსგუფში მონაწილე მოსამართლეთა მიერ აღრიცხულ მონაცემებს. შედარებისთვის, დროის გამოყენების კვლევა ეფუძნება არა სამუშაო დროის შეფასებას ან ერთჯერად/განმეორებით კვლევებს, არამედ თითოეულ საქმეზე დახარჯული სამუშაო დროის უწყვეტად და რეალურ დროში აღრიცხვას თავად მოსამართლეთა მიერ. მარტივი სიტყვებით, აღნიშნული კვლევის თითოეულ დღეს მოსამართლეებს მოეთხოვებათ, აღრიცხონ ამ კონკრეტულ დღეს თითოეულ საქმეზე დახარჯული დრო. ამასთან, დროის გამოყენების კვლევა უფრო დეტალურია. კერძოდ, მოსამართლეებს მოეთხოვებათ, მიუთითონ არა მხოლოდ საქმის ტიპი, რომელზეც მუშაობენ, არამედ მათი სამოსამართლო საქმიანობის ტიპიც კონკრეტულ საქმეში.²¹

2000-იანი წლების დასაწყისამდე საქმეთა წონების კვლევები აშშ-ში იყენებდა დელფოსის მეთოდს, რათა შეეგროვებინა მოსამართლეთა თვითშეფასებები მათ მიერ ერთი ტიპის საქმეზე დახარჯული საშუალო დროის შესახებ. თუმცა, ამჟამად საქმეთა წონების განახლებულ კვლევათა უმრავლესობა ეფუძნება დროის გამოყენების კვლევას, რომელიც წონების განსაზღვრის ყველაზე ზუსტ მეთოდად მიიჩნევა. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ ამ კვლევებში დელფოსის მეთოდი კვლავ გამოიყენება, მაგრამ ამჯერად მისი მიზანია დროის გამოყენების კვლევის მიგნებათა შეფასება და ვალიდაცია. მე-3 ცხრილში წარმოდგენილია ზოგადი ინფორმაცია საქმის წონის შესახებ ჩატარებულ 10 კვლევაში მოსამართლეთა მონაწილეობის მაჩვენებელსა და დროის გამოყენების კვლევის ხანგრძლივობაზე.

19 Matthew Kleiman, Richard Y. Schauffler, Brian J. Ostrom & Cynthia G. Lee (2019) Weighted caseload: a critical element of modern court administration, *International Journal of the Legal Profession*, 26:1,21-32; Matthew Kleiman et al., *Case Weighting as a Common Yardstick: A Comparative Review of Current Uses and Future Directions*, vol.7, n.4 (2017) (Onati Socio-Legal Series, n.d).

20 Mehdi Mozuni and Wolfgang Jonas, *An Introduction to the Morphological Delphi Method for Design: A Tool for Future-Oriented Design Research*, *She Ji: The Journal of Design, Economics, and Innovation* 3, no. 4 (2017): 303-318, doi:10.1016/j.sheji.2018.02.004.

21 Brian.J. Ostrom et al., *Florida Judicial Workload Assessment Final Report* (National Center for State Courts, 2016).

ცხრილი 3. საქმეთა წონების 10 კვლევაში მოსამართლეთა მონაწილეობის მაჩვენებელი და დროის გამოყენების კვლევის ხანგრძლივობა

შტატი	მოსამართლის მონაწილეობის მაჩვენებელი	კვლევის ხანგრძლივობა	გამოქვეყნების წელი
კალიფორნია ²²	98%	4 კვირა	2018 წლის ნოემბერი
აიოვა ²³	94%	4 კვირა	2017 წლის ივნისი
ორეგონი ²⁴	96,9%	4 კვირა	2016 წლის მაისი
ფლორიდა ²⁵	97%	4 კვირა	2016 წლის მაისი
ინდიანა ²⁶	99,3%	4 კვირა	2016 წლის აპრილი
კენტუკი ²⁷	94-96%	4 კვირა	2016 წლის იანვარი
ვერმონტი ²⁸	100%	12 კვირა	2015 წლის აგვისტო
მონტანა ²⁹	91,8%	8 კვირა	2014 წლის ოქტომბერი
დასავლეთი ვირჯინია ³⁰	100%	9 კვირა	2014 წლის სექტემბერი
ტენესი ³¹	95,3%	11 კვირიდან 6	2013 წლის ოქტომბერი

ცხრილზე დაყრდნობით, მოსამართლეთა მონაწილეობის მაჩვენებელი შერჩეულ შტატებში მერყეობდა 91,8%-დან 100%-მდე, ხოლო საშუალო მაჩვენებელი იყო 96%. ამასთან, დროის გამოყენების კვლევის ხანგრძლივობა იცვლებოდა 4-დან 12 კვირამდე, საშუალო ხანგრძლივობა კი იყო 5,9 კვირა.

დროის გამოყენების კვლევის დასრულების შემდეგ, საწყისი წონა განისაზღვრა ორი ფორმულიდან ერთ-ერთის გამოყენებით, ესენია: (1) „მოვლენებზე დაფუძნებული ფორმულა“ და (2) „საქმეთა ტიპების თითოეული კატეგორიისთვის აღრიცხული წლიური წუთების ფორმულა“.

„მოვლენებზე დაფუძნებული ფორმულა“ შემდეგ ოთხ ნაბიჯს ითვალისწინებს:

- i. საქმესთან დაკავშირებული იმ მოვლენების იდენტიფიცირება, რომლებიც გვხვდება საქმეთა ყველა ტიპში და საჭიროებს მოსამართლის სამუშაო დროს. ამ მხრივ, ფორმულა უნდა ითვალისწინებდეს მხოლოდ იმ მოვლენებს, რომლებიც ვრცელდება საქმეთა ტიპებისა და სასამართლოების დიდ ნაწილზე. სხვა სიტყვებით, სპეციფიკური ან უჩვეულო მოვლენები არ უნდა იყოს გათვალისწინებული (მაგ.: ინდივიდუალური მოსამართლეების სამუშაო ჩვევები და სტილი, განსაკუთრებული გარემოებები და ა.შ.);³²
- ii. საქმისწარმოების სისტემიდან ან ხელით შერჩეული საქმეებიდან მონაცემთა მოპოვება შტატის დონეზე, რათა განისაზღვროს, თუ რა სიხშირით გვხვდება თითოეული მოვლენა;
- iii. თავად მოსამართლეების მიერ აღრიცხული მონაცემების შეგროვება, რომლებიც შეეხება თითოეულ მოვლენაზე დახარჯულ დროს, საქმეთა ტიპების მიხედვით (დელფოსის ან დროის გამოყენების კვლევის მეთოდის საშუალებით);
- iv. მოვლენების სიხშირის გამრავლება იმ საშუალო დროზე, რომელსაც მოსამართლე ახმარს კონკრეტულ მოვლენას, რასაც მივყავართ საქმეთა თითოეული ტიპის შემთხვევაში საქმის დამთავრების მაჩვენებლამდე.

22 Judicial Council of California, Judicial Workload Assessment: 2018 Judicial Workload Study Updated Case weights, Report to the Judicial Council, 2019.

23 Suzanne and John Douglas., Iowa Judicial Officer Workload Assessment Study, 2016, Denver, National Center for State Courts, Court Consulting Services, 2017.

24 S. Tallarico & A. Davis, Oregon Circuit Court Judicial Officer Workload Assessment Study, National Center for State Courts, 2016).

25 B.J. Ostrom, M. Kleiman, C.G. Lee & S. Roth, Florida Judicial Workload Assessment Final Report, National Center for State Courts, 2016.

26 D. Sayles, S. Tallarico and J. Douglas, Indiana Caseload Assessment Plan to Utilize Resources Efficiently, National Center for State Courts, 2016.

27 B.J. Ostrom, M. Kleiman & C.G. Lee, Kentucky Judicial Workload Assessment, National Center for State Courts, 2016.

28 S. Tallarico, E. Friess & J. Douglas, Vermont Trial Court System Judicial Officer and Court Staff Weighted Caseload Study, National Center for State Courts, state justice institute, 2015.

29 S. Tallarico, J. Douglas & E. Friess, Montana District Court Judicial Weighted Caseload Study, National Center for State Courts, State Justice Institute, 2014.

30 J. Douglas, S. Tallarico, E. Friess & W. Wills, West Virginia Circuit Judge Workload Study, National Center for State Courts, State Justice Institute, 2014.

31 S. Tallarico, J. Douglas & E. Friess, Tennessee Trial Courts Judicial Weighted Caseload Study, National Center for State Courts, 2013.

32 V.E. Flango & B.J. Ostrom, Assessing the Need for Judges and Court Support Staff, National Center for State Courts, 1996.

ქვემოთ მოცემულ ცხრილში წარმოდგენილია მოვლენებზე დაფუძნებული ფორმულა საქმეთა ორი ტიპისთვის: მძიმე სისხლის სამართლის დანაშაული და განქორწინება.³³ წარმოდგენილ მაგალითში, სამუშაო დროის მაჩვენებელი აღნიშნავს თითოეულ მოვლენაზე დახარჯული წუთების მედიანურ მაჩვენებელს.

ცხრილი 4: მოვლენებზე დაფუძნებული ფორმულა მძიმე სისხლის სამართლის დანაშაულისა და განქორწინების საქმეებისთვის

მძიმე სისხლის სამართლის დანაშაული				განქორწინება		
მოვლენის ტიპი	მოვლენაზე დახარჯული სამუშაო დრო	მოვლენის სიხშირე	მოვლენის წონა	მოვლენაზე დახარჯული სამუშაო დრო	მოვლენის სიხშირე	მოვლენის წონა
ბრალდებულის პირველი წარდგენა	5	1,05	5,25	30	0,05	1,5
წინასწარი მოსმენა	17	0,63	10,71	---	---	---
ბრალის წარდგენა	7	0,64	4,48	---	---	---
დაგეგმვა/წინასასამართლო	15	0,03	0,45	15	0,44	6,6
წინასასამართლო მოსმენა/შუამდგომლობები	15	1,83	27,45	30	0,49	14,7
დაუსრულებელი გადაწყვეტილება/საპროცესო შეთანხმების დამტკიცება	15	0,85	12,75	15	0,47	7,05
სასამართლო პროცესი	47	0,01	0,47	30	0,36	10,8
ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო	480	0,05	24,00	---	---	---
წარმოება სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების გამოტანის შემდგომ/ვერდიქტები	15	0,18	2,70	20	0,05	1,0
საქმის დამთავრება/სასჯელის დანიშვნა	18	0,73	13,14	20	0,61	12,2
დაპატიმრების ორდერი	5	0,39	1,95	3	0,02	0,06
გასაჩივრება/გადახედვა	5	0,33	1,65	30	0,05	1,5
1 საქმის საწყისი წონა წუთებში			105	1 საქმის საწყისი წონა წუთებში		55,4

მოვლენებზე დაფუძნებული შეფასების აშკარა უპირატესობა არის ის, რომ იგი მკვლევარებს შესაძლებლობას აძლევს, მთლიანი წონა დაყონ მოვლენებად, გამოავლინონ ყველაზე შრომატევადი მოვლენები, სხვადასხვა საქმეთა ტიპის შრომატევადი მოვლენები შეადარონ ერთმანეთს და, ამის საფუძველზე, გააკეთონ დასკვნები. ამრიგად, მოვლენებზე დაფუძნებული ფორმულის მეშვეობით შესაძლებელია იმ დატვირთულობის უკეთ გააზრება, რომელიც თითოეული ტიპის საქმეს ახლავს. ამავდროულად, ამ ფორმულის უარყოფითი მხარეა ის, რომ საქმეთა კონკრეტულ ტიპებში თითოეული მოვლენის სიხშირეზე მონაცემების შესაგროვებლად, საჭიროა ხანგრძლივი კვლევა. ამან შეიძლება მთლიანი კვლევა გაახანგრძლივოს 3-4 თვით, ვინაიდან სიხშირის მონაცემთა შეგროვებასა და ანალიზს დრო სჭირდება. ალტერნატიული საშუალებაა „საქმეთა ტიპების თითოეულ კატეგორიასთან დაკავშირებით აღრიცხული წლიური წუთების ფორმულა“, რომელიც ეყრდნობა შემდეგ კომპონენტებს:

i. მონაწილეთა მიერ აღრიცხული წუთების საერთო ჯამი, საქმეთა ტიპების მიხედვით;

³³ Ibid.

- ii. კვლევის მთლიან პერიოდში სამუშაო დღეების რაოდენობა;
- iii. წელიწადში მოსამართლეთა იმ სამუშაო დღეების ჯამი, რომელიც საქმესთან დაკავშირებულ სამუშაოს ხმარდება;
- iv. წინა წელს შეტანილ საქმეთა რაოდენობა, საქმეთა ტიპების მიხედვით.

ქვემოთ მოცემულ ცხრილში წარმოდგენილია წვრილმანი დანაშაულების შემთხვევაში წონის გამოანგარიშების მაგალითი აიოვას შტატიდან.³⁴

ცხრილი 5: „საქმეთა ტიპების თითოეული კატეგორიისთვის აღრიცხული წლიური ნუთების“ ფორმულა აიოვაში:

რეალური ნუთები, რომლებიც აღრიცხა მონაცემთა შეგროვების პერიოდში წვრილმანი დანაშაულის საქმეებთან დაკავშირებით	208 886
გაყოფილი	/
მონაცემთა შეგროვების პერიოდში დღეების რაოდენობაზე	20
ტოლია	=
შტატის მასშტაბით, 1 დღის განმავლობაში წვრილმანი დანაშაულების საქმეებზე ნამუშევარი ნუთებისა	10 444
გამრავლებული	*
1 წელში მოსამართლეთა სამუშაო დღეების ჯამურ რაოდენობაზე	215
ტოლია	=
შტატის მასშტაბით, 1 წლის განმავლობაში წვრილმანი დანაშაულების საქმეებზე ნამუშევარი ნუთებისა	2 245 460
გაყოფილი	/
წინა წელს შეტანილი წვრილმანი დანაშაულების საქმეების რაოდენობაზე	172 459
ტოლია	=
საქმის სანყისი წონისა (ნუთებში)	13

აღნიშნული ფორმულის უპირატესობა არის ის, რომ იგი არ საჭიროებს სხვადასხვა მოვლენის სიხშირეზე მონაცემთა შეგროვებასა და ანალიზს, რაც ამცირებს წონის გამოანგარიშებისათვის საჭირო დროს. ამ ფორმულის უარყოფითი მხარეა ის, რომ შეუძლებელია წონის მაჩვენებლის ჩაშლა და ყველაზე შრომატევადი მოვლენების იდენტიფიცირება, რათა უკეთ გავიაზროთ წონა, როგორც საქმის სირთულის აღმნიშვნელი.

სანყისი წონების გამოანგარიშების შემდეგ, ისინი ხარისხობრივად შესწორდება, რაც შესაძლოა მოიცავდეს წონის გადახედვასა და ვალიდაციას ექსპერტ მოსამართლეთა ფოკუს-ჯგუფების მიერ (საკმარისობის კვლევებით, ინტერვიუებით, სავლელ ვიზიტებით და ა.შ). აღნიშნული ღონისძიებები მკვლევართა გუნდს საშუალებას აძლევს, შესწორებები შეიტანოს სანყის წონებში, თუ ეს აუცილებელია, რათა ადეკვატურად აისახოს საქმეთა თითოეული ტიპის ეფექტიანად და ქმედითად წარმოებისთვის საჭირო სამუშაო დრო.

მას შემდეგ, რაც დასრულდება დროის შესახებ მონაცემთა შეგროვება, ხოლო მონაცემთა ანალიზის შემდგომ განისაზღვრება წონები საქმეთა თითოეული ტიპისთვის, მომდევნო ეტაპია სრულ განაკვეთზე მომუშავე მოსამართლეთა საჭირო რაოდენობის განსაზღვრა. ეს რაოდენობა უნდა შეესაბამებოდეს არსებულ შენონილ დატვირთულობას. აღნიშნული მიზნით, გამოიყენება შემდეგი ფორმულა:

$$1 \text{ წელში შეტანილი კონკრეტული ტიპის საქმეთა რაოდენობა } \times \text{ ამ ტიპის საქმეებისთვის მინიჭებული წონა (ჯამდება საქმეთა ყველა ტიპის შემთხვევაში)}$$

1 წელში ნუთების ის რაოდენობა, რომელიც აქვს 1 მოსამართლეს ან სასამართლო მოხელეს, საქმესთან დაკავშირებული სამუშაოს შესასრულებლად

³⁴ Suzanne and John Douglas, Iowa Judicial Officer Workload Assessment Study, 2016, Denver, National Center for State Courts, Court Consulting Services, 2017.

5. შედარებითი რეზიუმე

წინამდებარე თავი პირველ რიგში განიხილავს კვლევაში წარმოდგენილ მოდელთა საერთო მახასიათებლებსა და ძირითად განსხვავებებს. ამ განსხვავებებზე დაყრდნობით, მოდელები დავყავით 4 ძირითად ჯგუფად, რომლებიც ეფუძნება ორშრიან კლასიფიკაციას და ამდიდრებს ლიტერატურაში ამ დროისთვის არსებულ კლასიფიკაციას. დასასრულს, წინამდებარე თავი მიმოიხილავს იმ ძირითად ფაქტორებს, რომელთა საფუძველზეც უნდა მიენიჭოს უპირატესობა კონკრეტულ მოდელს/მეთოდს, სხვებთან შედარებით. ეს მოამზადებს ნიადაგს რეკომენდაციებისთვის, რომლებიც წარმოდგენილია მომდევნო თავში.

ჩვენი მიგნებების თანახმად, ყველა მოდელს საერთო აქვს ორი ძირითადი ელემენტი: პირველია „საქმეთა დათვლა“, რაც გულისხმობს ბოლო 1 წლის განმავლობაში შეტანილ საქმეთა რაოდენობის დათვლას, საქმეთა ტიპების მიხედვით. ამ მხრივ, უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი მოდელი ითვალისწინებს გადაწყვეტილ საქმეთა რაოდენობის დათვლას, შეტანილი საქმეების ნაცვლად, ან შეტანილ საქმეებზე დამატებით. წინამდებარე კვლევაში განხილული არცერთი მოდელი არ ითვალისწინებს მიმდინარე საქმეთა რაოდენობას იმ ფორმულაში, რომელიც მოსამართლეთა საჭირო რაოდენობას განსაზღვრავს.

ამასთან, არსებობს მოდელები, რომლებიც ითვალისწინებს ბოლო 3 წლის განმავლობაში შეტანილი/გადაწყვეტილი საქმეების დათვლას; ზოგიერთი მოდელი კი ბოლო სამი წლის საშუალო მაჩვენებელს ანგარიშობს შენონილი არითმეტიკული ფორმით, რომლის თანახმადაც, საბოლოო საშუალო მაჩვენებელში სხვადასხვა პროპორციით არის გათვალისწინებული თითოეული წლის მონაცემები (მაგ.: ჩეხეთის რესპუბლიკის მოდელი). ამავედროულად, მიუხედავად იმისა, რა ტიპის საქმეებს მოიცავს საქმეთა რაოდენობის დათვლა (შეტანილს, თუ გადაწყვეტილს) და დროის რა პერიოდში ითვლება ისინი (ბოლო 1 წლის განმავლობაში, თუ სამი წლის მანძილზე), ძირითადი აზრი არის ის, რომ საქმეთა წონების განსაზღვრელ ყველა მოდელს საერთო აქვს შემდეგი მახასიათებელი: საქმეთა ტიპების დათვლა და მათთვის შესაბამისი წონის მინიჭება უნდა მოხდეს ცალკე, იმ ფაქტის გასათვალისწინებლად, რომ საქმეთა სხვადასხვა ტიპი განსხვავებულ დროსა და ძალისხმევას საჭიროებს.

მეორე ელემენტი, რომელიც ასევე საერთო აქვს საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემებს, არის ის, რომ მოსამართლეები და სასამართლოს მოხელეები თავად აღრიცხავენ სირთულის დონეს საქმეთა ტიპების მიხედვით. ამ მხრივ, ერთმანეთისგან უნდა გაირჩეს თვითანგარიშგება, რომელიც კვლევითი ინსტრუმენტია და საქმეთა წონების ყველა მოდელში გამოიყენება, და თვითდოკუმენტირება, რომელიც მხოლოდ ზოგიერთ მოდელში გამოიყენება. თვითანგარიშები რეტროსპექტიულად ივსება იმ კითხვებზე პასუხის გასაცემად, რომელთა განხილვაც შესაძლებელია მოგვიანებით, ჯგუფურ გარემოში, და ეყრდნობა რესპონდენტის სუბიექტურ ცნებებსა და აღქმებს. ამისგან განსხვავებით, თვითდოკუმენტირება მოიცავს თითოეული მონაწილის სამუშაო პროცესის რეალურ დროში დოკუმენტირებას, მუდმივი, უწყვეტი და ზედმინვნიითი ფორმით. სწორედ ეს განსხვავება გამოარჩევს დელფოსის მეთოდს (რომელიც ეყრდნობა თვითანგარიშებს გამოთვლილი შეფასებების ფორმით) დროის გამოყენების კვლევის მეთოდისგან (რომელიც ეყრდნობა ემპირიულ თვითდოკუმენტირებას თითოეული მონაწილის მიერ). ამ განსხვავების გათვალისწინებით, უნდა ითქვას, რომ მართალია, საქმეთა წონების განსაზღვრის ყველა მოდელი მოიცავს სუბიექტური თვითანგარიშების შეგროვებას (დელფოსის მეთოდის ან მისი ვარიაციის გამოყენებით), თუმცა ამ თვითანგარიშების გამოყენება განსხვავდება მოდელების მიხედვით. მაგალითად, ზოგიერთი მოდელი მოსამართლეთა თვითანგარიშებს იყენებს იმ მონაცემთა ძირითად წყაროდ, რომლებიც საჭიროა საქმის წონის რიცხვითი ფორმით გამოსახატავად. ამავედროულად, სხვა მეთოდები მოსამართლეთა თვითანგარიშებს იყენებენ მეორეული წყაროს სახით, რომლის ერთადერთი მიზანია მოსამართლეთა თვითდოკუმენტირების საფუძველზე განსაზღვრული წონების ვალიდაცია (მაგ.: დროის გამოყენების კვლევაში). ამ განსხვავებებს მოგვიანებით დეტალურად განვიხილავთ.

მივუბრუნდეთ თვითანგარიშების შეგროვებას, რომელიც ყველა მოდელში ხორციელდება: მნიშვნელოვანია, აღინიშნოს, რომ მონაცემთა შეგროვების პროცესი საჭიროებს გადაწყვეტილების მიღებას მეთოდოლოგიური საკითხების გრძელ ჩამონათვალზე. მაგალითად, დელფოსის მეთოდის (ან ვარიაციული მეთოდის) შემთხვევაში, მონაწილეებისთვის განკუთვნილი კითხვები შესაძლოა

იყოს ღია (რაც მათ საშუალებას აძლევს, კითხვებს თავიანთი სიტყვებით უპასუხონ), ან დახურული (წინასწარ განსაზღვრული სავარაუდო პასუხებით). დამატებითი გადანყვეტილებების მიღება საჭიროა როგორც კითხვების ფორმულირებაზე, ისე მონაწილეთა რაოდენობასა (მთლიანი პოპულაცია, თუ შერჩევა; წარმომადგენლობითი შერჩევა, თუ მხოლოდ ექსპერტთა შერჩევა და ა.შ.) და მათთვის კითხვების მიწოდებაზე. მაგალითად, კითხვები შეიძლება მიეწოდოს კვლევის ან კითხვარის საშუალებით (ქალაქადზე ან ონლაინ), პირისპირ ინდივიდუალური ინტერვიუების ან ჯგუფური ინტერვიუების გზით, რასაც შემდეგ მოჰყვება ჯგუფური დისკუსია და ა.შ. ამასთან, კითხვებს შესაძლოა წინ უძღოდეს შესაბამისი სტატისტიკური მონაცემებისა და კაზუსების პრეზენტაცია, ან კვლევის სხვა ინსტრუმენტებით მოპოვებული მიგნებები, საკონსულტაციო ჩარჩოს სახით. ამ მეთოდოლოგიურ საკითხებს გავლენა აქვს შეგროვებულ მონაცემთა ვალიდურობასა და საიმედოობაზე. შესაბამისად, საჭიროა გადანყვეტილებების სიფრთხილით, ინფორმირებულად და დასაბუთებულად მიღება. ამგვარ გადანყვეტილებებს ასევე საჭიროებს მონაცემთა შეგროვების დამატებითი ან ალტერნატიული მეთოდების მიღება, რომლებიც მსგავს ან სხვა მეთოდოლოგიურ საკითხებს წარმოშობს.

მას შემდეგ, რაც განვიხილეთ ყველა მოდელის საერთო მახასიათებლები, შეგვიძლია, შევაჯამოთ ძირითადი განსხვავებები, რომლებიც 4 ძირითად კატეგორიად იყოფა:

1. საქმის სირთულის შესაფასებლად და გამოსახატავად წონის ერთეულის გამოყენება - გულისხმობს დროის ერთეულებს (წუთების რაოდენობა, რომელსაც 1 საქმე საჭიროებს), ან სხვა ფარდობით რიცხვობრივ მნიშვნელობებს (მაგ.: ქულები ან ბენჩმარკები), რომლებიც შესაძლოა არ აღნიშნავდეს საქმის სანარმოებლად საჭირო დროს;
2. მონაცემთა შეგროვების მეთოდი - ტრადიციულად, ერთმანეთისაგან განარჩევენ მონაცემთა შეგროვების 2 ძირითად მეთოდს: დელფოსის მეთოდი (შეფასებები) და დროის გამოყენების კვლევის მეთოდი (ემპირიული გაზომვა). ამ გავრცელებულ კლასიფიკაციას ჩვენ ვამატებთ სამუშაოს შერჩევის მეთოდს, რომელიც გამოიყენება მონაწილეთა მიერ სხვადასხვა აქტივობაზე დახარჯული დროის პროპორციული მაჩვენებლის განსაზღვრისთვის, დღის განმავლობაში დროის მონაკვეთების შემთხვევითი შერჩევის საფუძველზე. როგორც ზემოთ განვიხილეთ, ეს მეთოდი გამოიყენებოდა ჰოლანდიურ მოდელში, ხოლო მოგვიანებით ის გაერთიანდა დელფოსის მეთოდთან;
3. საქმეთა წონების გამჭვირვალობა - საქმის წონის სხვადასხვა ფაქტორად ჩაშლის შესაძლებლობა და იმის გაანალიზება, თუ რა გავლენა აქვს თითოეულ ამ ფაქტორს საერთო წონაზე. ეს ფაქტორები მოიცავს შრომატევად მოვლენებსა და დავალებებს, რომლებსაც მოსამართლეები ასრულებენ საქმეებთან მიმართებით, და/ან საქმესთან დაკავშირებულ სხვა ინდიკატორებს, რომლებიც განსაზღვრავს საქმის სირთულეს. ამრიგად, გამჭვირვალე წონა იძლევა მოსამართლის საქმიანობის სირთულის უფრო სიღრმისეულად გააზრების შესაძლებლობას;
4. ცალკე და დამოუკიდებელი საქმეთა წონების რაოდენობა თითოეულ მოდელში - ცალკე და დამოუკიდებელი საქმეთა წონების ვრცელი ჩამონათვალი მიუთითებს საქმეთა წონების მოდელის დეტალიზებისა და სიზუსტის მაღალ დონეზე. სხვა სიტყვებით, საქმეთა სხვადასხვა ტიპის დაჯგუფება სულ უფრო ნაკლებ კატეგორიებად და ერთი კატეგორიის ქვეშ შემავალ საქმეთა ტიპებისთვის ერთი და იმავე წონის მინიჭება, გამორიცხავს საქმეთა ტიპებს შორის განსხვავებების წარმოჩენას. სწორედ ამიტომ, ვინაშინ ჩამონათვალი შესაძლოა საფრთხე შეუქმნას ისეთ მიზანს, როგორცაა განსხვავებული ტიპის საქმეთა განსხვავებული სირთულის ასახვა და რიცხვითი ფორმით გამოხატვა.

ახლა დეტალურად განვიხილავთ აღნიშნულ 4 მახასიათებელს:

1. საქმის სირთულის შესაფასებლად და გამოსახატავად წონის ერთეულის გამოყენება

ამ მხრივ, ზოგიერთი მოდელი ითვალისწინებს საქმის წონის შეფასებასა და გამოხატვას დროის ერთეულებით (უმეტეს შემთხვევაში, წუთების მეშვეობით) ან ფარდობითი რიცხვობრივი მნიშვნელობებით, რომელთა გადაყვანაც შესაძლებელია დროის ერთეულებში. ამგვარი წონა გამოიყენება, მათ შორის, შემდეგ ქვეყნებში: ავსტრია, გერმანია, ნიდერლანდები, სერბეთი, ისრაელი³⁵ და აშშ.

35 ისრაელში საქმეთა წონების კვლევა ჩატარდა 2012 წელს, წონის 1 ერთეული უდრის 2.8 წუთს.

მეორე მხრივ, არსებობს მოდელები, რომლებიც სხვადასხვა ტიპის საქმეთა წონას გამოხატავს ბენჩმარკების სახით, ღია ან დახურული შეფასების სკალაზე, ამ ბენჩმარკების გადაყვანა დროის ერთეულებში კი შეუძლებელია. ასეთი მოდელები გამოყენება, მაგალითად, ფინეთსა და ლიეტუვაში, სადაც საქმეებს ენიჭება წონის კოეფიციენტები; ასევე, რუმინეთში, სადაც საქმეებს ენიჭება სირთულის აღმნიშვნელი საწყისი ქულა.

დროის ერთეულების გამოყენება საქმეთა წონების გამოსახატავად იძლევა შემდეგი 3 გაანგარიშების შესრულების შესაძლებლობას:

საქმეთა განსხვავებული ტიპების პროპორციულობის გაანგარიშება - მაგალითად, თუ სამოქალაქო საქმის წონა არის 80 წუთი, ხოლო სისხლის სამართლის - 40 წუთი, მათ შორის თანაფარდობა იქნება 1:2, რაც ნიშნავს, რომ სამოქალაქო საქმე ორჯერ უფრო რთული და შრომატევადია, ვიდრე სისხლის სამართლის საქმე. აღნიშნული ასევე მიუთითებს, რომ საქმეთა დაბალანსებულად და თანაბრად განაწილებისთვის, A მოსამართლესთან მოხვედრილ ყოველ 1 სამოქალაქო საქმეზე 2 სისხლის სამართლის საქმე უნდა მოხვდეს B მოსამართლესთან;

საქმეთა სხვადასხვა ტიპს შორის განსხვავების გამოანგარიშება - მაგალითად, ზემოთ წარმოდგენილი ერთი და იმავე რიცხვითი მაჩვენებლების გამოყენება გვაძლევს საშუალებას, დავასკვნათ, რომ სისხლის სამართლის საქმესთან შედარებით, სამოქალაქო საქმე 40 წუთით მეტ დროს მოითხოვს;

განსხვავებული საქმეთა ტიპების სანარმოებლად საჭირო საერთო დროის გამოანგარიშება - მაგალითად, თუ შემოსული სამოქალაქო საქმეების რაოდენობა არის 100, და შემოსული სისხლის სამართლის საქმეების რაოდენობაც 100-ს უტოლდება, საერთო დრო, რომელიც ამ საქმეების სანარმოებლად არის საჭირო, უდრის 12 000 წუთს და, შესაბამისად, 200 სამუშაო საათს. აღნიშნული მივიღეთ შემდეგი გამოანგარიშებით:

$$[(40 \text{ წუთი} * 100 \text{ საქმე}) + (80 \text{ წუთი} * 100 \text{ საქმე})] \div 60 \text{ წუთი} = 200 \text{ საათი.}$$

თუ ამ შედეგს შევადარებთ სასამართლო სისტემაში ხელმისაწვდომი საათების რაოდენობას, შესაძლებელია, გამოვიანგარიშოთ, დამატებით რამდენი მოსამართლეა საჭირო ამ დატვირთულობასთან გასამკლავებლად.

ფარდობითი სიდიდეების უმეტესი ნაწილი ინარჩუნებს დროის აღმნიშვნელი ერთეულებისთვის დამახასიათებელ პროპორციულობას; თუმცა, ისინი არ იძლევა საშუალებას, რომ გამოვიანგარიშოთ საქმეთა სხვადასხვა ტიპს შორის არსებული განსხვავებები ან საერთო დრო და, შესაბამისად, მოსამართლეთა საჭირო რაოდენობა. მაგალითად, წონის კოეფიციენტები ფინურ მოდელში ინარჩუნებს პროპორციულობის მახასიათებელს. შედეგად, შესაძლებელია, მაგალითად, სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეების თანაფარდობის გამოთვლა - 2,2:1. ამავდროულად, განსხვავებას მნიშვნელობა არ ექნება, თუ არ იარსებებს ერთგვარი „გასაღები“ ამ სიდიდეების დროის აღმნიშვნელ ერთეულებში გადასაყვანად. წონის ეს კოეფიციენტები არ ემსახურება იმ საერთო დროის გამოთვლის მიზანს, რომელიც საჭიროა გარკვეული რაოდენობის სხვადასხვა ტიპის საქმეთა განსახილველად. ლიეტუვასა და რუმინეთში მსგავსი მოდელები მოქმედებს. ამასთან, როგორც ლიეტუვაში მოქმედი მოდელის განხილვისას აღინიშნა, წონის კოეფიციენტის პროპორციულობის მახასიათებელი მოქმედებს მხოლოდ ერთი და იმავე იურისდიქციის ან ინსტანციის სასამართლოების შემთხვევაში. შესაბამისად, შეუძლებელია სხვადასხვა იურისდიქციას შორის საქმეთა წონების შედარება ან შეფასება, რათა სხვადასხვა იურისდიქციებს შორის საქმეები დაბალანსებულად და თანაბრად განაწილდეს. წარმოდგენილი მაგალითები ასახავს დროის ერთეულების გამოყენების უპირატესობებს, ბენჩმარკებისა და შეფასების სხვა საშუალებებთან შედარებით. ეს ესტონურ მოდელსაც ეხება.

წონის ერთეულების კლასიფიკაციის კუთხით (როგორც დროის ერთეულების, ისე ფარდობითი შეფასებების გამოყენების შემთხვევაში), გამონაკლისი ფიქსირდება ჩეხეთისა და ხორვატიის მოდელებში. ორივე მოდელში ე.წ. „წონა“ ეყრდნობა მოსამართლეთა მიერ 1 წლის განმავლობაში განსახილველი საქმეების წინასწარ განსაზღვრულ კვოტას. მაგალითად, ჩეხეთის მოდელში საოლქო სასამართლოს მოსამართლეს ევალება წელიწადში 282 სისხლის სამართლის საქმის განხილვა. ეს ნიშნავს, რომ 282 საქმის წონის მაჩვენებელი არ ასახავს წუთების იმ რაოდენობას, რომელსაც ერთი სისხლის სამართლის საქმე საჭიროებს. მეორე მხრივ, აღნიშნული მაჩვენებელი

შესაძლოა ჩაითვალოს საერთო წონად, რომელიც სისხლის სამართლის საქმეების მთლიან კატეგორიას ენიჭება ერთი სამოსამართლო წლის განმავლობაში. შესაბამისად, საერთო წონა ერთი მოსამართლის ეკვივალენტურია. სხვა სიტყვებით, საოლქო სასამართლოს მოსამართლეებისა და სისხლის სამართლის საქმეების თანაფარდობა ჩეხეთის რესპუბლიკაში არის 1:282.

მსგავსად, ხორვატიული მოდელი ეყრდნობა კვოტებს, თუმცა დამატებით ითვალისწინებს ერთი საქმის წონის გამოანგარიშებას. მაგალითად, თუ 1 მოსამართლის კვოტა შეადგენს 165 სამოქალაქო საქმეს, ერთი სამოქალაქო საქმის წონა გამოანგარიშდება შემდეგი ფორმულით: 1 წელი/165 საქმე = 0.006. სხვა სიტყვებით, 1 სამოქალაქო საქმე, საშუალოდ, საჭიროებს 0,006 სამოსამართლო წელს. თეორიულად, ამ წონის გადაყვანა წუთებში შესაძლებელია, თუ ცნობილია სამოსამართლო წლის მნიშვნელობა (წელიწადში წუთების ის რაოდენობა, რომელიც აქვს ერთ მოსამართლეს საქმესთან დაკავშირებული სამუშაოს შესასრულებლად). ამავდროულად, რამდენადაც ჩვენთვის ცნობილია, აღნიშნული კვოტები ხორვატიასა და ჩეხეთში მოქმედ მოდელებში ფორმალურად არ გამოიყენება. რომ შევჯავშოთ, ჩეხეთსა და ხორვატიაში მოქმედ მოდელებში საქმის წონის ერთი ერთეული შეიძლება განვიხილოთ დროის აღმნიშვნელ ერთეულად. თუმცა, ეს არ არის დროის ფართოდ გავრცელებული ერთეული, გამოხატული წუთებში, და, შესაბამისად, გამონაკლისია იმ დიქტომიური კლასიფიკაციიდან, რომელიც ერთმანეთისაგან განასხვავებს წუთებში გამოხატულ დროის ერთეულებს და ქულებსა ან ბენჩმარკებს, რომელთა გადაყვანა დროის ერთეულში შეუძლებელია.

2. მონაცემთა შეგროვების მეთოდი

ტრადიციულად, საქმეთა წონების განსაზღვრის მოდელები 2 კატეგორიად იყოფა: (1) მოდელები, რომლებიც ეყრდნობა დელფოსის მეთოდს; და (2) მოდელები, რომლებიც ეყრდნობა დროის გამოყენების კვლევას. ამავდროულად, აღნიშნული დიქტომიური კლასიფიკაცია არ ვრცელდება მოდელებზე, რომლებიც ორი მეთოდის კომბინაციას იყენებენ, ანდა ითვალისწინებენ მესამე მეთოდს, რომელსაც არ აღენიშნება დელფოსის მეთოდის ან დროის გამოყენების კვლევის მეთოდის უნიკალური მახასიათებლები. ეს ეხება ჰოლანდიურ მოდელს, რომელიც ეყრდნობა მოსამართლეთა მიერ დროის გამოყენების ანალიზს, მათი ყოველდღიური სამუშაო პროცესიდან დროის მონაკვეთების შემთხვევითი პრინციპით შერჩევის საფუძველზე. ამ მეთოდს ეწოდება „სამუშაოს შერჩევა“ (ან „კადრობრივი შერჩევა“, „მოვლენების შერჩევა“, „მრავლობითი მომენტების ანალიზი“ და ა.შ.).

არსებითად, სამივე მეთოდი ითვალისწინებს მონაცემთა შეგროვებას მონაწილეებისგან, სხვადასხვა ტიპის საქმეთა სირთულის განსაზღვრის მიზნით. თუმცა, ეს მეთოდები ერთმანეთისაგან განსხვავდება მონაცემთა შეგროვების ფორმისა და ხანგრძლივობის, მონაწილეთა რაოდენობისა და ჩართულობის დონის, ასევე, წონის ერთეულების კუთხით. ამ განსხვავებებს მოკლედ მიმოიხილავს ქვემოთ წარმოდგენილი ცხრილი.

ცხრილი 6: მონაცემთა შეგროვების მეთოდებს შორის განსხვავებები

	დელფოსის მეთოდი (შეფასების გამოანგარიშება)	სამუშაოს შერჩევის მეთოდი	დროის გამოყენების კვლევის მეთოდი (ემპირიული გაზომვა)
მონაწილეებისგან შეგროვებულ მონაცემთა ტიპი და შეგროვების ფორმა	<p>სუბიექტური თვითანგარიშები, რომლებიც აფასებს საქმის სირთულის დონეს.</p> <p>ისინი მიეწოდება რეტროსპექტიულად, სტრუქტურულ კითხვებზე პასუხის სახით; მოგვიანებით განიხილება ჯგუფურ გარემოში, კონსენსუსის მისაღწევად.</p>	<p>სეგმენტირებული ანგარიშგება რეალურ დროში, თითოეული მონაწილის მიერ შესრულებულ სამუშაოზე. არ არის საჭირო სამუშაოს ხანგრძლივობის ან დაწყებისა და დასრულების დროის აღრიცხვა.</p> <p>მონაცემები აღირიცხება მესამე მხარის დახმარებით (კომპიუტერის აპლიკაცია ან სატელეფონო/ონლაინ მიმომხილველი), დროის შემთხვევით შერჩეულ მონაკვეთებში</p>	<p>თითოეული აქტივობის ხანგრძლივობის თვითდოკუმენტირება რეალურ დროში, უწყვეტად. ხანგრძლივობას განსაზღვრავს თითოეული მონაწილე და აღრიცხავს ხელით, ან ელექტრონული აღრიცხვის ფორმის გამოყენებით.</p> <p>*დეტალების დონე დამოკიდებულია აღრიცხვის ფორმის დიზაინზე.</p>

მონაცემთა შეგროვების ხანგრძლივობა (მოვლენის სიხშირის შესახებ მონაცემთა შეგროვების გამოკლებით)	დროის მოკლე პერიოდი, ხშირად შემოიფარგლება ფოკუსჯგუფის 1-2 შეხვედრით.	შედარებით მოკლე პერიოდი, ხშირად მერყეობს 1-დან 3 კვირამდე.	შედარებით ხანგრძლივი პერიოდი, მერყეობს 4 კვირიდან რამდენიმე თვემდე.
მონაწილეთა რაოდენობა	პოპულაციის შერჩევა (საჭიროებს შერჩევის მეთოდზე გადაწყვეტილების მიღებას)	პოპულაციის შერჩევა (საჭიროებს შერჩევის მეთოდზე გადაწყვეტილების მიღებას)	მთლიანი პოპულაციის წარმომადგენლობითი შერჩევა
მონაწილეთა ჩართულობის საჭირო დონე	მინიმალური ჩართულობა. სუბიექტური თვითანგარიშები და შეფასებები ჯგუფურ გარემოში.	საშუალო ჩართულობა. საჭიროებს დროის შემთხვევით შერჩეულ ინტერვალებში ფრაგმენტირებული ანგარიშების შევსებას, ერთიდან სამ კვირამდე პერიოდში.	მაღალი ჩართულობა. მოსამართლეებს მოეთხოვებათ კონკრეტულ საქმიანობაზე დახარჯული დროის თვითდოკუმენტირება, მუდმივად, უწყვეტად და რამდენიმე კვირის ან თვის განმავლობაში.
წონის ერთეული	ქულები/ბენჩმარკები ან დროის ერთეულები	დროის ერთეულები	დროის ერთეულები

როგორც უკვე განიმარტა, საქმეთა წონების განსაზღვრელი ყველა მოდელი იყენებს დელფოსის მოდელს (ან მის ვარიაციას) მოსამართლეებისა და შესაბამისი პერსონალისგან თვითანგარიშების შესაგროვებლად. ამავდროულად, მოდელებში, სადაც დროის გამოყენების კვლევა ძირითადი ინსტრუმენტი და მონაცემთა წყაროა, დელფოსის მეთოდი გამოიყენება მეორეული ინსტრუმენტის სახით, რომლის მიზანია დროის გამოყენების კვლევის მიგნებათა ვალიდაცია და, საჭიროების შემთხვევაში, შესწორება. ეს ეხება ავსტრიულ და გერმანულ მოდელებს და აშშ-ში მოქმედ განახლებულ მოდელს. არსებითად, აღნიშნული შესაძლოა ასევე მოიცავდეს მოდელებს, რომლებიც მონაცემთა ძირითადი წყაროს სახით ეყრდნობა სამუშაოს შერჩევის მეთოდს, ხოლო დელფოსის მეთოდს იყენებს მეორეულ ინსტრუმენტად. ამავდროულად, ვერ ვიტყვით, რომ საქმეთა წონების ჰოლანდიურ სისტემაში რომელიმე მეთოდი (დელფოსი ან სამუშაოს შერჩევა) მონაცემთა ძირითადი წყაროა, ვინაიდან ორივე მოდელის საფუძველზე მიღებული მონაცემები თანაბრად არის გათვალისწინებული საბოლოო წონის განსაზღვრისას. სწორედ ამიტომ, ჩვენ ჰოლანდიური მოდელის კლასიფიკაციას ვახდენთ არა დელფოსის მოდელის ქვეშ, არამედ მესამე კატეგორიაში, რომელიც გულისხმობს დელფოსისა და სამუშაოს შერჩევის მეთოდთა კომბინაციას.

შესაბამისად, ქვემოთ მოცემულ ცხრილში წარმოდგენილია საქმეთა წონების განსაზღვრის სხვადასხვა მოდელის ორშრიანი კლასიფიკაცია: პირველი შრე მოდელებს ყოფს წონის ერთეულების მიხედვით (წუთები vs. ქულები ან ბენჩმარკები, რომელთა გადაყვანაც წუთებში ზოგჯერ შეუძლებელია); მეორე შრე კი მოდელებს ყოფს იმის მიხედვით, თუ რომელი ძირითადი მეთოდი გამოიყენება საწყისი წონების განსაზღვრისთვის: დროის გამოყენების კვლევა, სამუშაოს შერჩევის მეთოდი დელფოსის მეთოდთან ერთად, თუ მხოლოდ დელფოსის მეთოდი (ან მისი ვარიაცია). აქვე განვმარტავთ, რომ დროის გამოყენების კვლევის კატეგორიაში შედის მოდელები, რომლებიც საწყისი წონებს განსაზღვრავს დროის გამოყენების კვლევაზე დაყრდნობით, ხოლო დელფოსის მეთოდს იყენებს აღნიშნული კვლევის შედეგების ვალიდაციისთვის.

ცხრილი 7: საქმეთა წონების განსაზღვრის სხვადასხვა მოდელის ორშრიანი კლასიფიკაცია

წონის ერთეული	დროის ერთეული - წუთები			ქულები და ბენჩმარკები
ძირითადი მეთოდი, რომელიც გამოიყენება მოსამართლეებისგან მონაცემთა შესაგროვებლად	A. დროის გამოყენების კვლევა	B. სამუშაოს შერჩევა	C. დელფოსი (ან მისი ვარიაცია)	D. დელფოსის მეთოდი

როგორც ცხრილიდან ჩანს, კლასიფიკაციის სისტემა საქმეთა წონების განსაზღვრის მოდელებს ყოფს 4 ძირითად ჯგუფად:

- A. ჯგუფი A მოიცავს ყველა იმ მოდელს, რომლებიც ითვალისწინებს წონის გამოხატვას დროის ერთეულების სახით და ეფუძნება დროის გამოყენების კვლევას. ამ ჯგუფში შედის, მათ შორის, ავსტრიაში, დანიასა და გერმანიაში მოქმედი მოდელები, ასევე, აშშ-სა და ისრაელში გამოყენებული მოდელების ფარგლებში ჩატარებული კვლევები. კერძოდ, ეს კვლევები ეყრდნობოდა დელფოსის მეთოდს, ხოლო ამჟამად ეყრდნობა დროის გამოყენების კვლევის მეთოდს;
- B. ჯგუფი B მოიცავს ყველა იმ მოდელს, რომლებშიც წონები წარმოდგენილია დროის ერთეულებით, თუმცა ისინი ეფუძნება სამუშაოს შერჩევასა და დელფოსის მეთოდთა კომბინაციას. ამ ჯგუფში შედის საქმეთა წონების ჰოლანდიური მოდელი;
- C. ჯგუფი C მოიცავს ყველა იმ მოდელს, რომლებშიც წონები წარმოდგენილია დროის ერთეულებით, თუმცა ისინი ეფუძნება დელფოსის მეთოდს (ან მის ვარიაციას). ამ ჯგუფში ერთიანდება სერბეთის მოდელი, ისრაელის 2013 წლის მოდელი, და აშშ-ის მოდელი, რომელიც წარსულში დელფოსის მეთოდს ეყრდნობოდა;
- D. ჯგუფი D აერთიანებს ყველა იმ მოდელს, რომლებიც წონებს წარმოგვიდგენს ქულების ან ბენჩმარკების სახით და ეფუძნება დელფოსის მეთოდს. ამ ჯგუფში შედის, მათ შორის, ხორვატიაში, ჩეხეთის რესპუბლიკაში, ფინეთში, ლიეტუვასა და რუმინეთში არსებული მოდელები. ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი და ეფუძნება ჩვენ მიერ შეგროვებულ ნაწილობრივ ინფორმაციას. როგორც ჩანს, წევრი სახელმწიფოების უმრავლესობა, რომელმაც კითხვარი შეავსო, ამ ჯგუფში ხვდება.

რაც შეეხება კონკრეტული მეთოდის/მოდელის არჩევას, ეს პროცესი უნდა დაეყრდნოს თითოეული მეთოდის ძლიერი და სუსტი მხარეების სიღრმისეულ შეფასებას. ქვემოთ მოცემულ ცხრილებში წარმოდგენილია თითოეული მეთოდის მთავარი ძლიერი და სუსტი მხარეები.

ცხრილი 8: დელფოსის მოდელის მთავარი ძლიერი და სუსტი მხარეები

დელფოსის მეთოდი	
ძლიერი მხარეები	სუსტი მხარეები
1. მონაცემთა შეგროვების ხანმოკლე (ხშირად შემოიფარგლება ფოკუსჯგუფის ერთი ან ორი შეხვედრით) და შედარებით იაფი (არ საჭიროებს გარე მომსახურებას) პროცესი.	1. დელფოსის კლასიკური მოდელი იყენებს ექსპერტ მოსამართლეთა ფოკუსჯგუფებს. შესაბამისად, იგი არ არის წარმომადგენლობითი და არ ითვალისწინებს ახალდანიშნული ან გამოუცდელი მოსამართლეების მონაცემებს.
2. ითვალისწინებს კონსენსუსის მიღწევას ექსპერტ მოსამართლეებს ან მოსამართლეთა წარმომადგენლობით შერჩევას შორის.	2. სუბიექტური თვითანგარიშების საიმედოობას საფრთხეს უქმნის კოგნიტური მიკერძოება (მაგ.: გადაჭარბებული ან უკმარი შეფასება), ჯგუფური დინამიკის გავლენა და შეცდომები ადამიანის აღქმაში.
3. მონაცემთა მოპოვება მარტივად, მონაწილეთა მცირე ძალისხმევით, და მათი სამუშაო პროცესების მინიმალური დარღვევით.	3. მონაწილეებისთვის მომზადებული კითხვების დიზაინმა შესაძლოა გავლენა იქონიოს მათ პასუხებზე და საფრთხე შეუქმნას მონაცემთა საიმედოობასა და ვალიდურობას. ³⁶

³⁶ Ibid.

ცხრილი 9: სამუშაოს შერჩევის მეთოდის მთავარი ძლიერი და სუსტი მხარეები

სამუშაოს შერჩევის მეთოდი	
ძლიერი მხარეები	სუსტი მხარეები
<p>1. დელფოსის მეთოდისგან განსხვავებით, უზრუნველყოფს სტატისტიკურ მეთოდს, რომელიც იძლევა თითოეულ აქტივობაზე დახარჯული დროის პროპორციული წილის გამოანგარიშების შესაძლებლობას</p>	<p>1. დროის გამოყენების კვლევისგან განსხვავებით, არ აღრიცხავს შერჩეული აქტივობის რეალურ ხანგრძლივობას.</p>
<p>2. ეყრდნობა ემპირიულ, რეალურ დროში შემთხვევითობის პრინციპით შერჩეულ მონაკვეთებში მოპოვებულ მონაცემებს, რაც ზრდის მონაცემთა საიმედოობასა და სიზუსტეს, დელფოსის მეთოდთან შედარებით; ამასთან, იძლევა მონაცემთა შეგროვების მონიტორინგისა და მხარდაჭერის, ასევე, მონაცემთა რეალურ დროში ინტერპრეტაციის შესაძლებლობას, რაც უზრუნველყოფს მონაცემთა საიმედოობას.</p>	<p>2. არ ითვალისწინებს სამუშაო პროცესის იმ აქტივობათა დაყოფას, რომლებზეც ხორციელდება დაკვირვება, ან ყველაზე შრომატევადი ღონისძიებების გამოვლენას, რის შესაძლებლობასაც იძლევა დროის გამოყენების კვლევა (დამოკიდებულია კვლევის დიზაინზე).</p>
<p>3. მონაცემთა შეგროვება დროის შედარებით მოკლე პერიოდში (რამდენიმე კვირაში, პროექტის დიზაინის მიხედვით); მონაცემთა მოპოვება მარტივად, მონაწილეთა მცირე ძალისხმევით და მათი სამუშაო პროცესების მინიმალური დარღვევით.</p>	<p>3. საჭიროა მონაწილეთა საკმარისი რაოდენობა და მონაცემთა შეგროვების საკმარისად ხანგრძლივი პერიოდი, რათა მონაცემები იყოს წარმომადგენლობითი. ამრიგად, მონაცემთა შეგროვება შეიძლება იყოს ხანგრძლივი და ძვირადღირებული პროცესი (დამოკიდებულია პროექტის დიზაინზე).³⁷</p>

ცხრილი 10: დროის გამოყენების კვლევის მეთოდის მთავარი ძლიერი და სუსტი მხარეები

დროის გამოყენების კვლევის მეთოდი	
ძლიერი მხარეები	სუსტი მხარეები
<p>1. მონაცემები გროვდება უშუალოდ კვლევაში მონაწილე პირებისგან, რეალურ დროში და უწყვეტად განხორციელებულ ჩანაწერებზე დაყრდნობით.</p>	<p>1. უფრო ძვირი და შრომატევადია, ვიდრე დელფოსის მოდელი.</p>
<p>2. უზრუნველყოფს მონაცემთა მყარ და ემპირიულ წყაროს, რის გამოც, სხვა მეთოდებისგან განსხვავებით, იძლევა სხვადასხვა ღრმა განზომილებებზე დაყრდნობით ანალიზის შესაძლებლობას. ამ განზომილებებში შედის სხვადასხვა აქტივობის ხანგრძლივობის საშუალო/მედიანური/მინიმალური და მაქსიმალური მაჩვენებლები და ანალიზის მრავალფეროვანი შესაძლებლობები, თანამდებობის, საქმის, აქტივობისა და ა.შ მიხედვით. ამ მიზეზების გამო, დროის გამოყენების კვლევის მეთოდი „საქმეთა წონების კვლევის ოქროს სტანდარტად“ მიიჩნევა.³⁸</p>	<p>2. მოსამართლეებისათვის უფრო შრომატევადია თავიანთი სამუშაო დროის ზედმინვნით და უწყვეტად დოკუმენტირება, რამდენიმე კვირის ან თვის განმავლობაშიც კი.</p>

37 მაგალითად, მონაწილეთა დაკვირვების ერთკვირიანი პერიოდები, ჰოლანდიური მოდელის მიხედვით, ერთი წლის განმავლობაში იგეგმებოდა. შესაბამისად, კვლევის დასრულებისთვის საჭირო ვადები გაუტოლდა იმ საშუალო მოდელის ვადებს, რომელიც ეყრდნობა დროის გამოყენების კვლევის მეთოდს.

38 Kleiman, M.; Lee, Cynthia G.; Ostrom, Brian J.; Schauffler, Richard Y. 2017. "Case- Weighting as a Common Yardstick: A Comparative Review of Current Uses and Future Directions", Onati Socio-legal Series [online], 7 (4), 640-660. Available from: <http://ssrn.com/abstract=3047725>

მოკლედ რომ შევაჯამოთ, კონკრეტული სასამართლო სისტემისთვის შესაფერისი მეთოდი უნდა შეირჩეს შემდეგი ფაქტორების გათვალისწინებით: საქმეთა წონების შემუშავების ვადები, პროექტის განსახორციელებლად ხელმისაწვდომი ბიუჯეტი და ადამიანური რესურსები; ორგანიზაციის ტექნოლოგიური და ადმინისტრაციული შესაძლებლობები; მოსამართლეთა მზაობა, მონაწილეობდნენ გრძელვადიან კვლევაში და ა.შ. მაგალითისათვის, კვლევებით დადგენილია, რომ „დელოფოსის მეთოდი, როგორც წესი, გამოიყენება ისეთ კონტექსტში, სადაც ადმინისტრაციული მონაცემები შეზღუდულია, პროექტის ვადები - მოკლე, ბიუჯეტი - ასევე შეზღუდული, და კულტურული და პოლიტიკური ბარიერები ამცირებს დროის გამოყენების კვლევაში მოსამართლეთა მაღალი ჩართულობის შესაძლებლობას.“³⁹

3. საქმის საბოლოო წონის გამჭვირვალობა

ამ მხრივ, არსებობს მოდელები, რომლებიც იძლევა შესაძლებლობას, რომ წონები ჩაიშალოს და შეფასდეს თითოეული ფაქტორის ან კომპონენტის გავლენა საქმის წონის საბოლოო შედეგზე. გამჭვირვალე წონის კარგი მაგალითია „მოვლენებზე დაფუძნებული საქმეთა წონების ფორმულა“, რომელიც გამოიყენება აშშ-ში, სერბეთში, ისრაელსა და სხვა ქვეყნებში. როგორც უკვე აღინიშნა, მოვლენებზე დაფუძნებული ფორმულა მკვლევარს საშუალებას აძლევს, რომ მთლიანი წონა დაეყოს მოვლენებად, საქმეთა სხვადასხვა ტიპში ერთმანეთს შეადაროს შრომატევადი მოვლენები, გამოავლინოს ყველაზე შრომატევადი მოვლენები და, ამის საფუძველზე, გააკეთოს დამატებითი დასკვნები. შედეგად, მოვლენებზე დაფუძნებული ფორმულა ხელს უწყობს საქმეთა თითოეული ტიპის უნიკალური სირთულის უკეთ გააზრებას.

ამასთან, მოვლენებზე დაფუძნებული ფორმულა ეფუძნება მკვლევართა გუნდის შესაძლებლობას, მოიპოვონ ზუსტი, განახლებული და სანდო მონაცემები, თუ რამდენად ხშირია კონკრეტული მოვლენა საქმეთა თითოეული ტიპის შემთხვევაში (მაგ.: მოსმენების რაოდენობა, თითოეულ საქმეზე მიღებული განჩინებების რაოდენობა, თითოეულ საქმეზე მიღებული საბოლოო გადაწყვეტილებების რაოდენობა და ტიპები და ა.შ.). ეს შესაძლებლობა ეფუძნება მონაცემთა ორ ალტერნატიულ წყაროს: პირველი და უპირატესი წყაროა საქმისწარმოების სისტემა (CMS), ან სხვა სტატისტიკური და კომპიუტერიზებული მონაცემების სისტემები, რომლებითაც გროვდება შესაბამისი მონაცემები. მარტივად რომ ვთქვათ, ასეთი სისტემები მუდმივად და საიმედოდ აგროვებს მონაცემებს მოვლენათა სიხშირის შესახებ; ასევე, მონაცემთა შეგროვებისა და ანალიზის პროცესი შედარებით მარტივი, სწრაფი და ეფექტიანია. მეორე მხრივ, თუ სიხშირის მონაცემების მოპოვება შეუძლებელია კომპიუტერიზებული ფორმით (მაგ.: მონაცემები არ არის კომპიუტერიზებული, ან ნაკლებად სანდოა), ალტერნატიული წყარო გახლავთ სასამართლოს საქმეების მანუალური შერჩევა. რა თქმა უნდა, ეს საჭიროებს საქმის მასალებზე წვდომას და კვალიფიციურ მკვლევარებს, რომელთაც აქვთ იურიდიული განათლება საქმეთა თითოეული ტიპის წარმომადგენლობითი შერჩევისთვის. ბუნებრივია, მანუალური შერჩევა მონაცემთა შეგროვების პროცესს გაახანგრძლივებს, ასევე, წარმოშობს საიმედოობის საკითხებს და გააჭიანურებს კვლევის დასრულებას. ამ მიზეზების გამო, მნიშვნელოვანია გრძელვადიანი სტრატეგიის გამოყენება, რათა საჭირო მონაცემთა კომპიუტერიზაცია მოხდეს დროულად, ზუსტად, საიმედოდ, სრულად და მისაწვდომი ფორმით.

საქმეთა წონების გამომხატვის ალტერნატიული გზა (რომელიც არ საჭიროებს სიხშირის ან საქმეთა დაკავშირებულ სხვა დეტალიზებულ მონაცემებს), არის „შავი ყუთის“ წონა. ამ შემთხვევაში, საქმის წონა არ არის გამჭვირვალე სიდიდე და არ უზრუნველყოფს ინფორმაციას სპეციფიკურ მოვლენებზე (ან სხვა ინდიკატორებზე), რომლებიც განაცხედება წონა; ასევე, იმაზე, თუ რა გავლენა აქვს ამ მოვლენებს საერთო წონაზე. როგორც წინა თავებში აღინიშნა, ავსტრიისა და გერმანიის, ისევე, როგორც ფინეთის, ლიეტუვასა და რუმინეთის მოდელებში, საქმეთა წონები წარმოდგენილია სწორედ ამ ფორმით. ამავდროულად, საინტერესოა ის, რომ რუმინეთისა და ფინეთის მოდელებში საქმეთა წონების ფორმულა შეიცავს გამჭვირვალე ინდიკატორებს, „შავი ყუთის“ კოეფიციენტებთან ერთად. მაგალითად, რუმინეთის მოდელში არსებული ფორმულა ითვალისწინებს ისეთ გამჭვირვალე ინდიკატორებს, როგორიცაა: ტომების რაოდენობა, მხარეების რაოდენობა და მოწმეთა რაოდენობა თითოეულ საქმეში. ეს ხელს უწყობს საქმის სირთულის დონის უფრო ზუსტ და ემპირიულ განსაზღვრას.

რომ შევაჯამოთ, წონის გამჭვირვალობა მიუთითებს საქმეთა წონების მოდელის დეტალიზებისა

39 Ibid.

და სიზუსტის დონეზე. სხვა სიტყვებით, მოდელი, რომელიც გამჭვირვალე წონებს იყენებს, უფრო დეტალიზებულ და ზუსტ მეთოდად მიიჩნევა.

4. თითოეულ მოდელში ცალკე და დამოუკიდებელი საქმეთა წონების რაოდენობა

ამ მხრივ, მნიშვნელოვანია გვესმოდეს, რომ საქმეთა ტიპების ან ამ ტიპების კატეგორიათა რაოდენობა, რომელთაც, საბოლოოდ, ცალკე და დამოუკიდებელი წონა მიენიჭებათ, ასევე მიუთითებს საქმის წონის განსაზღვრის მოდელის დეტალიზებისა და სიზუსტის დონეზე. მარტივად რომ ვთქვათ, საქმეთა რაც მეტ ტიპს ექნება ცალკე წონა, მით უფრო დეტალური და ზუსტი იქნება მოდელი.

მეორე მხრივ, დამოუკიდებელი წონის მქონე საქმეთა ტიპების რაოდენობა პირდაპირ გავლენას ახდენს საქმეთა ტიპების შესაბამისი მონაცემების შეგროვებისა და ანალიზისთვის საჭირო დროის რაოდენობასა და ძალისხმევაზე (ე.ი. შემოსული საქმეების რაოდენობა და სხვა რელევანტური, საქმესთან დაკავშირებული ინდიკატორები, როგორცაა მოვლენების სიხშირე). სწორედ ამიტომ, ზოგიერთი მოდელი უპირატესობას ანიჭებს სხვადასხვა ტიპის უფრო ნაკლებ კატეგორიებად დაყოფას, რაც გააადვილებს კვლევას და შეამოკლებს წონების გამოსაანგარიშებლად საჭირო დროს. ამავდროულად, საქმეთა სხვადასხვა ტიპის ერთი კატეგორიის ქვეშ გაერთიანება გამორიცხავს ამ ტიპებს შორის განსხვავებების წარმოჩენას. მარტივად რომ ვთქვათ, საქმეთა სხვადასხვა ტიპს, რომლებიც ერთი კატეგორიის ქვეშ დაჯგუფდა, ერთი და იგივე წონა მიენიჭება.

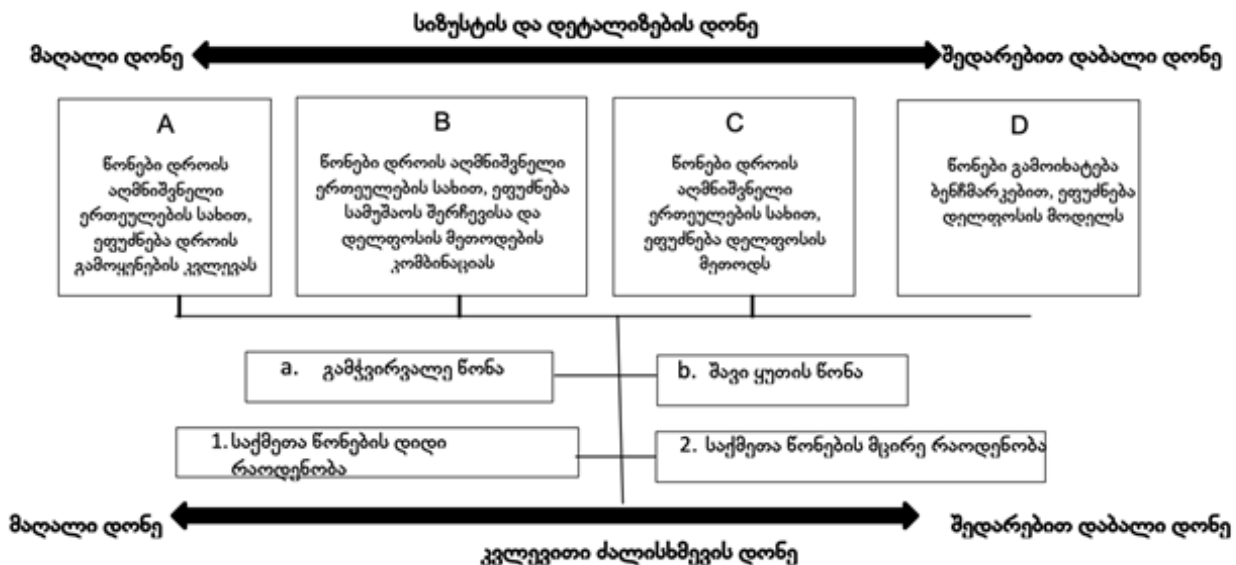
მაგალითისათვის, ჰოლანდიის მოდელში საქმეთა ტიპების 70 კატეგორიას მიენიჭა განსხვავებული წონები, ლიეტუვის მოდელში - 45-ს, ხოლო სერბეთის მოდელში - 8-ს. შედარებისთვის, აშშ-ში მოქმედი შენონილი დატვირთულობის მოდელში საქმეთა ტიპები ასევე იყოფა შენონილ კატეგორიებად, თუმცა წონა მხოლოდ გარკვეულ კატეგორიებს ენიჭება. მაგალითისათვის, მონტანას საოლქო სასამართლოში 2014 წელს საქმეთა ტიპების 13 კატეგორიას მიენიჭა წონები; ორეგონის საოლქო სასამართლოში 2016 წელს - 18-ს, აიოვაში 2017 წელს - 28-ს, ხოლო კენტუკიში 2016 წელს - 33-ს. ასევე, საინტერესოა, რომ 2013 წელს ისრაელის საქმეთა წონების განსაზღვრის მოდელში ცალკე და დამოუკიდებელი წონები მიენიჭა საქმეთა 101 ტიპს.

მოკლედ რომ შევაჯამოთ, გადანყვეტილება, საქმეთა რამდენ ტიპს უნდა ითვალისწინებდეს მოდელი და რამდენ კატეგორიად უნდა დაჯგუფდეს ეს ტიპები, სიფრთხილით უნდა დაბალანსდეს ისეთ ინტერესებთან, როგორცაა საქმეთა მაქსიმალურად ბევრი ტიპის დეტალური და ზუსტი აღწერა, ასევე, კვლევის ჩატარება მოკლე ვადაში და მინიმალური ძალისხმევით.

ზემოაღნიშნული 4 ძირითადი მახასიათებელი (საქმის წონის ერთეული, მონაცემთა შეგროვების მეთოდი, წონის გამჭვირვალობა და წონების რაოდენობა) გვაძლევს სხვადასხვა მეთოდის რანჟირების საშუალებას, ერთი მხრივ, თითოეული მოდელის დეტალიზებისა და სიზუსტის დონის, ხოლო მეორე მხრივ, კვლევის ჩასატარებლად საჭირო ძალისხმევის (დრო, ბიუჯეტი, მონაწილეთა ჩართულობის დონე) მიხედვით. ამ მხრივ, როგორც ჩანს, სიზუსტისა და დეტალიზების დონე და კვლევითი ძალისხმევა ერთმანეთთან არის დაკავშირებული. მაგალითად, საქმეთა წონების მოდელი, რომელიც მაღალი სიზუსტითა და დეტალიზებით გამოირჩევა, ეფუძნება ემპირიულ მონაცემებსა და სხვადასხვა ტიპის საქმეებზე დახარჯული რეალური სამუშაო დროის უწყვეტ თვითდოკუმენტირებას; ასევე, ითვალისწინებს გამჭვირვალე წონებს და დამოუკიდებელი საქმეთა წონების მაღალ რაოდენობას. ამავდროულად, ეს მოდელი დიდ კვლევით ძალისხმევას მოითხოვს, ვინაიდან იმ მოდელეებზე ძვირი და შრომატევადია, რომლებიც სხვა მეთოდებს ეყრდნობა. მსგავსად, სიზუსტისა და დეტალიზების უფრო დაბალი დონე მიეწერება მოდელს, რომელიც, ძირითადად, ეყრდნობა რეტროსპექტიულ მონაცემებსა და სუბიექტურ თვითშეფასებას; ითვალისწინებს წონებს ქულების ან ბენჩმარკების სახით, „შავი ყუთის“ ფორმით; და საქმეთა სხვადასხვა ტიპს ერთი კატეგორიის ქვეშ აჯგუფებს იმგვარად, რომ გამორიცხავს ამ ტიპებს შორის მკაფიო განსხვავებების წარმოჩენას. შესაბამისად, კვლევითი ძალისხმევის დონე ამ მოდელის შემთხვევაში ყველაზე დაბალია.

ქვემოთ მოცემულ გამოსახულებაზე წარმოდგენილია წონების განსაზღვრის მოდელის შეფასების სკალა, მისი სიზუსტის, დეტალიზებისა და საჭირო კვლევითი ძალისხმევის დონეთა მიხედვით.

გამოსახულება 1: სიზუსტის, დეტალიზების და კვლევითი ძალისხმევის დონის მიხედვით წონების განსაზღვრის მოდელის შეფასების შკალა

ცხრილის თანახმად, მოდელი B+a+1 მიჩნეულია ყველაზე ზუსტ და დეტალურ დიზაინად. ამავდროულად, იგი C+b+1 მოდელზე მეტ კვლევით ძალისხმევას მოითხოვს. მსგავსად, C+a+1, D+b+1 მოდელთან შედარებით, გამოირჩევა სიზუსტის მაღალი დონით და კვლევითი ძალისხმევის მაღალი მოთხოვნით. ეს მხოლოდ ორი მაგალითია იმ მრავალრიცხოვანი შედარებებიდან, რომელთა გაკეთების საშუალებასაც იძლევა წარმოდგენილი შკალა.

წინამდებარე შედარებით რეზიუმეზე დაყრდნობით, ნათელია, რომ საქმეთა წონების განსაზღვრის წარმატებული სისტემის შექმნა საჭიროებს ყოვლისმომცველ მოსამზადებელ სამუშაოებს, ფრთხილ დანერგვას, ხარისხის კონტროლის ზომებსა და პერიოდულ გადახედვას, რათა წონები იყოს ვალიდური, საიმედო, ზუსტი და განახლებული. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მომდევნო თავში წარმოდგენილია ლაკონური რეკომენდაციები სასამართლო სისტემებისთვის, რომელთაც სურთ საქმეთა წონების განსაზღვრის შექმნა, ან არსებული სისტემის გადახედვა.

6. რეკომენდაცია

ქვემოთ მოცემული რეკომენდაციები ეფუძნება წინამდებარე დოკუმენტში წარმოდგენილ ვრცელ მიმოხილვას და არ არის ამომწურავი. ამ ჩამონათვალის მიზანია ძირითადი სახელმძღვანელო მითითებების უზრუნველყოფა იმ სასამართლო სისტემებისთვის, რომელთაც სურთ საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემის შექმნა, ან არსებული სისტემის გადახედვა.

რეკომენდაცია 1: მოსამართლეთა ჩართვა და ნახალისება, რათა აქტიურად მიიღონ მონაწილეობა კვლევაში:

მოსამართლეები არიან ძირითადი დაინტერესებული მხარეები საქმეთა წონების განსაზღვრის პროცესში. მათი აქტიური მონაწილეობა და წვლილი სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია საქმეთა წონების განსაზღვრის ნებისმიერი სისტემის წარმატებისთვის. შესაბამისად, აუცილებელია მოსამართლეთა ნახალისება, რომ გამოხატონ თავიანთი მოსაზრებები და აქტიურად მონაწილეობდნენ კვლევის ყველა ეტაპში. შედეგად: თქვენ ხელს შეუწყობთ გამჭვირვალე და კოლაბორაციულ მუშაობას და აამაღლებთ მოსამართლეთა მზაობას პროცესში მონაწილეობისათვის; უზრუნველყოფთ მონაცემთა წარმომადგენლობითობასა და საიმედოობას; ასევე, აამაღლებთ მოსამართლეთა ნდობას კვლევის მეთოდოლოგიისა და მიგნებების მიმართ. ამ მხრივ, პროცესისადმი მიმდებლობის უზრუნველყოფა შესაძლებელია მონაწილეთა ვინაობის ანონიმიზებითა და მოსამართლეთა დარწმუნებით, რომ მონაცემები

არ იქნება გამოყენებული მათი ინდივიდუალური მუშაობის შესაფასებლად. ამასთან, შიდა კვლევითი ორგანოების მიერ შეგროვილი მონაცემების ბოროტად გამოყენების შიში შეგიძლიათ გაანეიტრალოთ გარე კვლევით ინსტიტუტებსა ან დამოუკიდებელ კონსულტანტებთან თანამშრომლობით.⁴⁰

რეკომენდაცია 2: კვლევის პროექტის გამოცდილი მენეჯერის დანიშვნა:

კვლევის პროექტის მენეჯერს უნდა ჰქონდეს შესაბამისი პროფესიული გამოცდილება ამ სფეროში და შეეძლოს მოსამართლეთა პატივისცემის მოპოვება. იგი უძღვება კვლევის პროექტის დაგეგმვას, დიზაინის შექმნასა და პროექტის განხორციელებას, მისი დანყებიდან დასრულებამდე. ყოველივე ამას შემდეგ გადახედავს და ამტკიცებს საკონსულტაციო კომიტეტი.

რეკომენდაცია 3: საკონსულტაციო კომიტეტის ფორმირება:

საკონსულტაციო კომიტეტი უნდა შედგებოდეს სასამართლო სისტემის გამოცდილი წარმომადგენლებისგან, რომელთა შორის არიან: ექსპერტი მოსამართლეები განსხვავებული ზომის, გეოგრაფიული მდებარეობისა და იურისდიქციის სასამართლოებიდან, მკვლევარები, სტატისტიკოსები, სასამართლოს კლერკები, სასამართლოს ადმინისტრატორები და ა.შ. საკონსულტაციო კომიტეტს ევალება პოლიტიკის საკითხების ხელმძღვანელობა, კვლევითი პროექტის ზედამხედველობა და მიგნებების დამტკიცება.⁴¹

რეკომენდაცია 4: ხელმისაწვდომი რესურსების კომპლექსური შეფასება:

კონკრეტულ სასამართლო სისტემაზე მორგებული საქმეთა წონების განსაზღვრის წარმატება საჭიროებს ხელმისაწვდომი რესურსების კომპლექსურ და წინასწარ შეფასებას, მოდელის მიზნების შესასრულებლად. შეფასება უნდა მოიცავდეს შემდეგ ასპექტებს:

- საქმეთა ტიპების ჩამონათვალის მომზადება, რომელიც კვლევაში იქნება გათვალისწინებული;
- შრომატევადი დავალებებისა და აქტივობების/მოვლენების იდენტიფიცირება, რომლებიც კლასიფიცირდება, როგორც „საქმესთან დაკავშირებული საქმიანობა“ და „სხვა საქმიანობა“;
- საქმესთან დაკავშირებულ რელევანტურ ინდიკატორებზე (სასამართლოში შეტანილი საქმეების რაოდენობა საქმეთა ტიპების მიხედვით; მოვლენების სიხშირე საქმეთა ტიპების მიხედვით და ა.შ.) კომპიუტერიზებულ მონაცემთა ხელმისაწვდომობის, მისაწვდომობისა და საიმედოობის შემოწმება;⁴²
- მონაცემთა მოსაპოვებლად, საქმეების მანუალური შერჩევის საჭიროებისა და შესაბამისი შესაძლებლობის განსაზღვრა;
- მკვლევარების, სტატისტიკოსების, ტექნიკური მხარდაჭერის გუნდისა და კვლევის დიზაინის წარმატებით განხორციელებისთვის საჭირო სხვა პერსონალის საჭირო რაოდენობის შეფასება;
- გარე სერვისების საჭიროების განსაზღვრა და შესაბამისი ფინანსური რესურსების ხელმისაწვდომობის შეფასება;
- სათანადო, საკმარისი და რეალისტური ვადების განსაზღვრა, რომლებიც ითვალისწინებს კვლევის თითოეული ეტაპის უნიკალურ მოთხოვნებს;
- გრძელვადიან კვლევაში მონაწილეობის კუთხით მოსამართლეთა მზაობის შეფასება.

რეკომენდაცია 5: გადაწყვეტილების მიღება, საქმეთა რამდენი ტიპი უნდა იყოს გათვალისწინებული კვლევაში:

იმ საქმეთა ტიპების განსაზღვრა, რომელთაც მიენიჭებათ დამოუკიდებელი წონა, ან იმ საქმეთა ტიპების რამდენიმე კატეგორიის ქვეშ დაჯგუფება, რომელთაც მიენიჭებათ ერთნაირი წონა, უნდა ეფუძნებოდეს შემდეგ მოთხოვნებს:

- საქმისწარმოების სისტემა თანმიმდევრულად და საიმედოდ აღრიცხავდეს მონაცემებს შემოსულ საქმეებზე, რომლებიც ხვდება საქმეთა განსაზღვრულ ტიპებში;⁴³

40 იხ. სქოლიო 36.

41 Matthew Kleiman et al., An Assessment of Louisiana's Judicial Workload Model, National Center for State Courts, 2014.

42 იხ. სქოლიო 36.

43 Ibid.

- საქმეთა თითოეული ტიპის შემთხვევაში, შემოსული საქმეების რაოდენობა იყოს საკმარისი, რათა უზრუნველყოს წონის საიმედოობა;
- საქმეთა ტიპებად ან საქმეთა ტიპების კატეგორიებად კლასიფიკაცია (ეს უკანასკნელი ითვალისწინებს სხვადასხვა ტიპის საქმეთა ერთი კატეგორიის ქვეშ დაჯგუფებას) უნდა ეყრდნობოდეს სამართლებრივი და ლოგიკური თვალსაზრისით მკაფიოდ განსაზღვრულ განსხვავებებს საქმეთა ტიპებს შორის. სხვა სიტყვებით, კლასიფიკაცია უნდა იყოს გამომრიცხავი და კოლექტიურად ამომწურავი, რათა ნებისმიერი მოცემული საქმე ხვდებოდეს საქმეთა მხოლოდ და მხოლოდ ერთი ტიპის ან ერთი კატეგორიის ქვეშ;⁴⁴
- განსხვავებული საქმეთა ტიპების დაჯგუფება ერთი კატეგორიის ქვეშ უნდა ეყრდნობოდეს მსგავსებებს, რომლებიც უკავშირდება 1 საქმის განსახილველად საჭირო დროს. ამავდროულად, აღნიშნული ფორმით საქმეები უნდა დაჯგუფდეს მხოლოდ მას შემდეგ, რაც განისაზღვრება წონები.

რეკომენდაცია 6: გადაწყვეტილების მიღება კვლევის დიზაინის შესახებ

კვლევის დიზაინი სიფრთხილით უნდა იცავდეს ბალანსს ხარჯებსა და სარგებელთან დაკავშირებულ სხვადასხვა ფაქტორს შორის. აღნიშნული ბალანსი უნდა ითვალისწინებდეს, ერთი მხრივ, შერჩეული კვლევის დიზაინის დეტალიზებისა და სიზუსტის სასურველ დონეს, ასევე, მიზნებს, რომლებსაც საქმის წონა ემსახურება, ხოლო მეორე მხრივ - პროექტის ვადებს, პროექტისთვის ხელმისაწვდომ ადამიანურ და ფინანსურ რესურსებსა და მოსამართლეების მხრიდან საჭირო ჩართულობას. მეთოდოლოგიური საკითხების ჩამონათვალი, რომლებიც უნდა დაისვას კვლევის დიზაინის განსაზღვრისას, ასეთია:

- მონაწილეთა რაოდენობა - მთლიანი პოპულაციის გამოყენება უზრუნველყოფს მყარ მონაცემებს და წარმომადგენლობით მიგნებებს, რომლებიც არ მოითხოვს შერჩევის მეთოდების გამოყენებას. ამავდროულად, ეს მეტ ძალისხმევასა და ფინანსურ რესურსებს საჭიროებს მონაცემთა შესაგროვებლად, პოპულაციის წარმომადგენლობითი და ადეკვატური შერჩევისგან განსხვავებით;
- შერჩევის ტექნიკა - ეს ეხება მხოლოდ იმ კვლევას, რომელშიც მონაცემები შერჩევას ეფუძნება. ამ მხრივ, რეკომენდებულია მთლიანი პოპულაციის სტრატეგიული/წარმომადგენლობითი შერჩევა, რაც უზრუნველყოფს მიგნებების სანდოობასა და წარმომადგენლობითობას. შერჩევის სხვა ტექნიკებია: შემთხვევითი შერჩევა, მოხერხებული შერჩევა, ნებაყოფლობითი შერჩევა, მხოლოდ გამორჩეული მოსამართლეების შერჩევა და ა.შ. ამავდროულად, აღნიშნული ტექნიკების გამოყენებით მიღებული მიგნებების საიმედოობა საეჭვოდ მიიჩნევა;
- მონაცემთა შეგროვების მეთოდოლოგია - გადაწყვეტილება უნდა ეფუძნებოდეს თითოეული მეთოდის უნიკალურ მახასიათებლებს (დელფოსის მეთოდი, დროის გამოყენების კვლევის მეთოდი ან ამ ორი მეთოდის კომბინაცია, სამუშაოს შერჩევის მეთოდი და დელფოსის მეთოდი), როგორც განხილულია შედარებით რეზიუმეში;
- საქმის წონის ერთი ერთეული (წუთები ან ბენჩმარკები და ნიშნები) ან წონის გამჭვირვალობა, როგორც განხილულია შედარებით რეზიუმეში;
- მონაცემთა შეგროვების ხანგრძლივობა - ეს გადაწყვეტილება მიღებული უნდა იყოს მონაწილეთა რაოდენობისა და მონაცემთა შეგროვების არჩეული მეთოდის შესაბამისად;
- კითხვების დიზაინი დელფოსის მეთოდში, დროის აღრიცხვის ფორმების დიზაინი დროის შესწავლის კვლევის მეთოდში (ქალაქდზე ან ელექტრონული ფორმით), ან მონაცემთა შეგროვების ფორმა სამუშაოს შერჩევის მეთოდში (სატელეფონო მიმოხილველი ან კომპიუტერის/სმარტფონის აპლიკაცია);
- „მოსამართლის წლის“ და „მოსამართლის დღის“ მაჩვენებელი - ეს მაჩვენებლები საქმეთა წონების განსაზღვრის მოდელის განუყოფელი ნაწილია, თუ წონის აღსანიშნავად გამოიყენება დროის ერთეულები. ისინი მოსამართლეთა საჭირო რაოდენობის განსაზღვრის შესაძლებლობას იძლევა, რათა არსებული დატვირთულობა ადეკვატურად და ეფექტიანად დავძლიოთ. აღნიშნული მაჩვენებლები საკონსულტაციო კომიტეტმა უნდა დაადაგინოს.

⁴⁴ Brian.J. Ostrom et al., Florida Judicial Workload Assessment Final Report, National Center for State Courts, 2016.

რეკომენდაცია 7: მონაცემთა შეგროვების პერიოდის განსაზღვრა

მოსამართლეთა მიერ მომზადებული ანგარიშებისა და დოკუმენტების შეგროვება განსაკუთრებული სიფრთხილით უნდა დაიგეგმოს და, სასურველია, არ დაემთხვეს რომელიმე მნიშვნელოვან რეფორმას, რომელმაც შეიძლება შეგროვებულ მონაცემთა ვალიდურობა და საიმედოობა ეჭვქვეშ დააყენოს. ასევე რეკომენდებულია, რომ მონაცემთა შეგროვება არ დაემთხვეს ოფიციალურ დასვენებისა და შვებულების დღეებს⁴⁵.

რეკომენდაცია 8: მონაწილეებისთვის ტრენინგპროგრამის შემუშავება:

მონაცემთა შეგროვების ფართომასშტაბიანი პროექტის შემთხვევაში, აუცილებელია ტრენინგპროგრამის შემუშავება, რათა მონაცემები ერთიანი, სანდო და ზუსტი ფორმით შეგროვდეს. ამ მხრივ, შესაძლებელია მონაწილეთა მომზადება აქტივობებზე დახარჯული დროის დოკუმენტირების (დროის გამოყენების კვლევა) ან დროის გამოყენების აღრიცხვის (სამუშაოს შერჩევის კვლევა) საკითხებზე, კერძოდ, სასამართლოებში ტრენინგების ჩატარებით, ინსტრუქციების შემცველი ვიდეოების გაცნობით, წერილობითი სახელმძღვანელოების დარიგებით და ა.შ.

დამატებითი ინსტრუმენტიცაა დროის გამოყენების შესწავლის ფორმების, ან სამუშაოს შერჩევის მეთოდის კომპიუტერული აპლიკაციის წინასწარი ტესტირება, რაც უზრუნველყოფს მონაწილეთა მიერ სახელმძღვანელო პრინციპების სწორად გამოყენებას.

რეკომენდაცია 9: ტექნიკური და პროფესიული მხარდაჭერის გუნდის შექმნა:

დროის გამოყენების ან სამუშაოს შერჩევის კვლევისას, აუცილებელია მონაწილეთა ტექნიკური და პროფესიული მხარდაჭერა მონაცემთა შეგროვების პერიოდში: ტექნიკური მხარდაჭერა მიმართული იქნება ისეთ სირთულეებზე, როგორცაა მონაცემთა შეყვანა ონლაინ ვებგვერდზე ან კომპიუტერის/სმარტფონის აპლიკაციაში; პროფესიული მხარდაჭერა კი მოიცავს კლასიფიკაციასთან დაკავშირებულ კითხვებს, ანგარიშებსა და კვლევის პოლიტიკის საკითხებს, რომლებსაც მონაწილეები აწყდებიან მონაცემთა შეგროვებისას.

რეკომენდაცია 10: ხარისხის უზრუნველყოფის ღონისძიებათა გამოყენება საწყისი წონების ვალიდაციისა და საბოლოო წონების განსაზღვრის მიზნით:

ხარისხის უზრუნველყოფა ის აუცილებელი პროცესია, რომლის შედეგადაც წონები ადეკვატურად ასახავს საქმეთა თითოეული ტიპის სირთულის დონეს. ხარისხის უზრუნველყოფის ღონისძიებები შესაძლოა მოიცავდეს მონაცემთა შეგროვების შემდგომ გამოკითხვებს, რომელთა ფარგლებშიც მოსამართლეებს სთხოვენ შეფასებას, თუ რას ასახავს საწყისი წონები: ხარისხიანი მომსახურების უზრუნველსაყოფად საკმარის დროს, თუ მხოლოდ მათზე დახარჯულ დროს, საქმეთა სხვადასხვა ტიპთან დაკავშირებული შემჭიდროებული ვადების გათვალისწინებით. ეს კვლევები, შესაძლოა, ითვალისწინებდეს ღია კითხვებსაც. აღნიშნული კითხვების საფუძველზე მოსამართლეები შეძლებენ იმ წონების იდენტიფიცირებას, რომლებიც შესწორებას საჭიროებს, და დაასაბუთებენ შესწორების საჭიროებას. კიდევ ერთი ღონისძიებაა ფოკუსჯგუფში ჩატარებული დისკუსიები (დელფოსის ან მსგავსი მეთოდის გამოყენებით) საწყისი წონების შესაფასებლად და საჭირო ცვლილებების განსაზღვრის მიზნით, რათა დამტკიცდეს საბოლოო წონები. ასევე დამატებითი ღონისძიებებია ინდივიდუალური და ჯგუფური ინტერვიუები მოსამართლეებსა თუ სასამართლოს მოხელეებთან და ადგილზე ვიზიტები სასამართლოებში, კარგ პრაქტიკასა და ეფექტიან სამუშაო ტენდენციებზე სიღრმისეული ინფორმაციის მოსაპოვებლად.⁴⁶

რეკომენდაცია 11: საქმეთა წონების სათანადოდ გამოყენების წესების განსაზღვრა

არსებითად, საქმეთა წონები ასახავს სხვადასხვა ტიპის საქმეთა სირთულის დონეს და, ამ მიზნით, აფასებს, საშუალოდ რა დრო და ძალისხმევა სჭირდება ერთი კონკრეტული ტიპის საქმის განხილვას. საშუალო დროისა და ძალისხმევის შეფასება არ უნდა აგვერიოს მოსამართლის საქმიანობის შეფასებაში. კერძოდ, საშუალო მაჩვენებელთა გამოყენება ნიშნავს აღიარებას, რომ, მაგალითად, არსებობს მცირე მოცულობის სასარჩელო მოთხოვნა, რომლის განხილვაც 10 წუთს საჭიროებს, და მეორე მცირე ზომის სასარჩელო მოთხოვნა, რომლის განხილვაც 30 წუთს საჭიროებს. ამავდროულად, ორივე საქმის წონა იქნება იდენტური,

45 იხ. სქოლიო 38.

46 Matthew Kleiman et al., An Assessment of Louisiana's Judicial Workload Model (January 2014), National Center for State Courts.

ხოლო საშუალო მაჩვენებელი - 20 წუთი/1 საქმე. ეს ნიშნავს, რომ საქმეთა წონები შეუფერებელი მეთოდია იმის დასადგენად, რომ მოსამართლე, რომელმაც საქმეს 30 წუთი დაუთმო, არაეფექტიანია, ვინაიდან ამ ტიპის საქმის განხილვას, საშუალოდ, 20 წუთი სჭირდება. ამ მხრივ, გასათვალისწინებელია, რომ საქმის წონის გამოყენებამ მოსამართლის საქმიანობის შესაფასებლად, შესაძლოა, მოსამართლეებს უარი ათქმევინოს მონაცემთა შეგროვებაში მონაწილეობაზე და შეაფერხოს წარმომადგენლობითი მონაცემების მოპოვებისა და სანდო წონების განსაზღვრის პროცესი.

რეკომენდაცია 12: საქმეთა წონების პერიოდული გადახედვა, მათი განახლებისა და სანდოობისათვის:

დროთა განმავლობაში, საქმეთა წონების ნებისმიერ სისტემაზე გავლენას ახდენს გარე ფაქტორები, როგორცაა ცვლილებები კანონმდებლობაში, პრეცედენტულ სამართალში, სამართლებრივ პრაქტიკაში, სასამართლოს ტექნოლოგიებში, ადმინისტრაციულ პოლიტიკაში და ა.შ. ამის გამო, საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემა უნდა გადაიხედოს ყოველწლიურად და განახლდეს 5-7 წელიწადში ერთხელ, ან ყოველ 3 წელიწადში, თუ კვლევა ეყრდნობა სამუშაოს შერჩევის მეთოდს. ამასთან, თუ რეგულარულ განახლებებს შორის რაიმე მნიშვნელოვანი ცვლილება შევა კანონში, ტექნოლოგიასა ან პოლიტიკაში, დელფოსის ფოკუსჯგუფის მოწვევით, შესაძლებელია იმ საქმის წონის განხილვა, რომელზეც აღნიშნულმა ცვლილებებმა მოახდინა გავლენა, და შემდგომი სათანადო ნაბიჯების განსაზღვრა.⁴⁷

7. დასკვნითი კომენტარები

აშკარაა, რომ მოსამართლის საქმიანობის სირთულის გამოხატვა რიცხვებში, თითოეული საქმის შემთხვევაში და საშუალო მაჩვენებლების სახით, უაღრესად შრომატევადი და კომპლექსური პროცესია. ამავდროულად, ეს პროცესი აუცილებელია ინფორმირებული და მონაცემებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილებების მისაღებად, რომლებიც ეყრდნობა ხელშესახებ და გაზომვად სტანდარტებს. პიტერ დრაკერის ცნობილი ციტატის თანახმად: „შუქდებელია მართო ის, რასაც ვერ ზომავ“. საქმის სირთულის შეფასების კონტექსტში კი საზომი ინსტრუმენტი საქმეთა წონების განსაზღვრის სისტემა.

ამის გათვალისწინებით, წინამდებარე კვლევა მიმოიხილავს საქმეთა წონების სხვადასხვა პრაქტიკას ევროპაში და სიღრმისეულად განიხილავს ავსტრიაში, დანიაში, ესტონეთში, გერმანიაში, რუმინეთსა და ნიდერლანდებში დანერგილ საქმეთა წონების განსაზღვრის მოდელებს. დამატებით, ასევე განვიხილეთ აშშ-ში მოქმედი საქმეთა წონების მოდელი.

ვრცელი მიმოხილვის საფუძველზე, ჩვენ ერთმანეთს შევადარეთ სხვადასხვა მოდელი და აღვნიშნეთ მათი საერთო მახასიათებლები და განსხვავებები. ამ მხრივ, ჩვენს მიგნებებზე დაყრდნობით, ნათელია, რომ კვლევაში განხილულ ყველა მოდელს საერთო აქვს ორი ელემენტი: (1) საქმეების დათვლა (საქმეების რაოდენობის დათვლა საქმეთა ტიპის მიხედვით) და (2) მოსამართლეთა სუბიექტური თვითანგარიშების გამოყენება, რომლებიც ასახავს მათ აღქმას საქმეთა განსხვავებული ტიპების სირთულის მიმართ (დელფოსის მეთოდის ან მისი ვარიაციის გამოყენებით).

ამასთან, ჩვენ დავასკვნით, რომ მოდელს შორის აღინიშნება 4 ძირითადი განსხვავება:

პირველი უკავშირდება წონის გამომხატველ ერთ ერთეულს: კერძოდ, ზოგიერთი მოდელი იყენებს დროის ერთეულებს, ხოლო ზოგი კი - ქულებს ან ბენჩმარკებს, რომლებიც შეიძლება ვერ გამოიხატოს დროის ერთეულებში;

მეორე განსხვავება უკავშირდება მონაცემთა შეგროვების ძირითად მეთოდს: ამ მხრივ, ჩვენ მოდელები დავყავით შემდეგ კატეგორიებად: დელფოსის მეთოდი vs. დროის გამოყენების კვლევის მეთოდი, ხოლო მესამე კლასიფიკაცია გულისხმობს სამუშაოს შერჩევის მეთოდისა და დელფოსის მეთოდის კომბინირებულ გამოყენებას. ჩვენს ხელთ არსებული ინფორმაციით, აღნიშნული ორი მეთოდი კომბინირებულად მხოლოდ ნიდერლანდებში გამოიყენება, რაც, ლიტერატურაში არსებული ტრადიციული დიქტომიური კლასიფიკაციის გათვალისწინებით (დროის გამოყენების კვლევა vs. დელფოსის მეთოდი), სიახლეა;

⁴⁷ Brian.J. Ostrom et al., Florida Judicial Workload Assessment Final Report (National Center for State Courts, 2016).

მესამე განსხვავება, რომელიც ჩვენ გავაანალიზეთ, უკავშირდება წონების დაყოფას სხვადასხვა ელემენტად, რაც წონების სიზუსტისა და დეტალიზების ინდიკატორია. ამ მხრივ, ჩვენ მოდელები დავყავით ორ ნაწილად: (1) რომლებიც გამჭვირვალე წონებს იყენებს და (2) რომლებიც „შავი ყუთის“ წონებს იყენებს.

ბოლო მახასიათებელი უკავშირდება თითოეულ მოდელში იმ საქმეთა ტიპების რაოდენობას, რომლებსაც ცალკე და დამოუკიდებელი წონა ენიჭება. ეს მახასიათებელი თითოეული მოდელის სიზუსტისა და დეტალიზების დონის ინდიკატორიც არის.

ჩვენ მიერ გამოვლენილი 4 ძირითადი მახასიათებლის ჯვარედინი დამოწმების შემდეგ, წარმოვადგინეთ განსხვავებული მოდელების რანჟირების სკალა, რომელიც განსაზღვრავს თითოეული მათგანის დეტალიზებისა და სიზუსტის დონეს და საჭირო კვლევით ძალისხმევას (დროის, ბიუჯეტისა და მონაწილეთა ჩართულობის კუთხით).

ბოლო თავში წარმოდგენილია რეკომენდაციების არასრული ჩამონათვალი, რომლის მიზანია იმ სასამართლო სისტემებისა და გადაწყვეტილების მიმღები პირების დამხარება, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან საქმეთა წონების სისტემის შემუშავებით, ან არსებული სისტემის გადახედვით.

ვიმედოვნებთ, რომ წინამდებარე ინსტრუმენტთა კრებული შეასრულებს თავის მიზანს და შექმნის საფუძველს საქმეთა წონების განსაზღვრის სფეროში კვლევისა და პრაქტიკის კიდევ უფრო განვითარებისთვის.

ბიბლიოგრაფია

- Benton County Washington State, Case Weighting System, Washington State, 2018.
- Ceretto J.D., Weighted caseload formula for the courts of Serbia, Interim Report, Judicial Efficiency Project, British Council, 2017.
- Committee of Ministers of the Council of Europe, Recommendation No. R (94) 12, adopted 13 October 1994.
- Consultative Council of European Judges (CCJE), On Standards Concerning the Independence of the Judiciary and the Irremovability of Judges, CCJE (2001) OP N°1, Strasbourg 2001.
- Consultative Council of European Judges (CCJE), On the Evaluation of Judges' work, the Quality of Justice, and respect for Judicial Independence, CCJE (2014) OP N°17, Strasbourg 2014.
- Council of Europe, European Charter on the Statute for Judges and Explanatory Memorandum, Strasbourg, 1998.
- Dalkey, Norman & Olaf Helmer, "An Experimental Application of the Delphi Method to the Use of Experts", *Management Science* 9 (3): 458-467, 1963.
- Dalkey, Norman, B. Brown and S.W. Cochran, "The Delphi Method III: Use of Self Ratings to Improve Group Estimates," *Technological Forecasting and Social Change*, 1, 1970.
- Diller, J., *Weighted Caseload Measures & The Quarterly Case Status Report*, Indianapolis, Illinois, 2018.
- Douglas, J., Tallarico, S., Friess E. & W. Wills, *West Virginia Circuit Judge Workload Study*, National Center for State Courts, State Justice Institute, 2014.
- Dougals S. & J. Douglas, *Iowa Judicial Officer Workload Assessment Study*, National Center for State Courts, Court Consulting Services, Denver, 2017.
- European Commission for the Efficiency of Justice, CEPEJ Glossary, Strasbourg, Council of Europe, 6 December 2019/5.
- European Network of Council for the Judiciary, Dublin Declaration on Standards for the Recruitment and Appointment of Members of the Judiciary, 9-11 May 2012.
- Federal Judicial Center, 2003-2004 District Court Case Weighting Study, Washington D.C., 2005.
- Finland Ministry of Justice. Department of Judicial Administration. Court Administration Unit, Principles for Calculation Workloads and Performance Targets According to the Workload Indicators of General Courts, Memorandum, 1 July 2013.
- Flango, E. & B.J. Ostrom, *Assessing the Need for Judges and Court Support Staff*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 1996.
- Florida Legislator, Office of Program Policy Analysis and Government Accountability (OPPAGA), Information Brief on Weighted Caseload Methods of Assessing Judicial Workload and Certifying the Need for Judges. Report No 97-96, OPPAGA, Tallahassee, FL, 1998.
- Gordon, T.J., The Delphi Method, in Glenn J.C. & T.J. Gordon (eds.), *Futures Research Methodology*, CD-ROM Version 3.0. Washington: The Millennium Project, American Council for the United Nations University, 2009.
- Gramckow, H., *Estimating Staffing Needs in the Justice Sector*, World Bank, Washington DC. Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/958421468324281209/Estimating-staffing-needs-in-the-justice-sector>
- Hammergren L., Harley G. & S. Petkova, *Case Weighting Analyses a Tool to Promote Judicial Efficiency: Lesson, Substitutes and Guidance*, The World Bank Group, Washington DC., 2017.
- Harold A. Linstone & Murray Turoff (eds.), *Introduction to the Delphi Method: Techniques and Applications*, 2002, available at: <https://web.njit.edu/~turoff/pubs/delphibook/delphibook.pdf>.
- Hart, S.G., Wickens, C.D., *Workload Assessment and Prediction*, in Harold R. Booher (ed.), *Manprint, an approach to systems integration*, Van Nostrand Reinhold, New York, 1990, pp. 257-258.
- Helmer, O., *Analysis of the Future: The Delphi Method*, The Rand Corporation, Santa Monica, California, 1967.
- Judicial Council of California, *The Need for New Judgeships in the Superior Courts: Preliminary 2018 Update of the Judicial Needs, Assessment report to the legislature*, 3 November 2018, available at: https://www.courts.ca.gov/documents/lr-2018-JC-judicial-needs-assessment-GC69614_c_1-and-3.pdf
- Kleiman, M. et al., *An assessment of Louisiana's Judicial workload model*, National Center for State Courts, 2014.
- Kleiman, M., "Weighted Caseload: a Critical Element of Modern Court Administration", *International Journal of the Legal Profession*, 26, January, pp. 21-32, 2019.
- Kleiman, M., et al. "Case Weighting a Common Yardstick: A Comparative Review of Current Uses and Future Direction", *Onati Socio-Legal Series*, vol. 4, 2017.
- Krejčí, J., "Approaching Quality in Survey Research: Towards a Comprehensive Perspective". *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, n. 6.
- Langbroek, P. & M. Kleiman, *Backlog Reduction Programs and Weighted Caseload Methods for South East Europe, Two Comparative Inquiries*, Sarajevo, 2016.
- Lienhard, A. & D. Kettiger, "Research on the Caseload Management of Courts: Methodological Questions", *Utrecht Law Review*, 7(1), 66, 68, 2011.
- McDonald, H.G. and C.P. Kirsch, "Use of the Delphi Method as a Means of Assessing Judicial Manpower Needs", *The Justice System Journal* 3 (3), 314-321.
- Ministry of Justice of Finland, Department of Judicial Administration,
- Memorandum: Principles for calculating workloads and performance targets according to the workload indicators of general courts, 2013.
- Morales Campoya Á. F., "Development of the NASA-TLX Multi Equation Tool to Assess Workload.", *International Journal of Combinatorial Optimization Problems & Informatics* 11, n. 1, January 2020, 50.
- Mozuni, M. and W. Jonas, "An Introduction to the Morphological Delphi Method for Design: A Tool for Future-Oriented Design Research," *The Journal of Design, Economics, and Innovation* 3, n. 4 (2017): 303-318, doi:10.1016/j.sheji.2018.02.004.
- Reidel, J., *Caseload and Weight of Cases in Special Types of Cases First Instance Criminal Cases in Regional Courts in Germany*, Paper presented at the EGPA Annual Conference, Edinburgh, September 2013.
- National Center for State Courts, *Kansas District Court Judicial and Clerk Staff Weighted Caseload Study*, October 31, 2011.
- Okłoli, C. and S.D. Pawłowski, "The Delphi method as a research tool: an example, design considerations and applications", *Information and Management*

42(1) pp. 15-29.

- Partovi, F. Y., & Burton, J. (1993). "Using the analytic hierarchy process for ABC analysis". *International Journal of Operations & Production Management*, 13(9), 29-44.
- Ostrom, B. J. & M. Kleiman, Minnesota Judicial Workload Assessment. Final Report, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2010.
- Ostrom, B. J., Kleiman, M. & C.G. Lee, Kentucky Judicial Workload Assessment, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2016.
- Ostrom, B.J., Kleiman, M.C., Lee G. & S. Roth, Florida Judicial Workload Assessment, Final Report, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2016.
- Ostrom, B. J., Kleiman, M., L& S. Roth, Virginia Judicial Workload Assessment, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2017.
- Pace, N. et al, Case-weights for Federal Defender Organizations, Rand Corporation, Santa Monica, California, 2011.
- Sayles, D., S. Tallarico & J. Douglas, Indiana Caseload Assessment Plan to Utilize Resources Efficiently, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2016.
- Tallarico, S., Kansas District Court Judicial and Clerk Staff Weighted Caseload Study, National Center for State Courts, October 31, 2011.
- Tallarico, S., Douglas J. & E. Friess, Judicial Workload Assessment Superior Court of Arizona, Mohave County, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2013.
- Tallarico, S., Douglas J. & E. Friess, Tennessee Trial Courts Judicial Weighted Caseload Study, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2013.
- Tallarico, S., Douglas J. & E. Friess, Montana District Court Judicial Weighted Caseload Study, National Center for State Courts, State and State Justice Institute, Williamsburg, VA, 2014.
- Tallarico, S., Friess E. & J. Douglas, Vermont Trial Court System Judicial Officer and Court Staff Weighted Caseload Study, National Center for State Courts, State Justice Institute, Williamsburg, VA, 2015.
- Tallarico, S. & A. Davis, Oregon Circuit Court Judicial Officer Workload Assessment Study, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2016.
- Tippett L.H.C., statistical methods in textile research. part 3—a snap-reading method of making time-studies of machines and operatives in factory surveys," *Journal of the Textile Institute Transactions* 26, no. 2, February 1935.
- Washington State Office of Public Defense, Model Misdemeanour Case Weighting Policy, 2014.
- Weinshall-Margel, K., Galon I. & I. Taraboulos, Case Weights for the Assessment of Judicial Workloads in Israel, The Israeli Courts Research Division, 2013.
- Winkler D. et al., "Combining a weighted caseload Study with an organizational analysis in courts: first experiences with a new methodological approach in Switzerland", *International Journal of Control and Automation*, 7, no.1, July 15, 2015: 27.
- Wittrup, W., Benefit of doubt approach to case weighting. Improving and simplifying the assessment of workload in courts, Copenhagen Business School, July 2017.

წინამდებარე კვლევა სასამართლო სისტემებში საქმეთა წონების განსაზღვრის შესახებ მიმოიხილავს შიდა მართვის ინსტრუმენტს, რომლის მიზანია სასამართლო საქმის „წონის“ შეფასება, საქმის განსახილველად საჭირო დროის განსაზღვრით. ინფორმაცია, რომელსაც მოიცავს საქმეთა წონები, შესაძლებელია, გამოყენებული იყოს ადამიანური და ფინანსური რესურსებისა და მოსამართლეთა შორის საქმეთა განაწილების ოპტიმიზაციისთვის; ასევე, სასამართლოებში არსებული სერვისების მართვის ფართო პროგრამების მხარდასაჭერად. დოკუმენტში მოყვანილი წყაროებისა და ევროპულ ქვეყნებში გამოყენებული მეთოდოლოგიის სიღრმისეული ანალიზის შედეგად, კვლევის ფარგლებში მომზადდა 12 რეკომენდაცია საქმეთა წონების სისტემის მოწყობაზე. პირველი რეკომენდაცია მოსამართლეებს მოუწოდებს პროცესში აქტიური მონაწილეობისკენ. კვლევა მოამზადა სასამართლო დროის მართვის სამუშაო ჯგუფმა (CEPEJ-SATURN), ორი ექსპერტის - შენი ბენკინისა (ისრაელი) და მარკო ფაბრის (იტალია) მიერ ჩატარებული ანალიზის საფუძველზე.

ევროპის საბჭო ადამიანის უფლებათა წამყვანი ორგანიზაციაა კონტინენტზე.

იგი შედგება 47 სახელმწიფოსგან, რომელთაგან 28 ევროკავშირის წევრია. ევროპის საბჭოს წევრებმა ხელი მოაწერეს ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას, ხელშეკრულებას, რომელიც შექმნილია ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დასაცავად. ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებში კონვენციის განხორციელებას ზედამხედველობას უწევს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო.

ევროკავშირის წევრმა სახელმწიფოებმა გადანყვიტეს, ერთმანეთს დაუკავშირონ თავიანთი ნოუ-ჰაუ, რესურსები და ბედი. ერთად, მათ ააშენეს სტაბილურობის, დემოკრატიისა და მდგრადი განვითარების ზონა და ამასთანავე, შეინარჩუნეს კულტურული მრავალფეროვნება, ტოლერანტობა და ინდივიდუალური თავისუფლებები. ევროკავშირი მზადაა, საკუთარი მიღწევები და ღირებულებები გაუზიაროს ქვეყნებსა და ადამიანებს მის საზღვრებს გარეთ.

<http://europa.eu>

ევროპის საბჭო არის ადამიანის უფლებათა მონინავე ორგანიზაცია კონტინენტზე. იგი 46 წევრი სახელმწიფოსაგან შედგება, რომელთა შორისაა ევროკავშირის ყველა წევრი ქვეყანა. ევროპის საბჭოს ყველა წევრმა სახელმწიფომ ხელი მოაწერა ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას - ხელშეკრულებას, რომლის ძირითად მიზანს ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დაცვის უზრუნველყოფა წარმოადგენს. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ზედამხედველობს კონვენციის შესრულებას წევრ სახელმწიფოებში.

www.coe.int

Translation co-funded
by the European Union

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE